

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ,
ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА ПРАВА**

**ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMICS,
ACCOUNTING, FINANCE AND LAW**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 2
Part 2**

**28 квітня 2021 р.
April 28, 2021**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ,
ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА ПРАВА**

**ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMICS,
ACCOUNTING, FINANCE AND LAW**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 2
Part 2**

**28 квітня 2021 р.
April 28, 2021**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 28 квітня 2021 р.): у 2 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2021. Ч. 2. 130 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права» з:

Брестский Государственный университет им. А. С. Пушкина
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету

Вінницький національний аграрний університет

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВСП «Бердянський фаховий коледж ТДАТУ ім. Д. Моторного»

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Державна комісія України по запасах корисних копалин

Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи»

Державний університет «Одеська політехніка»

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

Дніпровський державний технічний університет

Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара

Дніпровський університет митної справи і фінансів

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Донецький юридичний інститут МВС України

Житомирській інститут Міжрегіональна академія управління персоналом

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ

Запорізький національний університет

Західноукраїнський національний університет

Казахский агротехнический университет им. С. Сейфуллина

Київський національний торговельно-економічний університет

Київський національний університет будівництва і архітектури

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Київський університет права Національної академії наук України

Ленкоранский государственный университет

Львівський національний аграрний університет

Львівський національний університет імені Івана Франка

Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Національний авіаційний університет

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ігоря Сікорського»

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права»**

**Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Одеський національний економічний університет
Полтавський університет економіки і торгівлі
Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Рахункова палата України
Сумський національний аграрний університет
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
Університет державної фіскальної служби України
Університет митної справи та фінансів
УО «Алматы менеджмент університет»
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Херсонський державний аграрно-економічний університет
Хмельницький національний університет
Черкаський державний бізнес-коледж
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, фінансів, обліку та права.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: економічної теорії та історії економічної думки; світового господарства і міжнародних економічних відносин; економіки та управління національною економікою; економіки та управління підприємствами; національної безпеки та оборони в умовах кризових явищ; продовольчої безпеки та екологічної політики в сучасному світі; економіки сільського господарства і АПК; екологічної економіки і сталого розвитку; енергоефективності економіки; демографії, економіки праці, соціальної економіки і політики; туризму та готельно-ресторанної справи; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів, банківської справи, страхування; математичних методів, моделей та інформаційних технологій в економіці; економічної кібернетики; маркетингу; менеджменту; логістики та транспорту; публічного управління та адміністрування; історії та теорії держави та права, філософії права; конституційного права, муніципального права, міжнародного публічного права; цивільного права та процесу, сімейного права, житлового права, міжнародного приватного права; господарського права та процесу; трудового права та права соціального забезпечення; екологічного, земельного та аграрного права; адміністративного права та процесу, фінансового права, інформаційного права; кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики; міжнародного публічного права та міжнародного приватного права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 19. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ SECTION 19. WORLD AGRICULTURE AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS	11
<i>Голубка С. М., Голубка Д. С., Голубка С. С.</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	11
<i>Нізельська М. А.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У СВІТОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ.....	13
<i>Дернова І. А.</i> ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ВІДКРИТІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	14
<i>Нізельська М. А.</i> ПРОЦЕС ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	16
<i>Челомбітько Т. В.</i> КОРИСНИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КИТАЮ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ	18
СЕКЦІЯ 20. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ SECTION 20. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY	19
<i>Чинчик А. А.</i> КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ОПОДАТКУВАННЯ.....	19
<i>Яциковський Б. І.</i> ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА НАДРОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ	21
<i>Дейнека М. О.</i> АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СТАТИСТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	22
СЕКЦІЯ 21. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ SECTION 21. ECONOMIC THEORY AND HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT	24
<i>Юдіна С. В., Галаганов В. О.</i> СПЕЦИФІКА ПРОЦЕСУ ПЕРВІСНОГО НАГРОМАДЖЕННЯ КАПІТАЛУ В ГОЛЛАНДІЇ	24

СЕКЦІЯ 22. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ SECTION 22. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES	26
<i>Поцелуйко І. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	26
<i>Коломієць Т. Є.</i> ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ: ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В РЕАЛІЯХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	29
<i>Шедловський О. В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	30
<i>Суханова А. В., Науменко А. Ю.</i> СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ ЗАПАСАМИ	32
СЕКЦІЯ 23. ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І АПК SECTION 23. ECONOMICS OF AGRICULTURE AND AGRO- INDUSTRIAL COMPLEX	34
<i>Аверчев О. В., Нікітенко М. П.</i> ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ЗАСТОСУВАННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АГРАРОБІЗНЕСІ	34
<i>Беисова А. С.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННИХ ПРЕДПРИЯТИЙ АКМОЛИНСКОЙ ОБЛАСТИ И ИХ ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА	36
СЕКЦІЯ 24. ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА І СТАЛИЙ РОЗВИТОК SECTION 24. ECOLOGICAL ECONOMICS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT	38
<i>Трофименко О. О.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0 ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕОРІЇ ІГОР І БЛОКЧЕЙНУ	38
<i>Олійник Л. В., Нестерчук Н. В.</i> ВПЛИВ АВТОТРАНСПОРТУ НА ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	40
СЕКЦІЯ 25. ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ SECTION 25. ENERGY EFFICIENCY OF ECONOMICS	42
<i>Іваненко Ф. В., Фролова Я. К.</i> ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЗБЕРІГАННЯ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА	42

СЕКЦІЯ 26. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА SECTION 26. DEMOGRAPHY, ECONOMICS OF LABOR, SOCIAL ECONOMICS AND POLICY	44
<i>Василик А. В., Столярук Х. С., Питько І. Ю.</i> ПРАКТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	44
<i>Патика Н. І.</i> ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЗАЙНЯТІСТЬ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	46
СЕКЦІЯ 27. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ SECTION 27. ACCOUNTING, ANALYSIS, AND AUDIT	48
<i>Бурко К. В.</i> БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АУТСОРСИНГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО БІЗНЕСУ	48
<i>Шабельник З. В.</i> ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ	50
<i>Урусова З. П., Заборська К. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ БАНКУ ОБМІННИХ ОПЕРАЦІЙ.....	52
СЕКЦІЯ 28. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ SECTION 28. FINANCE, BANKING, INSURANCE	53
<i>Батракова Т. І., Турчина С. Р.</i> БЛАКИТНІ ФІШКИ, ЯК ІНДИКАТОРИ РИНКУ	53
<i>Микитюк І. С.</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ.....	55
<i>Безродна О. С., Москаленко В. А.</i> ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ КОМПЛАЄНС-РИЗИКОМ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ	57
<i>Ткач Д. М., Гордополов В. Ю.</i> АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	59
<i>Черняшова К. М.</i> СВІТОВА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ.....	61

СЕКЦІЯ 29. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ SECTION 29. MATHEMATICAL METHODS, MODELS, AND INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN ECONOMICS	63
<i>Коляда Ю. В., Шатарська І. Ф.</i> ІНТЕРВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВІДНОСНИХ ПОКАЗНИКІВ СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	63
<i>Поцелуйко І. В.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТУ ISO/IEC 27001 В ДЕРЖАВНИХ ТА КОРПОРАТИВНИХ УСТАНОВАХ	66
<i>Чіков І. А.</i> НЕЧІТКА ЛОГІКА У МОДЕЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМИ	69
СЕКЦІЯ 30. ЕКОНОМІЧНА КІБЕРНЕТИКА SECTION 30. ECONOMIC CYBERNETICS	71
<i>Bilytska A. V., Laryuga I. V.</i> PROSPECTS FOR THE USAGE OF CLOUD-ORIENTED TECHNOLOGIES TO ENSURE CYBERSECURITY IN THE UNIVERSITIES OF UKRAINE	71
СЕКЦІЯ 31. МЕНЕДЖМЕНТ SECTION 31. MANAGEMENT	73
<i>Ковальчук Н. В.</i> ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТІ	73
<i>Кірілейса В. В., Кадацька Т. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	75
<i>Кудайбергенова А. К.</i> СИСТЕМА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В КАЗАХСТАНЕ	76
<i>Паламарчук О. Ю., Кадацька Т. О.</i> УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ	83
<i>Сокирник І. В.</i> СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ	85
<i>Шкробот М. В., Феоктістова Н. О.</i> ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОЛОГІСТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	87

СЕКЦІЯ 32. МАРКЕТИНГ SECTION 32. MARKETING	88
<i>Іванова М. О.</i> CLASSIFICATION OF MARKETING INNOVATIONS	88
СЕКЦІЯ 33. ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ SECTION 33. LOGISTICS AND TRANSPORT	90
<i>Криворучко М. Ю., Стеблина А. В.</i> ОЦІНКА ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В СЕГМЕНТІ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ	90
СЕКЦІЯ 34. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО SECTION 34. CIVIL LAW AND PROCEDURE, FAMILY LAW, HOUSING LAW, INTERNATIONAL PRIVATE LAW	92
<i>Валявська М. В.</i> ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ	92
<i>Заєць А. Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ БОРГУ ЗА РОЗПИСКОЮ	94
<i>Махлянкова М. В.</i> ФОРМА ДОГОВОРА ТРАНСПОРТНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ	96
<i>Ільків О. В.</i> ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СТОРІН ЗА ДОГОВІРНОЮ КОНСТРУКЦІЮ	98
<i>Медчук-Луцицька А. В.</i> СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ	99
<i>Пащенко А. С.</i> ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА УМОВИ НАСТАННЯ	101
<i>Терещенко Т. С.</i> ПРОБЛЕМА НАЛЕЖНОЇ ФОРМИ ПРИ ПОДАЧІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	103
<i>Сіманова А. О.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДЕННЯ УГОД ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ	105

СЕКЦІЯ 35. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ SECTION 35. PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION	107
<i>Бабіна В. О., Коротенко М. Р.</i> ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ НА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИ ПРОЦЕСИ В ДЕРЖАВІ.....	107
СЕКЦІЯ 36. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО SECTION 36. CONSTITUTIONAL LAW, MUNICIPAL LAW, PUBLIC INTERNATIONAL LAW	108
<i>Голінна К. В., Радченко С. С.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ.....	108
СЕКЦІЯ 37. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО SECTION 37. ENVIRONMENTAL, LAND AND AGRARIAN LAW	110
<i>Копиця О. Ю., Гончаров В. В.</i> ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	110
<i>Лісіцин А. О., Коротенко Л. О., Гончаров В. В.</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ	112
<i>Бойченко Р. В.</i> ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО- ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ	114
<i>Вергелес О. А.</i> ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ	115
<i>Павлюк А. С.</i> МЕДИЧНІ ВІДХОДИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УТИЛІЗАЦІЇ «ДІАБЕТИЧНИХ» ВІДХОДІВ	118
СЕКЦІЯ 38. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА SECTION 38. CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS	120
<i>Антонова Р. М.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	120

<i>Антонюк А. Б., Груша В. В.</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА-ПОЛІГРАФОЛОГА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	121
<i>Людвік В. Д., Редкачов М. Є.</i> ВИПРАВНІ РОБОТИ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	123
СЕКЦІЯ 39. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО SECTION 39. PUBLIC INTERNATIONAL LAW AND PRIVATE INTERNATIONAL LAW	125
<i>Климаць Е. І.</i> НЕЛІДОЛІКИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ЗА УГОДОЮ ТРІПС	125
СЕКЦІЯ 40. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО SECTION 40. ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS, FINANCIAL LAW, INFORMATION LAW.....	127
<i>Ярошенко О. Д.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	127
СЕКЦІЯ 41. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС SECTION 41. ECONOMIC LAW AND PROCESS	129
<i>Филь Н. І.</i> СПІВВІДНОШЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА. ДОЦІЛЬНІСТЬ ОДНОЧАСНОГО ІСНУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ ТА ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	129

СЕКЦІЯ 19

SECTION 19

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
WORLD AGRICULTURE AND
INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Голубка С. М.

д.е.н., професор, радник,
Рахункова палата України,

Голубка Д. С.

студентка V курсу,
Львівський національний
університет імені Івана Франка,

Голубка С. С.

студент II курсу,
Державний вищий навчальний заклад
«Університет банківської справи»

**РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ
В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**

Тенденції світової економіки свідчать про зростання інтересу до використання франчайзингового бізнесу. Міжнародний досвід показує, що в сучасних кризових умовах франчайзинг активує свою діяльність, оскільки головне його завдання – це розширення мережі та її масштабування. Виклики сучасності та економічна криза продовжують вносити корективи в його подальший розвиток. Така постановка наукової проблеми дозволяє констатувати про доцільність економічних досліджень в напрямку розвитку франчайзингового бізнесу у системі інтеграційних процесів.

У період глобальної рецесії, спричиненої пандемією COVID-19 тенденції франчайзингу, як форми ведення бізнесу займають важливе стратегічне значення у структурі національних економік загалом, та для самих суб'єктів господарювання, зокрема. У важких економічних умовах міжнародний франчайзинговий бізнес докладає значних зусиль щодо підвищення якості своїх послуг та балансування їх ціни відповідно до якісних параметрів.

Міжнародний франчайзинг є однією з найперспективніших бізнес-моделей сучасного світу. Найбільша франчайзингова діяльність розгорнулася у США, так як близько 80 % всього бізнесу працює саме за франчайзинговою системою. Цей бізнес у США бере початок з 1800-х років і станом на середину 2020 року він має приблизно 780 000 закладів [1].

Також доволі динамічно франчайзинговий бізнес розвивається на Європейському континенті. Аналіз європейського ринку франчайзингових послуг за різними оцінками свідчить, що ступінь розвитку франчайзингового бізнесу в Європі набагато нижче, ніж в США, де його обсяг становить близько 1 трлн. дол. США на рік [2].

Натомість, в Україні частка франчайзингових точок вже становить 75 – 80%, що приблизно відповідає міжнародній практиці. Це менше, ніж в США, де 85 – 95% – це франчайзинг. Але багато що залежить від сфери діяльності [3].

У 2019 році у світі працювало близько 759 200 франчайзингових закладів, які отримали прибуток близько 760 млрд дол. США, в них було зайнято 8 мільйонів осіб [4].

Сегментація світового ринку франчайзингу в розрізі галузей досить різноманітна, від галузі громадського харчування до будівництва та автомобільних перевезень. Зокрема, найбільш відомими і активними компаніями є: «McDonald's», «Burger King» та «Pizza Hut» (швидке харчування), «Baskin Robbins» та «Haagen Dazs» (морозиво), «Century» та «ERA» (нерухомість), «City Looks» (перукарські салони), «Comfort Inn» та «Holiday Inn» (готелі), «Domino's Pizza» (доставка піци), «Future Kids» (дитяча освіта), «Levi's Store» (одяг), «Midas» (автомобільний сервіс) та ін. [5].

В загальній структурі світового ринку франчайзингу 21,3 % займає громадське харчування. Зокрема найбільш популярними франшизами у сфері громадського харчування є 7-Eleven-In більше 47300 точок, Subway Corporation більше 37000 точок та McDonald's Corporation більше 33000 точок по світу [6].

Серед основних чинників активного розвитку франчайзингу на світовому ринку є зростання особистого доходу, маркетинг, конкуренція тощо.

Ми погоджуємося з тими вченими, які відстоюють думку про те, що економічна модель франчайзингу надзвичайно вигідна в Україні. На мікро рівні - для реалізації підприємницьких цілей, можливості приймати власні рішення під керівництвом франчайзера. На макрорівні – ефективізації розвитку національної економіки, використанні перевірених бізнес-моделей та вибору маркетингових стратегій. Навіть під час кризи франчайзингова галузь є більш стійкою до різних викликів та загроз, має можливість інноваційного розвитку віртуального бізнесу та залучення інвестицій. Як показує світовий досвід, розглядаючи інвестиції у франчайзинговий бізнес за умов сучасних викликів і загроз, доцільно враховувати фінансові ризики.

Безумовно, що досвід розвитку франчайзингової індустрії буде корисним для інтенсивності поступу української економіки, яка потребує залучення іноземних інвесторів, має вигідне географічне розташування, наявні ресурси для використання, тощо. Цей досвід переконує, що саме франчайзинг, з одного боку, охоплюючи одразу малий, середній і великий бізнес значно покращує шанси на успіх, оскільки приблизно 50% нових підприємств зазнають невдачі в перший рік, тоді як лише 1% нових франчайзингових підприємств закриваються щороку [7], а з другого – очевидна річ, що іноземний капітал може стати основним детермінантом економічного ефекту для розвитку України, в цілому.

Список літератури

1. Бейлі Р. Чи підходить ваша франшиза для США? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.franchiseeurope.com/information/is-your-franchise-fit-for-the-us>

2. Офіційний сайт European Franchise Federation [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.efffranchise.com/>.

3. Козачук М. На всьому готовому: як в Україні розвивається ринок франчайзингу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rau.ua/novyni/ukrayini-rynok-franchajzingu/>

4. Побоченко Л.М. Дослідження розвитку світового ринку франчайзингових послуг в умовах глобальної конкуренції [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/10.pdf

5. World Franchise & Business Report. URL: <http://www.franchise-update.com>

6. Дослідження ринку франчайзингових послуг в Україні. 2020 рік : веб-сайт. URL : FRANDATA Corporation, оцінка Pro-Consulting [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/issledovanie-rynka-franchajzinyovyh->

7. Яка різниця між діловими можливостями та франшизами? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.franchiseeurope.com/information/what-is-the-difference-between-business-opportunities-and-franchises>

УДК: 334

Нізельська М. А.
студентка 5-го курсу ННІ ЕОМС,
Університету державної фіскальної служби України
Науковий керівник:
Кендюхов О. В.
д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки,
Університет державної фіскальної служби України

ВПРОВАДЖЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У СВІТОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Корпоративне управління та його реалізація повинні підтримуватися відповідними державними діями та політикою. Розвиток корпоративного управління позитивно впливає на прискорення економічного розвитку (головним чином на економічні показники діяльності компанії). Впровадження найкращих практик корпоративного управління може допомогти побудувати більш стійкі відносини на фінансових ринках та допомогти компаніям подолати глобальні фінансові труднощі.

Ефективні положення та практика корпоративного управління забезпечують захист акціонерів і прискорюють розвиток місцевих фондових ринків [1, с. 91–122].

Удосконалення регуляторних норм і законів корпоративного управління особливо важливе для бідних країн, яким не вистачає розвитку ринкових інститутів і які стикаються з так званим інституціональним розривом. Більше того, в менш розвинених країнах практика корпоративного управління в основному відсутня [2, с. 737–783].

Тому впровадження найкращих практик корпоративного управління може стимулювати основні інституційні зміни в країнах, що розвиваються. У свою чергу, можна пришвидшити впровадження законів та положень про корпоративне управління, продемонструвавши, що передова практика у світовому економічному просторі може допомогти у вирішенні важливих економічних питань, таких як залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), боротьба з корупцією та збільшення ринкової вартості вітчизняних компаній.

Найбільш вирішальними дослідженнями даної тематики є І. Івасакі, І-Джу Ченя, С. Джонсона, Г. Еззіна і Б. Олівера, М. Віллануева-Віллара, С. Джанкова, В. Лскавяна і М. Спатареану, Ц. Леза, К. Лінса, Ф. Варноцка, П. Ванга, Й. Альба, Д. Парка та інших.

Корпоративне управління являє собою набір механізмів, які зовнішні (міноритарні) інвестори використовують для захисту від експропріації з боку керівників і контролюючих акціонерів, включаючи:

- 1) крадіжку прибутку;
- 2) продаж продукції або активів компанії, яку вони контролюють, але яку фінансували міноритарні інвестори іншій компанії, якою володіють керуючі та контролюючі акціонери, за цінами нижчими від ринкових;
- 3) призначення низькокваліфікованих членів сім'ї на керівні посади або переplatу керівникам [3].

Як показує світова практика, існує позитивний вплив корпоративного управління на прискорення економічного розвитку, який відбивається в основному в позитивних змінах економічних показників фірм. Зокрема, корпорації з незалежними радами та аудиторськими комітетами виявилися більш стійкі до глобального

фінансового зриву 2008 – 2009 рр. [4, р. 178 – 211], що свідчить про те, що якість корпоративного управління є значним для стійкості компаній до впливу фінансових криз.

Крім того, криза стимулювала подальші вдосконалення корпоративного управління, намагаючись захистити компанію від контролю над акціонерами та надати керівництву змогу зробити компанію більш фінансово та економічно стабільною.

Це дослідження доводить важливу роль корпоративного управління в макроекономічному розвитку, особливо підтримуючи економічну трансформацію країн, що розвиваються, шляхом підвищення конкурентоспроможності одержувачів прямих іноземних інвестицій, зменшення корупції та прискорення розвитку фінансових ринків. Крім того, варто зазначити, що вплив корпоративного управління на зайнятість у державному секторі може вплинути на швидкість переходу до ринкової економіки.

Отже, національна та корпоративна інформаційна політика, спрямована на покращення іміджу компаній в очах вітчизняних та іноземних інвесторів, може принести значні результати, якщо вони базуються на реальних удосконаленнях практики корпоративного управління.

Список літератури

1. Claessens S. Corporate governance and development. World Bank Research Observer. 2006. Vol. 21. Issue 1. P. 91–122.
2. Shleifer A., Vishny R. A survey of corporate governance. The Journal of Finance. 1997. Vol. 52. Issue 2. P. 737–783.
3. La Porta R., Lopez-de-Silanes F., Shleifer A. And Vishny R. Investor Protection: Origins, Consequences, and Reform. NBER Working Paper. 1999. No. 7428.
4. Iwasaki I. Global financial crisis, corporate governance, and firm survival: The Russian experience. Journal of Comparative Economics. 2014. Vol. 42. Issue 1. P. 178–211.

УДК 339.92

Дернова І. А.

канд. екон. наук, завідувач кафедри
економіки, підприємництва та маркетингу,
Черкаський державний бізнес-коледж

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ВІДКРИТІСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Основним чинником, що здійснює валив на національну економіку, є збільшення інтенсивності складних глобалізаційних та інтеграційних процесів. Інтегрованість національної економіки в світову економічну систему означає збільшення масштабів торгівлі, руху капіталів та зростання обсягів обмінних операцій. Поступове зростання відкритості національної економіки, попри позитивні ефекти у вигляді розширення зовнішньоекономічних зв'язків, виступає також джерелом загроз. Найвагомішими викликами є високий рівень залежності від зовнішніх товарних ринків та ринків капіталу. За таких умов особливого значення набувають питання оцінки відкритості національної економіки та визначення меж її керованості.

Метою дослідження є оцінка рівня відкритості національної економіки за допомогою системи статистичних показників.

Для оцінки рівня відкритості економіки використовують наступні показники:

- експортна квота або коефіцієнт експортної відкритості (відношення обсягу експорту до ВВП);
- імпортна квота або коефіцієнт імпортної відкритості (відношення обсягу імпорту до ВВП). Економіка країни вважається відкритою, якщо значення експортної та імпортної квот перевищує 10%;
- зовнішньоторговельна квота або індекс відкритості національної економіки (відношення обсягу зовнішньої торгівлі до ВВП). Оптимальним є значення цього показника в межах 25 – 30%;
- зовнішньоторговельний обіг на душу населення;
- частка імпорту в загальному обсязі національного споживання;
- коефіцієнт покриття експорту імпортом, що визначається як відношення обсягу експорту до імпорту як правило за рік (має бути більший 1 за позитивного сальдо зовнішньої торгівлі).

До недавнього часу відкритість національної економіки була показником успішності національної економіки. На сьогодні серед науковців розпочато «дискусію про доцільність збереження політики «відкритості» національної економіки» [1, с. 12]. Все більше науковців у своїх дослідження починають використовувати поняття «розумна відкритість», котра визначає стан національної економіки, за якого механізми митної, грошово-кредитної, інвестиційної, боргової та бюджетної політики спрямовані на досягнення належного рівня національної безпеки з урахуванням структури експорту та імпорту країни, кон'юнктури та законностей на зовнішніх ринках.

Показники відкритості національної економіки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники відкритості економіки України, 2014 – 2020 рр.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Експортна квота, %	49,65	52,82	49,33	48,98	45,23	41,33	38,39
Імпортна квота, %	53,14	55,43	56,25	55,89	53,92	49,46	41,56
Зовнішнь-торгівельна квота, %	102,79	108,25	105,58	104,87	99,15	90,79	79,95

Побудовано авторам за даними [2, 3]

Дані табл. 1 свідчать, що національна економіка є відкритою і належить до економічних систем із високим значенням експортної та імпортної квоти – впродовж 2014 – 2020 рр. експортна квота коливалася в межах 38,39% – 52,82%, імпортна – 41,56% – 56,25%. Індекс відкритості національної економіки за 6 років зменшився на 22,84 п.п. За досліджуваний період імпортна квота щорічно перевищувала експортну в середньому на 9,06 п.п. Найменшою різниця між експортною та імпортною квотами була в 2015 р., через значне скорочення обсягів імпорту.

Крім показників функціональної відкритості доцільним є аналіз величин, що характеризують ємність внутрішнього ринку, а саме зовнішньоторговельний обіг на душу населення та питома вага імпорту в загальному обсязі національного споживання. Проведене дослідження виявило наявність синхронності в динаміці зовнішньоторговельного обігу на душу населення та ВВП, динаміка ВВП та питома вага імпорту в загальному обсязі національного споживання, навпаки, синхронності не демонструє.

Для оцінки ступеня збалансованості зовнішньої торгівлі додатково визначають коефіцієнт покриття експорту імпортом. Його значення впродовж 2014 – 2020 рр.

коливається в межах від мінімального значення за даний період 0,83 в 2019 р. до максимального значення 0,97 у 2020 р., що вказує на від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу України.

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки: показники функціональної зовнішньоторговельної відкритості свідчать, що національна економіка є відкритою; для відкритої національної економіки за умови виникнення негативних тенденцій світового ринку в секторі основних експортних позицій виникатимуть системні загрози та ризики, нейтралізація яких вимагатиме швидких та дієвих заходів; висока імпортозалежність національної економіки актуалізує питання проведення політики імпортозаміщення, зокрема по товарах.

Список літератури

1. Біла С.О. Сучасні тренди розвитку зовнішньоторговельних відносин та ризики «протекціонізму». *Стратегія розвитку України*. 2017. №1. С. 11-16.
2. Статистика зовнішнього сектору. *Національний банк України*: [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 24.04.2021).
3. Макроекономічні показники. *Національний банк України*: [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення: 24.04.2021).

УДК 334

Нізельська М. А.
студентка 5-го курсу ННІ ЕОМС,
Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

Кендюхов О. В.

д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки,
Університет державної фіскальної служби України

ПРОЦЕС ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Сучасний процес глобалізації, заснований на економічній інтеграції, зміцнює взаємозв'язок між світовою економікою, що включає розширення потоку коштів між країнами, вдосконалення інформаційних технологій та збільшення кількості та обсягу товарів та послуг. Компанія прагне розширити ринок збуту, вийти на нові горизонти та спробувати конкурувати.

Різні аспекти питання розвитку міжнародного бізнесу, види та форми міжнародних злиттів та поглинань, історія міжнародних злиттів та поглинань на міжнародному та національному рівнях, шляхи вдосконалення внутрішнього ринку злиттів та поглинань обговорюються в роботах вітчизняних та зарубіжних вчені, таких як В. Л. Крючкова, А. Руднева, А. Стафеева, М. Бішопа, П. Гохана, А. Лажа, М. Марсалеса, Р. Нельсона, М. Рубцова, Є. Савельєва, С. Сіденко, А. Філіпенко та ін.

В умовах формування глобалізованого світу зміни його економічних та технологічних характеристик забезпечили значну корпоративну реорганізацію. Вважається, що однією з найбільш достатніх передумов успішної адаптації до цих змін є злиття. Термін «злиття та поглинання» (M&A), також відомий як «М&А», став найбільш широко використовуваним в економічній літературі за останнє десятиліття і продовжує викликати суперечки в різних економічних та політичних сферах.

Причин таких операцій, як злиття та поглинання, може бути багато. Наприклад, великі компанії хочуть знайти додаткові джерела розширення, серед яких одним із

найпоширеніших та розвинених є злиття та поглинання компаній. Як підприємець, ви повинні мати навички орієнтування у видах злиття, знаходити основні цілі та наміри, якими керуватиметься та чи інша сторона при укладанні договорів злиття чи поглинання компаній, оцінювати ефективність такої угоди та можливі наслідки.

Поглинання компанії – це контроль однієї компанії іншої, керування з одержанням абсолютного права власності. Сам процес поглинання компанії відбувається через скуповування акцій фірми на фондовій біржі, що означає купівлю підприємства. Багато дослідників, серед них увагу потрібно приділити Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррін, вивчаючи мотивацію здійснення процесів злиття та поглинання, виділяють три основні групи: внутрішні, зовнішні й особисті інтереси менеджменту компаній [2].

Доцільно зазначити, що процеси злиття і поглинання мають певні відмінності (табл. 1).

Таблиця 1

Відмінності у процесах злиття і поглинання в сфері міжнародного бізнесу

Злиття	Поглинання
<ul style="list-style-type: none"> – об’єднання двох компаній в одну; – спільне рішення учасників компанії; – дорожчий процес за рахунок використання правового аналізу; – через злиття акціонери можуть збільшити вартість акцій; – забирає багато часу; – відбувається зниження вартості власності. 	<ul style="list-style-type: none"> – придбання однією компанією іншої; – дружнє або вороже поглинання; – дешевший процес; – покупці не можуть підвищити вартість капіталу; – швидша і простіша транзакція; – набувач не відчуває зниження вартості власності.

Джерело: [4]

Щодо тенденцій сучасного етапу розвитку операцій злиття та поглинання в Україні, то український ринок M&A можна віднести до такого, що тільки перебуває на етапі свого розвитку та становлення і набуває основних ознак і характеристик ринку M&A. Незважаючи на доволі складну економічну і не тільки ситуацію в нашій країні, станом на сьогодні спостерігається поживлення на ринку злиття та поглинання (M&A) України [1, с. 46]. Кількість угод M&A збільшилась майже в 2,5 рази до 84 у порівнянні з 2017 роком. Обсяг угод злиття і поглинання в Україні в 2019 році зріс на 30% – Згідно із базою даних M&A Ukraine, найбільша кількість угод злиття та поглинання в секторах: банківських послуг (25 угод, з них 12 угод, покупцями виступають резиденти України); будівництва та нерухомості (9 угод, у т.ч. 6 – вітчизняні інвестори); АПК (8 угод, з них 3 – українські інвестиції) [3].

На думку багатьох дослідників та вчених, як закордонних, так і вітчизняних, головним мотивом участі компаній у процесах злиття та поглинання є досягнення синергетичного ефекту, який проявляється в економії від масштабу, впровадженні передових методів роботи та новітніх технологій, появі нових можливостей для розширення, розвитку специфічних навичок обох компаній. Продумана операція злиття або поглинання також може бути основою для виживання та зростання компанії. І навпаки, погано сплановане злиття / поглинання може призвести не тільки до шкоди, але і до швидкого знищення.

Список літератури:

1. Кириченко О.А. Деякі аспекти злиття та поглинання компаній у світлі побудови нової інтеграційної системи економіки. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 2. С. 45–56.
2. Ukrainian institute for the future. URL: https://uifuture.org/uk/post/ukrainskij-rinok-ma-pidsumki-2019-roku_78 (accessed: 18 April 2021).

3. IAA: Institute for mergers, acquisition&alliances. URL: <https://rau.ua/ekonomika/top-10-m-a-in-usa/> (accessed:18 April 2021).

4. Хаустова В.Є. Аналіз основних хвилей злиттів та поглинань у світовій економіці. Світова економіка та міжнародні відносини. 2019 р. №1. 7-16 с.

УДК 339.97

Челомбійко Т. В.

к.е.н., с.н.с.,

доцент кафедри соціально-економічних дисциплін,
Навчально-наукового інституту міжнародної освіти
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КОРИСНИЙ ДОСВІД ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КИТАЮ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Більше року світ потерпає від наслідків пандемії, а Китай був першою постраждалою країною. Під впливом епідемії коронавірусної хвороби темпи зростання основних показників економічної діяльності Китаю в перші два місяці значно впали. У I кварталі 2020 року ВВП Китаю становив 20650,4 млрд. юанів, що на 6,8% менше порівняно з аналогічним періодом минулого року [1]. Зокрема, додана вартість первинного сектору економіки впала на 3,2%, вторинного – на 9,6%, а третинного – на 5,2% [1]. Додана вартість у галузях великої промисловості (понад встановлену норму) впала на 13,5% порівняно з аналогічним періодом минулого року; індекс виробництва в сфері послуг знизився на 13,0% порівняно з аналогічним періодом минулого року, загальний обсяг роздрібних продажів споживчих товарів упав на 20,5% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а інвестиції в основний капітал (за винятком сільських домогосподарств) понизився на 24,5% порівняно з аналогічним періодом минулого року [1].

Китайські підприємства зіштовхнулись з величезними проблемами на етапах запобігання та контролю спалаху, що обмежили їхню виробничу та експлуатаційну діяльність та створили ризики для їхньої діяльності в короткостроковій перспективі.

Нова глобальна рецесія, спричинена пандемією COVID-19, вплинула на економіку та ринки праці, мільйони робітників зазнали змін, які похитнули їхнє життя на роботі і поза нею та їхній добробут. Зокрема, в Китаї рівень безробіття сягнув 6,2% [2, с.10]. Таким чином, у Китаї наприкінці лютого 2020 показник працевлаштування скоротився до -47% порівняно з аналогічним періодом минулого року [3].

На той час влада запровадила монетарну та фіскальну політику, яка мала на меті пом'якшити вплив спалаху COVID-19 на економіку. Уряд терміново розробив допоміжні заходи, які мали допомогти підприємствам відновити виробництво. Такі заходи включали фінансову підтримку, податкові пільги, політику пільгового соціального страхування для підтримки роботи та відновлення виробництва, оптимізацію послуг та скорочення витрат [2, с. 16]. Так, майже для 20 мільйонів малих та середніх підприємств, які були особливо вражені кризою, уряд запропонував систему стимулів, що включали зокрема відстрочки виплат по кредитах та відсотках по них на 9 місяців, зниження тарифів на деякі послуги тощо. Навесні уряд КНР дав розпорядження комерційним та державним банкам збільшити обсяги кредитування малого та середнього бізнесу на 40% [4; 83]. Уже станом на 25 лютого 2020 року рівень відновлення діяльності великих та середніх підприємств

становив 78,9%, серед яких підприємства переробної промисловості досягли рівня 85,6% [5].

Після кризи у лютому 2020 року зростання китайської економіки активізувалось за рахунок різкого збільшення експорту, в основному медичного та захисного обладнання, а також електроніки для роботи у домашніх умовах [6].

Економічна діяльність нормалізувалася швидше, ніж очікувалося після того, як більша частина країни знову відкрилася на початку квітня, а показник ВВП зафіксував підйом з -6,8% у I кварталі до 3,2% у II кварталі завдяки сильній політичній підтримці та стійкому експорту [1].

Слід також зазначити, що використання найсучасніших Інтернет-технологій стало ключовою особливістю китайської стратегії мінімізації наслідків пандемії, адже розвиток цифрової економіки Китаю значно пришвидшився за цей час. Компанії високих технологій виявилися більш готовими, для того щоб відіграти провідну роль у економічному відродженні, бо вони займають проміжну ланку між світом Інтернету і реальним світом.

Як демонструє досвід Китаю, послідовний підхід, що надає пріоритетність основним секторам економіки та відкриває регіони на основі перспективних оцінок ризиків, може зменшити економічні витрати та мінімізувати ризики через карантин.

Досвід Китаю може бути корисним для інших країн, зокрема для України, особливо при вживанні заходів, використанні тактики та технологій, які вже довели свою дієвість.

Список літератури

1. Державне статистичне управління КНР. URL: http://www.gov.cn/xinwen/2020-04/17/content_5503710.htm.
2. China Economic Monitor 2020. KPMG China, Publication number: EN-MKT20-0003C, Publication date: October 2020.
3. World Economic Forum: The Future of Jobs Report, Publication date: October 2020.
4. Коваль О. Антикризові стратегії китайського бізнесу в умовах коронавірусної пандемії. Україна-Китай. 2020. № 2 (20). С.82-87.
5. International Monetary Fund, Regional Economic Outlook: Asia and Pacific, Navigating the Pandemic: A Multispeed Recovery in Asia, ISBN 9781513558202, Publication date: October 2020.
6. Уряд КНР. URL: http://www.gov.cn/xinwen/2020-03/02/content_5485522.htm.

СЕКЦІЯ 20

SECTION 20

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ
ЕКОНОМІКОЮ
ECONOMICS AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL
ECONOMY**

Чинчик А. А.

к.е.н, доцент,
Київський національний
університет будівництва і архітектури

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ОПОДАТКУВАННЯ**

Стабільність податкових систем інституціоналізує податкову культуру, а їхні зміни призводять до різних реакцій бізнесу та суспільства. Податкова культура є стратегічною ціллю дії інституціонального механізму формування та реалізації податкової політики.

Для науки і практики актуальним є визначити зміст податкової культури, складові, методичні підходи та практичні рекомендації щодо її формування та адміністрування з метою підвищення з метою підвищення ефективності функціонування національної економічної системи.

Загалом поняття «культура» відноситься до фундаментальних філософських понять. В економічних дослідженнях культурологічні аспекти дозволяють: аналізувати різні періоди розвитку людства з відображенням на ціннісних характеристиках; виявляти вплив цінностей на соціальні комунікації, формування соціокомунікативних зв'язків; визначати можливості регулювання життєдіяльності суспільства шляхом впливу на цінності, соціокультурні норми поведінки та способу життя; виявляти об'єднуючі ідентифікатори з їх відображенням на різних сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі виробничій, споживчій, соціально-трудовій, освітній тощо, з формуванням окремої сфери економіки (переважно некомерційної, креативної) та об'єкту соціальної інфраструктури [1, с. 8].

Культура виражається у нормах і цінностях поведінки. Як міждисциплінарне явище вона виконує низку функцій, більшість з яких є актуальними для сфери економіки в цілому та сфери податків, зокрема. Характерно, що трансляційно-аккумуляційна функція полягає у передачі норм та цінностей від одного покоління до наступного, їх акумуляція з вираженням в світоглядному баченні щодо економіки та економічної діяльності [2, с. 56]; виховницько-просвітницька функція – щодо формування культури економічної (споживчої, трудової, підприємницької, фінансової, повсякденної та ін.) поведінки; громадська функція – щодо залучення громадських структур до контролю за дотриманням норм, цінностей, сформованих у культурному просторі; інформаційна функція – щодо організації інформування правових та культурних аспектів економічної діяльності; ідеологічна функція – щодо вкорінення певних норм, цінностей в життєдіяльність суспільства; політична функція – щодо вкорінення певних норм, цінностей в управлінську діяльність різних органів державної влади та місцевого самоврядування; нормотворча функція – щодо трансформації виправданих, як правило, загальноприйнятих або доцільних норм, цінностей з неформальних у формальні об'єкти права (національного, міжнародного); соціоєднавча функція – щодо вироблення спільних норм та цінностей поведінки як одних з єдиних ідентифікаторів, що часто сприймаються в якості стереотипів; моральна функція – щодо розуміння відступу від встановлених норм та цінностей, можливостей несення за це відповідальності; престижна функція – щодо загального визнання і поваги до суб'єктів, які дотримуються певних норм та цінностей; трансформаційна функція – щодо переходу з одного етапу соціально-економічного розвитку до іншого, вираженого в нормах та цінностях економічної поведінки.

Отже, основними індикаторами податкової культури є триада: податкова дисципліна, відповідальність і довіра, які створюють умови для збільшення податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів, а отже – посилюють безпечне функціонування держави в умовах сучасних викликів і загроз та створенні повноцінного громадянського суспільства.

Список літератури

1. Пінковська Г. В. Роль сфери культури у соціально-економічному розвитку регіонів країни / Г. В. Пінковська // *Культура народів Причорномор'я*. – 2013. – № 254. – С. 7–12.
2. Рижиков В. С. Економічна культура: історичний аспект, аналіз та перспективи розвитку в умовах становлення економічних відносин ринкового типу / В. С. Рижиков // *Актуальні проблеми економіки*. – 2015. – № 1. – С. 52–58.

Яциковський Б. І.

к.е.н., заступник голови

Державної комісії України

по запасах корисних копалин

з економічного розвитку та міжнародної діяльності,

Державна комісія України по запасах корисних копалин

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА НАДРОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Надроресурсний потенціал є стратегічно важливим для конкурентоспроможності національної економіки у світі.

Для ефективного його використання необхідним є не лише вироблення концепції з визначенням шляхів оптимізації обсягів добування корисних копалин, пошуку альтернативних джерел енергії і ресурсозаміщення, але й комплексне бачення його місця в структурі економіки країни та її регіонів, визначення пріоритет у забезпеченні економічного розвитку, зовнішньоторговельної діяльності та екологічного і сталого розвитку гірничодобувної галузі загалом. У великій мірі від гірничодобувної галузі залежить досягнення Цілей Сталого Розвитку 2016-2030.

У цьому контексті важливу роль відіграє економічна оцінка надроресурсного потенціалу країни, яка є важливим інструментом ефективного механізму управління використання природних. При цьому важливо враховувати те, що для кожного виду ресурсів існують свої методи оцінки, які мають специфічні особливості.

Оцінка надроресурсного потенціалу різних країн сьогодні здійснюється на міжнародному рівні. Зокрема Британська геологічна служба (British Geological Survey) веде комплексний моніторинг обсягів добування світової мінерально-сировинної продукції, що дозволяє визначити вагомість країни за різними видами корисних копалин [1]. Оцінка надроресурсного потенціалу є прямим доказом природно-ресурсного впливу на пріоритети державного регулювання для різних країн, адже в цьому розкривається їхній інтерес до забезпечення економічного розвитку і галузі в певному сегменті, зокрема гірничодобувної.

Водночас, у контексті дослідження економічної оцінки та впливу гірничодобувної галузі на конкурентоспроможність національної економіки, особливу актуальність представляє територіальний зріс.

Доцільно розуміти, що для кожної території показники оцінки ефективності використання природних ресурсів будуть дещо відрізнятися, зокрема, у зв'язку з різними видами природних ресурсів, процесами, що проходять в них і напрямками їх використання.

При цьому, особливої актуальності набуває питання розробки системи зменшення техногенного навантаження на довкілля та населення екокризових регіонів, направленої на: 1) передбачення забруднення даної території та екологічно обумовленого захворювання населення у результаті добування, переробки і видалення сировини на основі моніторингу та прогнозування стану довкілля і здоров'я людини; 2) зменшення наслідків техногенних впливів минулих періодів з використанням комплексу захисту населення та території від антропогенних чинників за результатами геологічних, екологічних, техніко-технологічних, медичних, гігієнічних, фізико-хімічних, соціальних та економічних досліджень [2, с. 98].

Загалом, використання системи показників та індикаторів для оцінювання надроресурсного потенціалу є імперативом виявлення економічної ефективності,

раціонального використання ресурсів та максимально можливим збереженням навколишнього середовища. До того ж, вироблення ефективної методики дозволить отримати не тільки адекватну оцінку вартості надроресурсів, що сприятиме надходженню коштів до бюджету різних рівнів, але й уможливить вирішення задач державного управління, економічного та соціального розвитку суспільства.

Натомість нехтування природними закономірностями та надмірне втручання у природне середовище, населення території ризикує потерпати від задовільних екологічних і безпекових умов життєдіяльності. Для гармонізації взаємовідносин «природа-людина-суспільство» необхідна виважена державна політика з метою балансування інтересів населення, бізнесу і держави.

Список літератури

1. World Mineral Production 2014-2018 : MineralsUK [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.bgs.ac.uk/mineralsUK/statistics/worldStatistics.html>

2. Рожко М. М. Розробка та впровадження системи зменшення техногенного навантаження територій і населення екологічно кризових регіонів України / М. М. Рожко, Е. М. Білецька, Г. Г. Шматков, Г. М. Ерстенюк, А. Є. Крижанівська, С. В. Онищенко, Г. І. Рудько, М. С. Самойлик, Я. М. Семчук, В. В. Соловійов // Екологія і природокористування. – 2014. – Вип. 18. – С. 97–110.

УДК 330.564.2

Дейнека М. О.

старший викладач кафедри економічної
кібернетики та прикладної економіки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СТАТИСТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Одним з головних завдань економіки країни є зростання рівня добробуту та забезпечення гідного рівня життя населення, що безпосередньо пов'язане з розподілом доходів в суспільстві. Саме цим обумовлена актуальність теми. Диференціації доходів присвячена велика кількість досліджень, серед яких відзначимо роботу [1], де для аналізу розподілу доходів в суспільстві використано ентропійний підхід; праця [2], де представлена система показників вимірювання нерівності в розподілі доходів, а дослідження [3] демонструє оцінку рівня та розподілу світового багатства та інші. Аналіз джерел за цією тематикою показав, що є необхідність в дослідженнях емпіричного та статистичного характеру окремих аспектів розподілу доходів населення, що дозволять оцінювати тенденції рівня матеріального добробуту в країні.

Метою роботи є аналіз тенденцій та порівняння значень статистичних характеристик розподілу доходів населення в Україні.

Для розрахунків використані статистичні дані про розподіл населення України (%) за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у місяць (грн.) за 2012 – 2019 рр. [4]. Градація рівня доходу в інтервалах за досліджуваний період характеризується певними варіаціями, але їх кількість залишалася однаковою (11 інтервалів). Загалом це можна пояснити зростанням рівня прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати в країні. В 2017 році (з 01.01.2017 по 31.12.2017) законодавчо встановлений рівень мінімальної заробітної плати сягнув 3200 грн., а для порівняння в 2016 році він дорівнював лише 1600 грн. (в 2 рази менший). В період з 01.01.2019 по 31.12.2019 він встановлений на рівні 4173 грн. та

має тенденцію до зростання (станом на 01.12.2021 року мінімальна заробітна плата визначена на рівні 6500 грн.) [5].

Статистичні характеристики за допомогою яких можна охарактеризувати розподіл доходів населення: середнє зважене значення – $X(average)$, а також структурні величини мода – $X(mod)$ та медіана – $X(med)$. Значення величин розраховані за формулами для інтервальних рядів [6] та демонструють зростаючу тенденцію, що є позитивним фактом й відображається на матеріальному добробуті (рис.1), але не слід забувати про інфляційні процеси, які здатні нейтралізувати всі покращення в доходах.

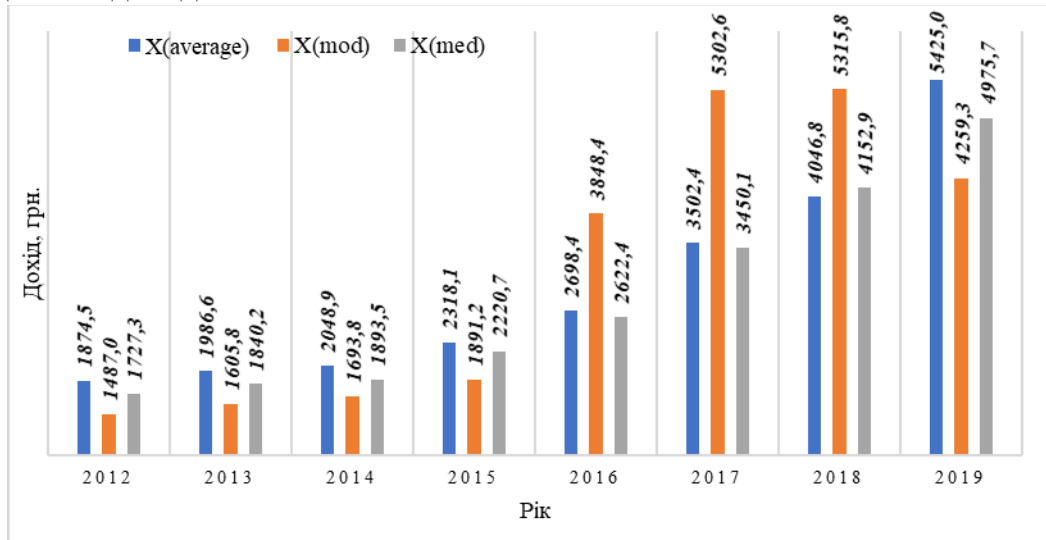

Рис.1. Динаміка статистичних характеристик розподілу загальних доходів населення в Україні за 2012 – 2019 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними [4]

Середнє значення $X(average)$ можемо проінтерпретувати як еквівалентний загальний дохід, що отримує одна особа в місяць. Протягом всього досліджуваного періоду значення показника зростає і в 2019 році досягає 5425 грн. Мода $X(mod)$ – значення, що показує найбільш поширений рівень середньодушового середньомісячного доходу в ряді розподілу. Для його визначення спочатку необхідно знайти модальний інтервал, який має максимальну частоту (% населення). Таким чином, визначено, що в 2019 році модальний інтервал 4000,1–5000,0 грн. з частотою 20,6%, відповідно розраховане значення найпоширенішого доходу дорівнює 4259,3 грн. на одну особу в місяць. Медіана $X(med)$ в 2019 році дорівнює 4975,7 грн., а це значить, що у половини населення дохід більше цього значення, а у іншої – менше. Значення медіанного доходу менше звичайного середнього значення для всіх років за виключенням 2017 року (рис.1). Таке співвідношення між цими величинами свідчить про те, що значна частина населення отримує доходи нижче їх середнього рівня.

В 2012 – 2015 роках та 2019 році спостерігаємо, що середнє значення доходу в розподілі більше за рівень найпоширенішого доходу. Це свідчить про те, що середнє значення схильне примножувати ситуацію з рівнем доходу більшості населення. Інша ситуація в 2016 – 2018 роках, де модальне значення доходу перевищує середнє значення. По-перше, це пояснюється тим, що розподіл населення по рівням доходу відрізняється від інших років. Більшість населення сконцентрована в останніх інтервалах доходів, наприклад, для 2018 року це дохід понад 5160 грн. в місяць і

його отримують 29% населення. По-друге, демонструє те, що матеріальний добробут значної частини населення покращився в ці роки.

Список літератури

1. Меркулова Т.В., Янцевич А.А. Энтропийный подход в анализе распределения доходов в обществе. *Економіка: реалії часу*. Одеса, 2014. № 4 (14). С. 5–10.
2. Благун І.С., Дмитришин Л.І. Аналіз і обґрунтування показників вимірювання нерівності в розподілі доходів. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. №4(142). С.192–201.
3. Davies J. B., Lluberias R., Shorrocks A. F. Estimating the level and distribution of global wealth, 2000–2014. *Review of Income and Wealth*. 2017. Vol.63, Issue 4. P. 731–759. DOI: <https://doi.org/10.1111/roiw.12318>.
4. Державна служба статистики України: [сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. МінФін: [сайт]. URL: <https://minfin.com.ua/>.
6. Мармоза А. Т. Теорія статистики: підручник– 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 592 с.

СЕКЦІЯ 21

SECTION 21

**ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ
ECONOMIC THEORY AND HISTORY
OF ECONOMIC THOUGHT**

УДК 330.8

Юдіна С. В.

д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний університет,

Галаганов В. О.

аспірант, здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Дніпровський державний технічний університет

**СПЕЦИФІКА ПРОЦЕСУ ПЕРВІСНОГО НАГРОМАДЖЕННЯ
КАПІТАЛУ В ГОЛЛАНДІЇ**

В умовах загострення кризових явищ в масштабах світової економічної системи та невизначеності векторів її подальшого розвитку актуалізується питання формування резервних фондів на всіх рівнях економічної системи шляхом накопичення фінансових ресурсів усіма секторами економіки. В даному аспекті слід звернути увагу на процес первісного нагромадження капіталу різними країнами світу в процесі свого історичного розвитку. Особливої уваги у вищезазначеному питанні заслуговує Голландія, оскільки процес реформування економіки та первісного нагромадження капіталу вона почала з переломних подій не тільки в сфері економіки, а й в усіх сферах суспільного життя.

Слід зазначити, що в кінці XV – початку XVI століття в Голландії активно відбувався процес розкладання феодалізму і порівняно швидкого формування капіталістичного способу виробництва.

Перша в історії успішна буржуазна революція – Нідерландська (1566 – 1609 рр.) – поєднувала антифеодальну боротьбу з національно-визвольною війною проти Іспанії. Під владу Іспанії Нідерланди потрапили в результаті династичних феодальних відносин. Звільнення від іспанського феодального панування, яке

стримувало розвиток капіталізму в країні, створило додатковий стимул для буржуазного розвитку Голландії. Ця маленька по території, але густонаселена країна (3 млн. чоловік, майже стільки, скільки було в Англії того часу) мала понад 300 міст. Часто Нідерланди так і іменували – «країна міст».

Рівень економічного розвитку окремих частин Нідерландів був різним: Антверпен – великий порт в провінції Брабант – в XVI ст. мав світове значення. До XVI ст. цеховий лад знаменитих міст Фландрії вже хилився до занепаду. Вирішальне значення набула капіталістична мануфактура – для виробництва вовняних тканин, килимових виробів, мережив, металевих, шкіряних товарів.

У XVI ст. найбільший порт Голландії Амстердам вже грав помітну роль в європейській торгівлі. Поряд з цим в окраїнних південних і південно-східних областях Нідерландів панувала відстала аграрна економіка, повністю збереглися феодалні відносини [2, с. 138].

Голландські мануфактури (суднобудівні, текстильні, паперові та ін.) не мали собі рівних в Західній Європі. У Голландії методом розширення культурних земель було осушено заболочені території і відвойовано землі біля моря шляхом побудови дамб. Ці землі, осушені на кошти міської буржуазії, здебільшого здавалися сільській бідноті на умовах короткострокової капіталістичної оренди.

Голландія, за визначенням К. Маркса, стала «зразковою капіталістичною країною XVII століття. Її капітали перевищували сукупність капіталів решти Європи. Голландська буржуазія збагачувалася за рахунок жорстокої експлуатації трудящих, які вже в 1648 р. більше страждали від надмірної праці, були біднішими і терпіли гніт більш жорстокий, ніж народні маси всієї іншої Європи» [1]. У Голландії не було й сліду натурального господарства: збуваючи свої продукти в місті, село закуповувало потрібні йому товари. Зубожіння значної частини голландського селянства створювало широку базу для розвитку капіталістичної промисловості, розширювало внутрішній ринок.

У накопиченні великих капіталів Голландії важливе значення мала колоніальна експансія. У XVI – XVII ст. її найбільшими колоніями стали Нідерландська Індія, Нідерландська Гвіана, Капська область. На основі колоніальних продуктів (кава, какао, тютюн) в Голландії склалася харчова промисловість, що давала підприємцям великі доходи.

Голландське суднобудування обслуговувало багато країн Європи. Голландські кораблі, що мали округлу форму і неглибоку осадку (їх називали «вагітними»), відрізнялися значною вантажопідйомністю і не вимагали великого екіпажу. Потреби суднобудування вимагали розвитку виробництва будівельних матеріалів, парусини, компасів, блоків, щогл, човнів, канатів, якорів тощо. На початку XVIII ст. тільки в двох районах Голландії працювало 183 лісопилки.

Однак головними напрямками програми голландського капіталу була не промисловість, а зовнішня торгівля і морські перевезення. В середині XVII ст. Голландія володіла найбільшим в Європі морським торговим флотом. На її частку припадало приблизно 75% загальної кількості кораблів, що були у всіх європейських країнах. Це надавало Голландії домінуючу роль в торговому обміні між європейськими країнами і за їх межами, в тому числі з колоніями. Зовнішня торгівля і морські перевезення давали голландським капіталістам, як правило, високі прибутки [3, с. 282].

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що процес первісного нагромадження капіталу в Голландії розвивався у комплексі з іншими подіями, які

зумовили зміну суспільного життя країни. Різностямованість векторів економічного розвитку дозволила голландській економіці зайняти передові позиції та перетворитись з колонії в повноцінного учасника світового економічного процесу.

Список літератури

1. Електронна бібліотека «Economicus», «Карл Маркс. Капітал» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://economicus.ru/library.html>
2. Заславська М.Д. Історія економіки / М.Д. Заславська. – М.: Дашков і К. – 2020. – 292 с.
3. Кузнецова О.Д. Економічна історія / О.Д. Кузнецова. – М.: Юрайт. – 2019. – 435 с.

**СЕКЦІЯ 22
SECTION 22**

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES**

Поцелуйко І. В.

голова циклової комісії філологічних
та економічних дисциплін,
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
НУ «Чернігівська політехніка»,

**ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ
НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Мотивація персоналу – одна з найбільш актуальних тем вже багато років. Кожний роботодавець хотів би знати, де в його працівника кнопка, натиснувши на яку можна отримати високо ефективного, ініціативного та лояльного професіонала. Оскільки інструкції з використання та місця знаходження такої кнопки в компанії немає, вона створює свої інструменти з мотивації у вигляді положень, стандартів, регламентів, часто підміняючи поняття мотивації й стимулювання або об'єднуючи їх в єдине ціле.

Мотивація – це внутрішнє спонукання персоналу до виконання своєї роботи, досягнення виробничих цілей. Власне, це бажання працювати, яким також складно управляти зовні як щастям або радістю. Стимулювання персоналу - це використання зовнішніх чинників, що змушують працівника працювати ефективно й підвищувати свою результативність[2, с. 96].

Стимулювання буває позитивним і негативним. Позитивне стимулювання спрямоване на підвищення рівня задоволення потреб працівника і на збереження ним існуючої поведінки; негативне – на блокування існуючої поведінки шляхом зниження рівня задоволення потреб. Парадокс у тому, що розробляючи системи бонусів, організовуючи корпоративні свята й тренінги, компанії не можуть відмовитися від негативних стимулів. Крик, прилюдна критика, перехід від робочої ситуації на особистість працівника, а часто й штрафи, які маскуються більш прийнятним терміном «депреміювання», використовують на практиці багато українських компаній.

Генрі Форд вважав, що «лише два стимули змушують людей працювати: бажання заробітної плати та страх її втратити». Але чи насправді це так сьогодні? Чого прагне працівник, коли влаштовується на роботу? Які його потреби необхідно задовольнити роботодавцеві для досягнення найкращого результату?

Існує велика кількість класифікацій, моделей і теорій мотивації: ієрархія потреб Маслоу; теорія потреб Альдерфера, теорія мотивації Мак-Клелланда; дво факторна теорія мотивації Герцберга; теорії «Х» і «Y» Мак-Грегора; теорія драйвів Фрейда; теорія мотивації Портера – Лоулера; теорія очікувань Врумата інші. Однак, простіше кажучи, влаштовуючись на роботу працівник сподівається отримати: гроші; стабільність і безпеку; комфорт; справедливість; розвиток і кар'єру; визнання; новизну і драйв; самореалізацію.

Як ви могли помітити, у наведеному переліку немає штрафів, але це не заважає роботодавцям їх використовувати. Згідно з дослідженням, проведеним порталом rabota.ua 52 % учасників на запитання «Чи існує у вас на роботі система штрафів за порушення?» відповіли позитивно. Основні причини штрафів носять дисциплінарний характер: запізнення 60 % опитаних; прогул 53 %; поява на роботі в нетверезому стані 52 %; безпричинна відсутність на роботі понад відведений на це час 50 %.

Варто наголосити, що згідно із статтею 147 КЗпП за порушення трудової дисципліни до працівників можуть бути застосовані лише два заходи стягнення – догана або звільнення, а стягувати штрафи із заробітної плати заборонено, проте це не зупиняє багатьох українських роботодавців[3]. Вони створюють систему оплати праці із постійною та змінною частиною, і саме остання є предметом штрафних маніпуляцій. Окрім дисциплінарних порушень штрафують за:

- неправильне оформлення або втрату документів – 45 % респондентів;
- невиконання плану продажів – 38 %;
- порушення дрес-коду – 21 %;
- куріння – 19 %;
- вживання їжі на робочому місці – 16 %.

Як же ставляться працівники до штрафів на роботі?

– 13 % учасників опитування підтримують систему штрафів, вважаючи, що це зміцнює дисципліну;

– 48 % – вважають штрафи нормальним явищем і прагнуть не порушувати правил, щоб не втратити своїх грошей;

– 40 % опитаних відповіли, що їм вкрай некомфортно працювати в такій обстановці, а це вже ризик для компанії втратити цінних працівників.

Компанії не афішують наявність системи штрафних санкцій, щоб не зменшити таким чином потік претендентів і не зіпсувати бренд роботодавця. Часто під час працевлаштування або взагалі не попереджають про штрафи, або інформують про них частково, а про повний перелік порушень, за які передбачено штраф, працівник дізнається вже працюючи в компанії. У деяких випадках система штрафів персоналу чітко не сформована і носить суб'єктивний безсистемний характер, який залежить від настрою керівника або його стосунків з працівником.

Мотивація персоналу традиційно – це не синонім «добре» і «дієво». І не завжди це те, що перевірено роками, і що спрацює в конкретній ситуації. В розвинених країнах це усвідомили це майже століття тому. До нас ця думка тільки починає доноситися у вигляді відлуння. Рідкісні приклади вітчизняного креативного підходу до мотивації співробітників компаній доводять, що слід задуматися про впровадження інновацій в цьому напрямку. А світовий досвід підкаже, в якому напрямку варто працювати. Звичайно, готового рецепту ніхто не запропонує, оскільки в нестандартній мотивації дуже важливий і особистісний підхід до кожного співробітника, і визначення особливостей сформованого колективу, від чого і

повинні відштовхуватися методи. Однак, вони можуть наштовхнути на думку, з чого почати і як використовувати свої можливості[1, с. 328].

Загалом, креативна мотивація допоможе вирішити ряд проблем, з якими стикаються роботодавці, серед яких такі:

– Як залучити до роботи найбільш «бажаних» кандидатів з ринку праці – крім матеріальної вигоди, яку вони можуть отримати в будь-якій компанії?

– Як утримати цінних працівників і не допустити їх міграції до конкурентів, які можуть запропонувати щось більше, ніж стандартний набір «подяк» за роботу?

– Яким чином можна підвищити продуктивність праці, не жертвуючи на це багато сил і фінансів?

Для виявлення компанії з найбільш мотивованими співробітниками телекомпанія CNN і журнал Fortune щорічно проводять спільне дослідження, в якому бере участь 1000 найбільш маситих корпорацій з усього світу. І ось вже чотири роки поспіль беззмінним лідером цього рейтингу є Google. З одного боку, можна заперечити, що ця компанія може собі це дозволити, враховуючи її масштабність, але, з іншого боку, щоб створити такий проект і постійно тільки вдосконалюватись, необхідні кваліфіковані співробітники з бажанням віддаватися роботі цілком і повністю. Тому Google – найпоказовіший приклад того, як потрібно мотивувати співробітників, щоб вони приносили якомога більше користі роботодавцю.

Які ж рецепти успіху Google? – Висока зарплата – Унікальний комфорт на робочому місці – Головне результат – Твою роботу бачать всі – Дрібниці вирішують все. Є ще один спосіб мотивації, який притаманний інноваційним компаніям, – принцип індивідуального підходу. Для молодих співробітників важлива участь в житті колективу, участь в спортивних заходах. Для старших – визнання статусу. Жінкам – оплачувану косметичний салон, чоловікам – тренажерний зал. При цьому не треба забувати про почуття важливості, значимості та визнання працівника.

Ще одним цікавим прикладом «сили слова» була імперія Стіва Джобса. Консультанти його компанії, то є люди креативні і розумні, займали посаду зі скромною назвою «геній». Від цієї ідеї була подвійна користь: керівник робив акцент на тому, що в його штаті працюють тільки геніальні люди, які, в свою чергу, були вельми горді своїм статусом, працювали добре, щоб виправдати надану довіру. Стіва Джобс говорив: «Є просто робота, а є робота всього життя. Робота, в історії якої ви залишите свій слід. Робота, в якій ніколи не потрібно йти на компроміс. Робота, заради якої ви б пожертвували своїми вихідними. Ви можете отримати таку роботу в «Apple». Люди не приходять сюди, щоб уникнути ризику. Вони приходять, щоб плавати глибоко. Вони хочуть, щоб їх робота мала результат. Великий результат, який не зможе повторити ніхто і ніде. Ласкаво просимо в «Apple»[3, с. 85].

Український досвід не настільки цікавий і різноманітний, як світовий, але і в нашій країні є креативності в питаннях мотивації. Звичайно, і в креативній мотивації повинні бути рамки розумного, але те, що в наш час вона подіє краще, ніж традиційні методи – доводить світовий досвід. Головне – знайти свій особистий підхід до власних співробітників.

Список літератури

1. Гріфін Р. Основи менеджменту : підручник. Львів : БаК, - 2001. - 624 с.
2. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. Київ : Кондор, - 2006. - 432с.
3. Кавецький В.В. Економічне обґрунтування інноваційних рішень : практикум. Вінниця : ВНТУ, - 2016. - 113 с.

Коломієць Т. Є.

студентка,

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник:

Кривещенко В. В.

доцент кафедри комерційної діяльності і логістики,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ: ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В РЕАЛІЯХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Динамізм економічних перетворень визначив цифрову трансформацію як нагальну потребу. Стає очевидним, що просування й закріплення конкурентних позицій неможливо домогтися, ігноруючи діджиталізаційні інструменти та сервіси.

Діджиталізація являє собою корінні перетворення, що знаходять вираження в глибокому проникненні цифрових технологій у бізнес-процеси, їх оптимізації, підвищенні продуктивності та поліпшенні комунікаційної взаємодії зі споживачами. Ключова ознака подібних трансформацій – значні покращення в ефективності функціонування бізнес-процесів, скорочення грошових і часових витрат на їх підтримку.

Найбільш інтенсивно діджиталізація проникає в організації, які тісно пов'язані зі споживачем. Цим вже активно користується така консервативна, здавалося б, сфера, як банківська, що широко застосовує технології інтернет-банкінгу (Приватбанк, Monobank, Альфа-банк ін.) Крім банківського сектора, лідерами використання Digital-технологій виступають retail, промисловість, енергетика і послуги телекомунікаційного зв'язку. Таким чином, масштабне проникнення інтернету в усі життєві сфери та зміна запитів з боку споживачів, стимулює трансформацію бізнесу – перехід від традиційної «продуктової» компанії до технологічної, пошук нових моделей управління, в основі яких знаходиться формування Digital-стратегії.

Аналіз діяльності компаній, які активно використовують цифрові технології, дозволив систематизувати ключові виклики та питання, які потребують детального розгляду:

1. Зростання значущості знань і навчання. Ефективне управління кадрами не обмежується підбором персоналу. Разом із тим, компаніям необхідно створювати такі умови, які дозволять розвивати знання кожного співробітника.

2. Трансформація трудових ресурсів. Цифровізація бізнес-процесів висуває нові вимоги до працівників компаній. Такі навички як впевнене володіння комп'ютером і безперервний процес освоєння нових технологій вже давно став нормою. Висококваліфікований персонал, здатний взаємодіяти з сучасними технологіями на «ти» – закономірна потреба підприємств в умовах цифрової економіки, оскільки аналіз даних (big data) впроваджується повсюдно.

3. Модифікація системи менеджменту. Очевидно, що численні технологічні перетворення викликають необхідність зміни системи менеджменту. Активна автоматизація технологічних та управлінських процесів, яку проводять на підприємствах, провокує високий попит на бізнес-аналітиків, здатних створювати й адмініструвати складні мінливі системи управління. У результаті перетворень система управління перетворюється з чорного ящика в ретельно налагоджений і

прозорий механізм, а використання ERP систем розширює можливості менеджменту, спрощує створення, управління й облік результатів роботи команд підрозділів фірми й зовнішніх джерел, дозволяє здійснювати планування організаційних змін [1].

Цифровізація бізнес-процесів значно прискорює процеси децентралізації управління. Зростання кваліфікації співробітників, зниження обсягів рутинних операцій визначає характер управління на новому етапі. Традиційна організаційна ієрархія доповнюється системою горизонтальних управлінських комунікацій, що дозволяють різко скоротити число менеджерів середнього рівня. У міру прискорення ступеня мінливості зовнішнього середовища значно зростає роль діджиталізації як глобального явища, що стає одним із провідних факторів розвитку світової економіки, оскільки конкурентоспроможність окремих країн обумовлена рівнем реалізації інноваційних технологій. Вигоду, яку отримує держава від впровадження інновацій, переоцінити важко, оскільки інноваційна активність на різних рівнях вносить прямий внесок у збільшення ВВП. При цьому слід зазначити, що основний ефект від інновацій досягається за рахунок зростання продуктивності та технологічних проривів у різноманітних галузях. Зокрема, процесні інновації безпосередньо підвищують продуктивність завдяки впровадженню передових технологій і підходів до організації внутрішніх процесів. Саме проривні інновації визначають вектор розвитку й темпи зростання галузі.

Переважає більшість галузей економіки в тій чи іншій мірі піддається впливу діджиталізації, яка стає важливою складовою економічного розвитку. Разом з тим очевидно, що для світової економіки ключовим фактором стабільності та високої конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі повинна виступати політика постійних нововведень і впровадження інновацій. Для більшості країн це може стати інституційною основою сталого зростання виробництва й рівня добробуту людей в майбутньому.

Список літератури

1. Langer A. Information technology and organizational learning: managing behavioral change through technology and education. Boca Raton, 2011, 2ed. – 260p.

Шедловський О. В.

аспірант,

Вінницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сільське господарство України за рахунок потужного потенціалу і природних ресурсів може забезпечити високу конкурентоздатність аграрних підприємств як на національному, так і на міжнародному рівні. Проте в умовах сьогодення сільськогосподарські товаровиробники стикнулися з низкою проблем, пов'язаних із фінансово-економічною кризою в державі.

Щоб утримати свої позиції на ринку аграрним підприємствам доводиться вдосконалюватися в усіх сферах діяльності. Особливе значення для аграрних підприємств має їхня конкурентна позиція на ринку, яка виступає найважливішим чинником стимулювання господарської активності, сприяє збільшенню асортименту й поліпшенню якості продукції, зниженню витрат і стабілізації економічного зростання.

Поняття конкурентоспроможності сільського господарства трактується як конкурентні переваги аграрних підприємств за ринкових умов. Для її забезпечення

необхідні розроблення і реалізація відповідних стратегій. Класичні підходи до визначення конкурентних переваг розроблено М. Портером.

Він уважав, що конкурентоспроможність підприємства – це порівняльна перевага по відношенню до інших фірм, здатність суб'єкта ринкових відносин бути на ринку на одному рівні з наявними там аналогічними конкуруючими суб'єктами [1, с.76].

Р. Фатхутдінов трактує конкурентоспроможність підприємства як його здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію [6, с.96]. І. Яців вважає, що сільськогосподарським підприємствам, виходячи з особливостей середовища їх функціонування, доцільно орієнтуватися на отримання конкурентних переваг, пов'язаних із нижчими витратами. Така конкурентна стратегія передбачає оптимізацію витрат на рівні, необхідному для повного забезпечення виробничих потреб, та постійний контроль над видатками [4].

Аграрні підприємства самостійно за короткий період можуть отримати певні конкурентні переваги, реалізуючи комплекс заходів, що ґрунтується на аналізі ринкової кон'юнктури, врахуванні наявного попиту, впливу ринкових чинників на всіх стадіях виробничого процесу, просування товарів каналами товароруху, які передбачають вихід на перспективні ринкові ніші.

Для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в Україні загалом і на регіональному рівні зокрема необхідні: формування стійкого платоспроможного попиту на вітчизняну сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку за рахунок зростання доходів населення та підвищення якості цієї продукції, здешевлення її виробництва; реалізація зовнішньоекономічних зв'язків, щодо імпорто-експортних операцій сільськогосподарської продукції; зростання рівня мотивації персоналу аграрних підприємств як запорука підвищення ефективності та результативності праці; оновлення матеріально-технічної бази агровиробників; застосування ефективної підприємницької стратегії для оптимізації виробництва; підвищення рівня ефективності державної підтримки та державного регулювання виробництва продукції сільського господарства тощо.

Зазначені заходи є запорукою підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, що дасть змогу збільшити виробництво високоякісної продукції, знизити її собівартість загалом і енерго- та трудомісткість зокрема.

Разом із тим подолання сучасних проблем і розвиток конкурентоспроможності аграрних підприємств на перспективу можливі за умов формування ефективної системи управління підприємством, спрямованої на стратегічний розвиток та отримання довгострокових результатів. Ефективна політика для АПК повинна враховувати специфіку агросфери, фінансовий стан підприємств і гарантувати економічну безпеку виробників сільського господарства.

Формування стійких конкурентних переваг потребує певного часу. Зусилля аграрних підприємств, які не забезпечили позитивного економічного ефекту в поточному році, можуть бути елементом конкурентної стратегії, що виявиться ефективною в перспективі. Це вимагає продовження дослідження особливостей формування конкурентних переваг аграрних підприємств.

Список літератури

1. Гудзинський О.Д., Драгомирецька К.П. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств в умовах їх інноваційного розвитку. Київ : Компринт, 2015. 256 с.
2. Данько Ю.І. Формування систем забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств : монографія. Суми : Університетська книга, 2016. 301 с.
3. Єрмаков О.Ю., Есаулов В.А. Техніко-технологічне забезпечення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 325–329.

4. Николок О.М. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарського підприємства: теоретико-методологічні основи. Житомир : ЖНАЕУ, 2016. 316 с.

5. Саблук П.Т. Стан і напрями розвитку аграрної реформи. *Економіка АПК*. 2015. № 2. С. 10–17.

6. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. Москва : ИНФРА-М, 2000. 312 с.

Суханова А. В.

к.е.н., доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,

Науменко А. Ю.

студентка ФАМ, 3 курс, 3 група, УІДМП,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ ЗАПАСАМИ

Діяльність підприємства неможлива без ресурсів. Товарно-матеріальні цінності, запаси якраз і є частиною тих ресурсів, що мають забезпечити безперервність виробничого процесу. Запаси є у підприємств усіх галузей, у тому числі сфери послуг, хоча й у меншій кількості.

Питанню оптимізації рівня матеріальних запасів в літературі приділено досить багато уваги. Великий інтерес до оптимізації рівня запасів викликаний перш за все досить складним становищем, в якому опинилися багато вітчизняних підприємств після початку перебудови економіки. Незважаючи на досить тривалий період розвитку нових відносин між операторами ринку сучасна вітчизняна практика управління запасами, яка найчастіше характеризується високим рівнем помилок прогнозування потреби в запасах, викликаним нестабільністю економічного середовища, недостатньою статистичною базою розрахунку рівня запасів і пов'язаних з цим відсутністю спроб оптимізації роботи з управління матеріальними запасами, слабкою ланкою є взаємодія служб різних функціональних областей логістики, пов'язаних з формуванням запасів, та відсутністю чітко сформульованої логістичної стратегії управління запасами.

В рамках вітчизняних організацій розрахунки рівнів запасів, в тому числі і оптимізаційні, не можна вважати повністю відпрацьованими. Проблема оптимізація матеріального потоку від джерела виникнення до кінцевого споживача в даний час в є першочерговою [1].

Рух матеріального потоку складається з перевезення товарно-матеріальних цінностей, його складових і зупинок на складах і робочих місцях у вигляді запасів. Оптимізація руху матеріального потоку в логістиці, складається з оптимізації транспортування і оптимізації рівня запасів різних видів на різних етапах розвитку бізнес-процесів підприємства.

При цьому розрахунки розмірів запасів, що знаходяться на транспортних засобах, відносяться до вирішення завдань оптимізації рівня запасів. При розгляді досвіду зарубіжних країн слід зазначити, що в країнах з розвинутою економікою існують неабиякі досягнення у галузі логістики, але ці досягнення мають різний рівень досконалості. Відповідно, діяльність спрямована на дохід від продажу товарів або послуг, що перевищують за розміром вартості їх створення, може бути класифікована як комерційна. Оскільки комерційна діяльність є частиною товарно-

грошових відносин, її можна розглядати в якості важливої категорії в загальній економіці. Зі збільшенням натиску конкуренції на ринку, підприємства за можливістю удосконалюють системи управління запасами на підприємствах, що дозволяє значно знизити витрати, а, отже, підвищити власну конкурентоспроможність та прибутковість. У сучасних економічних умовах та ринкових відносинах чітке управління матеріальними запасами є виправданим рішенням для підвищення конкурентоспроможності підприємства [2]. Вони розробляють довгострокові плани функціонування забезпечення (на місяць і більш тривалий термін), одночасно приділяючи велику увагу вивченню попиту. Розглянемо причини удосконалення систем управління матеріальними запасами у порівнянні з різними країнами (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика країн-користувачів систем
управління запасами на підприємстві**

Характеристика	Країна				
	США	Японія	Німеччина	Польща	Україна
Рушійні сили	Зростаюча конкуренція на глобальному ринку			Конкуренція в межах країни	Прагнення виходу на глобальний ринок
Причини удосконалення	Скорочення витрат	Підвищення ефективності роботи підприємства за рахунок зменшення витрат		Скорочення витрат та вимушена зміна застарілого обладнання	
Динаміка ринку	Спад, зменшення кількості угод	Стабільне зростання		Незначне зростання	Стагнація ринку

Джерело: складено автором [3]

Ефективне управління матеріальними запасами дозволяє знизити тривалість виробничого і операційного циклу, зменшити поточні затрати на їх зберігання, вивільнити з поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи. Підприємствам, незважаючи на численні відхилення в постачальницько-збутової діяльності, необхідно дотримуватися певної системи управління запасами, щоб уникнути хаотичності і невизначеності в забезпеченні процесу виробництва необхідними матеріальними ресурсами. Для цього підприємствам необхідна певна методика проектування логістичної системи управління запасами.

Ефективна організація управління запасами, розподілу і збуту в якості комплексного забезпечення господарювання на основі концепцій і методів логістики може допомогти зниженню собівартості і поліпшенню якості постачань, та збільшити можливість адаптації бізнесу до вимог ринку. В умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку, оптимальна система управління запасами має життєве важливе значення для стійкості бізнесу, його розвитку та зростання.

Список літератури

1. Нестеренко Є.Є. Методи обліку товарно-матеріальних запасів: вітчизняний та зарубіжний досвід. Управління розвитком. 2013. № 17. С. 58-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_17_23.
2. Оляничук Р.С. Удосконалення системи управління виробничими запасами на промислових підприємствах. Економіст. 2014. № 2. С. 22-26.
3. Принципы формирования портфеля ценных бумаг // Экономика и жизнь, 2001. № 17. С.17-21.

Аверчев О. В.

д.с.-г.н., професор,

Херсонський державний аграрно-економічний університет,

ORCID ID: 0000-0002-8333-2419,

Нікітенко М. П.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ЗАСТОСУВАННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АГРАРОБІЗНЕСІ

Аграрний бізнес України має важливе значення в державній економіці. Лише за останні десять років розвиток сільського господарства має позитивні темпи. З метою підвищення рівня ефективності ведення агро-виробництва відбувається впровадження новітніх технологій та застосування сучасних методів ведення сільського господарства. Говорячи про успішне ведення сучасного агробізнесу, не можливо брати до уваги лише економічну складову. Природньо-кліматичні зміни є одним з впливовіших факторів на розвиток та ведення агро-виробництва.

Аграрний сектор України поступово адаптується до створених кліматичних змін, які проявляються у вигляді несприятливих або небезпечних метеорологічних явищ, що не характерні для певного регіону. Це можуть бути такі погодні явища як підвищення температури повітря, зливовий характер випадіння опадів та граду, нерівномірне накопичення вологи в ґрунті.

Застосування елементів діджиталізації у аграрному виробництві в умовах глобальних кліматичних змін дозволить господарствам отримувати нову якісну інформацію, знаходити закономірності, зменшувати ризики та покращувати бізнес-процеси та управління ринком [1].

Використання сучасних цифрових технологій, автоматизованих систем та комп'ютерних програм має перспективний напрямок розвитку аграрного сектору України. Впровадження діджиталізації в агробізнес дозволяє проводити моніторинг заходів на основі яких будуть прийматись рішення щодо стану посівів культур та підвищення їх урожайності.

У розвинутих країнах світу з метою раціоналізації використання робочої сили та технологічних ресурсів застосовують автоматизацію та автономізацію складних технологічних процесів та операцій при виконанні необхідних агротехнічних робіт. Використовуючи комп'ютерні програми спеціалісти мають можливість проводити безперервний моніторинг за станом посівів, контролювати проведення польових робіт сільськогосподарською технікою, здійснювати обстеження полів щодо кількості бур'янів, шкідників та наявності хвороб у вирощуваних культур.

Для сільських господарств України новий етап розвитку передбачає використання діджиталізації в аграрному секторі, застосування якої у виробництві надає конкурентну перевагу господарям. [2] Впровадження цифрових технологій у

агросфері вимагатиме від сучасних спеціалістів вміння використання бортових комп'ютерів, розумних технологій, застосування інноваційних методів виробництва, внесення добрив та хімічних речовин, засобів захисту рослин та використання безпілотників, дронів, вертольотів.

В Європейських країнах вже використовують цифрові технології як перспективний напрямок ведення сільського господарства. Найчастіше у сучасних господарствах можна зустріти роботизовану техніку. Найбільшу перевагу серед яких віддають використанню дронів, за їх допомогою здійснюють моніторинг стану посівів проводять обприскування.

Провідні компанії агротехніки тісно співпрацюють з ІТ – організаціями електронного обладнання та програмного забезпечення. Існують різні види безпілотної, автономної та автоматичної техніки, які можуть бути у вигляді тракторів або багатофункціональних платформ, роботів та літаків. З метою удосконалення якості роботи нової техніки, проводять її модернізацію шляхом облаштуванням автоматичних та безпілотних систем.

Робота у сільському господарстві завжди вважалася трудомісткою та об'ємною, виконання якої обумовлювало використання важкої праці. Оплата ж такої праці низька та знецінена. Отже запровадження автономної механізації в сільському господарстві є розумним рішенням.

Наразі, в аграрному секторі ведеться активний процес залучення сучасних інформаційних технологій. Розвиток точних систем землеробства передбачає використання комплексів супутникової навігації та систем дистанційного зондування. Під час виконання сільськогосподарських робіт використовують автономну і безпілотну робототехніку, яка використовується для досліджень у віддалених та важко доступних регіонах. За її допомогою проводять контроль та моніторинг посівів.

Особливою популярністю серед іноземних аграріїв користується програма агроскаутинг (*Crop scouting* англ.). Якщо дослівно така програма перекладається як урожай та розвідка. Агроскаутинг це мобільний додаток яким можна користуватись з планшету або навіть мобільного телефону. За допомогою такого додатку можна проводити збір інформації про поля, контролювати виконання робіт: обробку ґрунту, проведення поливів, процес збору врожаю та інше. Програма агроскаутинг проводить контроль за станом посівів, фіксує спостереження за стадіями вегетації рослин, за активністю росту та за фіто санітарним режимом посівів.

Завдяки активному застосуванню діджиталізації в агросфері створюється спрощений режим управління посівами, підвищується точність прогнозів врожаю, виходять реальні дані, можна контролювати землекористування, а також вплив природних і місцевих умов на ріст рослин. були оцінені.

Список літератури

1. Аверчев О.В. Роль генотипу в формуванні врожаю гречки та проса: Монографія. – Херсон: Олді – плюс, 2009. – 75 с.
2. Аверчев, А. В. Программирование урожая крупяных культур в условиях агромелиоративного поля рисового севооборота / А. В. Аверчев, Ю. Н. Плещачев // Поиск инновационных путей развития земледелия в современных условиях : междунар. научн.-практ. конф. - Волгоград: ФГБОУ ВПО Волгоградский ГАУ, 2014. - С. 145-152.

Бейсова А. С.
магістрант спеціальності
«Бухгалтерський учет и правовое обеспечение бизнеса»,
Казахский агротехнический университет
им. С.Сейфуллина

РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ АКМОЛИНСКОЙ ОБЛАСТИ И ИХ ФИНАНСОВАЯ ПОДДЕРЖКА

Одной из основных характеристик экономического состояния предприятия является анализ финансового состояния.

Для начала нужно изучить и проанализировать производственные показатели деятельности ТОО «АФ Родина» и АО «АФ Актык». Эти два предприятия специализируются на выращивании пшеницы, ячменя и овса, для анализа были взяты показатели пшеницы.

Таблица 1

Сравнительный анализ производственных показателей за 2018 – 2019 гг.

Показатели	АФ Родина		АФ Актык		Соотношение, %	
	2018	2019	2018	2019	АФ Родина	АФ Актык
S посевная, га	18 000	21 670	18 318	16 870	в 1,2 раза	92,1
Валовый сбор, т	27 900	31 277	22 491	19 489	в 1,1 раза	86,65
Реализация. Т	23 207	28 094	19 838	23 627	в 1,2 раза	в 1,2 раза
Выручка от реализации, тыс.тг	1 081 951	1 685 265	768 611	1 402 816	в 1,5 раз	в 1,8 раз
Цена реализации, тыс.тг	46,62	59,99	38,74	59,37	в 1,3 раза	в 1,5 раз
Себестоимость 1 т зерновых, тыс.тг	33,5	34,1	39,66	35,21	в 1,01 раз	88,78

Источник: рассчитано автором

По данным таблицы 1 можно заметить положительную тенденцию в объемах реализации, выручке и цены реализации у двух предприятий в 2019 году, в сравнении с 2018 годом. Это говорит о том, что у ТОО «АФ Родина» и АО «АФ Актык» наблюдается положительное финансовое развитие и устойчивость. Однако, для того, чтобы убедиться, проведем оценку финансового состояния.

Таблица 2

Показатели финансовой устойчивости предприятий за 2018 – 2019 гг.

Показатели	ТОО «АФ Родина»		АО «АФ «Актык»	
	2018 год	2019 год	2018 год	2019 год
Коэффициент финансовой независимости	0,55	0,52	0,26	0,25
Коэффициент финансирования	1,21	1,09	0,35	0,34
Коэффициент финансовой зависимости	0,45	0,48	0,74	0,75
Коэффициент соотношения заемных и собственных средств	0,83	0,92	2,85	2,95
Коэффициент финансовой устойчивости	0,67	0,73	0,54	0,69
Коэффициент соотношения деб. и кредит. задолженности	0,43	0,29	0,40	1,29

Источник: рассчитано автором

По данным таблицы 2 видно, что показатели финансовой независимости и финансирования у АО «АФ «Актык», в отличии от нормальных значений ТОО «АФ Родина», ниже оптимально допустимого уровня, поэтому это предприятие весьма зависимо от внешних источников финансирования, чего нельзя сказать о ТОО «АФ Родина».

Соотношение заемных и собственных средств на первом предприятии в 2018 году равнялось в 0,92, на втором – 2,95. Это говорит о том, что второе предприятие не обеспечивают сохранности собственного оборотного капитала и не обладают способностью маневрирования свободными ресурсами.

Главной целью анализа платежеспособности является своевременное выявление и устранение недостатков в финансовой деятельности и нахождение резервов для улучшения финансовых возможностей предприятия [1]. В связи с этим, были рассчитаны показатели ликвидности и платежеспособности, представленные в таблице 3.

Таблица 3

**Показатели ликвидности, платежеспособности и кредитоспособности
предприятий за 2018 – 2019 гг.**

Показатели	ТОО «АФ Родина»		АО «Агрофирма «Актык»	
	2018 год	2019 год	2018 год	2019 год
Коэффициент абсолютной ликвидности	0,09	0,21	0,001	0,04
Коэффициент быстрой ликвидности	0,27	0,4	0,38	0,66
Коэффициент текущей ликвидности	0,91	1,2	0,77	1,45
Коэффициент финансовой независимости	0,55	0,52	0,26	0,25

Источник: рассчитано автором

Согласно значениям показателей абсолютной ликвидности, которые приведены в таблице 3, видно, что у АО «Агрофирма «Актык» и ТОО «АФ Родина» они ниже рекомендуемого уровня, равного 0,2, однако у первого предприятия прослеживается тенденция увеличения показателя к допустимому значению. Это свидетельствует о серьезном дефиците свободных денежных средств у первого предприятия в течении последних двух лет.

Надо отметить, что проанализированные сельскохозяйственные предприятия являются типичными, осуществляют свою деятельность в одной географической плоскости, в основном специализируются на производстве и продаже сельскохозяйственной продукции (пшеницы, ячменя), а также стали специализироваться в последние 2 – 3 года на производстве продукции животноводства. Финансовые результаты их деятельности однозначно влияют на финансовое состояние.

Список литературы

1. Толпегина, О. А. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности в 2 ч. Часть 2 : учебник и практикум для академического бакалавриата / О. А. Толпегина, Н. А. Толпегина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 173 с.

СЕКЦІЯ 24 ||| **ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА І СТАЛИЙ РОЗВИТОК**
SECTION 24 ||| **ECOLOGICAL ECONOMICS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

УДК 167.7-330.34[519.83+004.056.5]
JEL K32, Q42, D83

Трофименко О. О.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки та підприємництва
Міжнародного університету фінансів,
доцент кафедри теоретичної та
прикладної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ
ІНДУСТРІЇ 4.0 ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕОРІЇ ІГОР І БЛОКЧЕЙНУ**

Інноваційні технології енергетичної сфери посідають важливе місце у досягненні глобальних цілей сталого розвитку, затверджених на саміті ООН 2015 р.: Ціль 7 «Відновлювана енергія»; Ціль 13 «Боротьба зі зміною клімату» [1]. Сьогодні на глобальному рівні прийнято концепцію Індустрія 4.0 [2], яку вперше охарактеризували у 2011 р. на церемонії відкриття «Hannover Messe – 2011».

Енергетика забезпечує всі сфери суспільного життя, промислового виробництва, сферу послуг та ін. Розвиток Індустрії 4.0 актуалізує питання інноваційного розвитку енергетики [3]. Заслужують на увагу й технологічні інновації у системах енергозабезпечення на засадах сталого розвитку [4; 5]. Ефекти інкорпорації сучасних технологій до такої класичної сфери, як енергетика, надає низку переваг у розвитку як самої енергетики, так новітніх технологій. Сучасні дослідники розглядають аспекти використання smart-технологій та smart-менеджменту в енергетичних системах [7].

Сьогодні енергетичний сектор характеризується трансформаційними перетвореннями. Оскільки використання енергії з викопних джерел завдає шкоди навколишньому середовищу, важливо здійснити поступовий перехід до екологічно чистих джерел енергії та впровадження інновацій в традиційну енергетику. Так, в дослідженні [8] наведено метод управління енергією, що заснований на теорії ігор, і який враховує автономну реакцію на попит і взаємодію розподіленої генерації в smart-системах розподілу енергії. Основа даного підходу – це теоретично-ігровий метод функціонування інтелектуальної («розумної») мережі розподілу енергії, яка функціонує за програмами генерації та реагування на попит.

Цікавим серед інноваційних рішень є запропоноване фахівцями наукове вирішення проблематики використання концепції V2G (Vehicle-to-Grid), яка полягає у «двосторонньому» енергетичному використанні електромобілів і гібридних авто, тобто передбачає підключення цих авто, з одного боку, до загальної електромережі для підзарядки електромобіля, а з іншого боку, з можливістю надання вже накопиченої енергії в авто назад до мережі з метою участі в управлінні попитом і пропозицією на електроенергію [9]. Існують вже сформовані методи управління енергетичними транзакціями на основі теорії ігор та угод для інтернет-орієнтованих електричних транспортних засобів (IoEV – Internet of Electric Vehicles). З поширенням інтелектуальних мережних систем взаємодія енергетичної системи та

сукупності електроавтомобілів формує новітній тип енергетичної взаємодії на основі інтернету ІоEV. Використання опції зарядки / розрядки електромобілів із залученням алгоритмів штучного інтелекту надає змогу зменшити дисбаланс попиту та пропозиції в енергетичній системі. Проте, варто зазначити, що здійснення взаємодії між існуючою технологією V2G та ІоEVs має зважувати на «енергетичні» транзакції. З метою ефективного використання технології V2G слід використовувати високопродуктивні хмарні сервіси з можливостями масштабування і стратегії управління енергетичними транзакціями, що засновані на теорії ігор. Оптимальну цінову стратегію та стратегію розряджання електромобілів (як джерел енергії) отримують на основі використання некооперативної гри Штакельберга та рівноваги ціни та енергії. Тут виникає таке явище як соціальна відповідальність у поведінці власника електромобіля і усвідомлення того, що авто, яке наразі не експлуатується, може бути джерелом «зеленої» енергії та сприяти зменшенню викидів CO₂. Слід зважати на те, що до негативних сторін використання такої технології належить зменшення тривалості етапу експлуатації акумуляторної батареї електромобіля.

Технологія блокчейн, яка набула розвитку в умовах Індустрії 4.0 також застосовується в енергетиці. Інтеграція цієї технології в енергетичний сектор відкриває принципово нові можливості для розвитку галузі, підвищення надійності, забезпечення енергозбереження тощо. Сьогодні дослідники [10] розкривають можливості технології блокчейн для енергетики, зокрема для відновлюваних джерел енергії, з метою забезпечення енергетичної стійкості. В енергетиці на засадах блокчейну використано принцип розподіленої (децентралізованої) енергії, як і для розподіленого зберігання даних в інформаційно-комунікаційних системах. Енергетичний блокчейн вирішує проблеми вузьких місць у процесі розвитку енергосистем, зокрема у проблематиці заміщення викопної енергії на відновлювану. Таким чином, блокчейн сприяє розвитку відновлюваної енергетики та забезпеченню енергетичної стійкості.

Оптимізація ціноутворення на електроенергію для споживачів досягається за допомогою використання моделі, заснованої на теорії ігор у межах енергетичного блокчейну [11]. Особливістю цієї взаємодії є те, що методологія розглядає не тільки комерційні відносини між продавцем і покупцем, а й взаємодію між продавцями. Такий підхід надає змогу забезпечити переваги для споживачів і сприяє розвитку ринку електроенергії.

Список літератури

1. Sustainable Development Goals United Nations Development Programme. URL: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html> (accessed 20 January 2021).
2. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond, retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution> (accessed 20 January 2021).
3. Tesch da Silva F.S., da Costa C.A., Paredes Crovato C.D., da Rosa Righi R. Looking at energy through the lens of Industry 4.0: A systematic literature review of concerns and challenges. *Computers and Industrial Engineering*. 2020. Vol. 143. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cie.2020.106426>
4. Chen M., Sinha A., Hu K., Shah M. Impact of technological innovation on energy efficiency in industry 4.0 era: Moderation of shadow economy in sustainable development. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. Vol. 164. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120521>
5. Ghobakhloo M., Fathi M. Industry 4.0 and opportunities for energy sustainability. *Journal of Cleaner Production*. 2021. Vol. 295. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2021.126427>
6. Геєць В. М., Кириленко О. В., Басок Б. І., Базєєв Є. Т. Енергетична стратегія: прогнози і реалії (огляд). *Наука та інновації*. 2020. Т. 16, № 1. С. 3–15.

7. Ferrero R., Collotta M., Bueno-Delgado M.V., Chen H.-C. Smart Management Energy Systems in Industry 4.0. *Energies*. 2020, Vol. 13(2). 382 URL: <https://doi.org/10.3390/en13020382>
8. Ghorbanian M., Sarineh D., Siano P. Game theory-based energy-management method considering autonomous demand response and distributed generation interactions in smart distribution systems. *IEEE Systems Journal*. 2021. Vol. 15, Issue 1. pp. 905–914. DOI: 10.1109/JSYST.2020.2984730
9. Jember A. G., Xu W., Pan C., Zhao X., Ren X. -C. Game and Contract Theory-Based Energy Transaction Management for Internet of Electric Vehicle. *IEEE Access*, vol. 8, pp. 203478-203487, 2020, DOI: 0.1109/ACCESS.2020.3036415.
10. Wang Q., Su M. Integrating blockchain technology into the energy sector — from theory of blockchain to research and application of energy blockchain / *Computer Science Review*. 2020. Vol. 37. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cosrev.2020.100275>
11. Jiang Y., Zhou K., Lu X., Yang S. Electricity trading pricing among prosumers with game theory-based model in energy blockchain environment. *Applied Energy*. 2020. Volume 271. URL: <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2020.115239>.

УДК 332

Олійник Л. В.

к.е.н., доцент кафедри підприємництва,
корпоративної та просторової економіки,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,

Нестерчук Н. В.

здобувачка освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ВПЛИВ АВТОТРАНСПОРТУ НА ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Екологічна ситуація в Україні надзвичайно складна. Стан навколишнього середовища постійно погіршується. Забруднення повітря є однією з основних умов, що призводить до збільшення кількості хвороб та тяжкості перебігу таких недуг як інсульт, рак легень та хвороби серця, а також хронічних респіраторних захворювань. Автомобільний, морський, залізничний, річковий, трубопровідний, авіаційний та інші види транспорту впливають на стан навколишнього середовища, забруднюючи воду, ліси, ґрунти та, особливо, повітря.

Стан довкілля постійно погіршується внаслідок впливу на нього різних факторів, найбільше – техногенного характеру. Біосфера не встигає адаптуватися до швидкої глобалізації. Транспортний комплекс належить до головних забруднювачів води, ґрунту та повітря. Окрім того, основним джерелом шуму у містах і теплового забруднення є саме транспорт. Внаслідок спалювання палива у двигунах автомобілів виділяються шкідливі речовини та небезпечні для життя людини гази. Шкідливі вихлопні гази поступово акумулюються у нижніх шарах атмосфери, тобто знаходяться у зоні дихання людини.

На 15 тис. км пробігу автомобіль споживає в середньому 4 350 кг кисню, водночас викидаючи 3 250 кг вуглекислого газу, 530 кг оксиду вуглецю, 93 кг отруйних вуглеводнів, 27 кг оксиду азоту. У процесі експлуатації одного автомобіля витрачається 10 кг гумових матеріалів, а спрацювання шляхів із твердим покриттям становить 1 мм, що на відстані 1000 км спричинює викид 100 т пилу. Цей пил містить майже 200 елементів забруднювальних речовин, у тому числі канцерогенний бензопірен, свинець, хлор тощо [1].

Вплив автомобільного транспорту позначається на таких компонентах біосфери: літосфера, гідросфера, атмосфера, флора та фауна і людина (рис. 1).

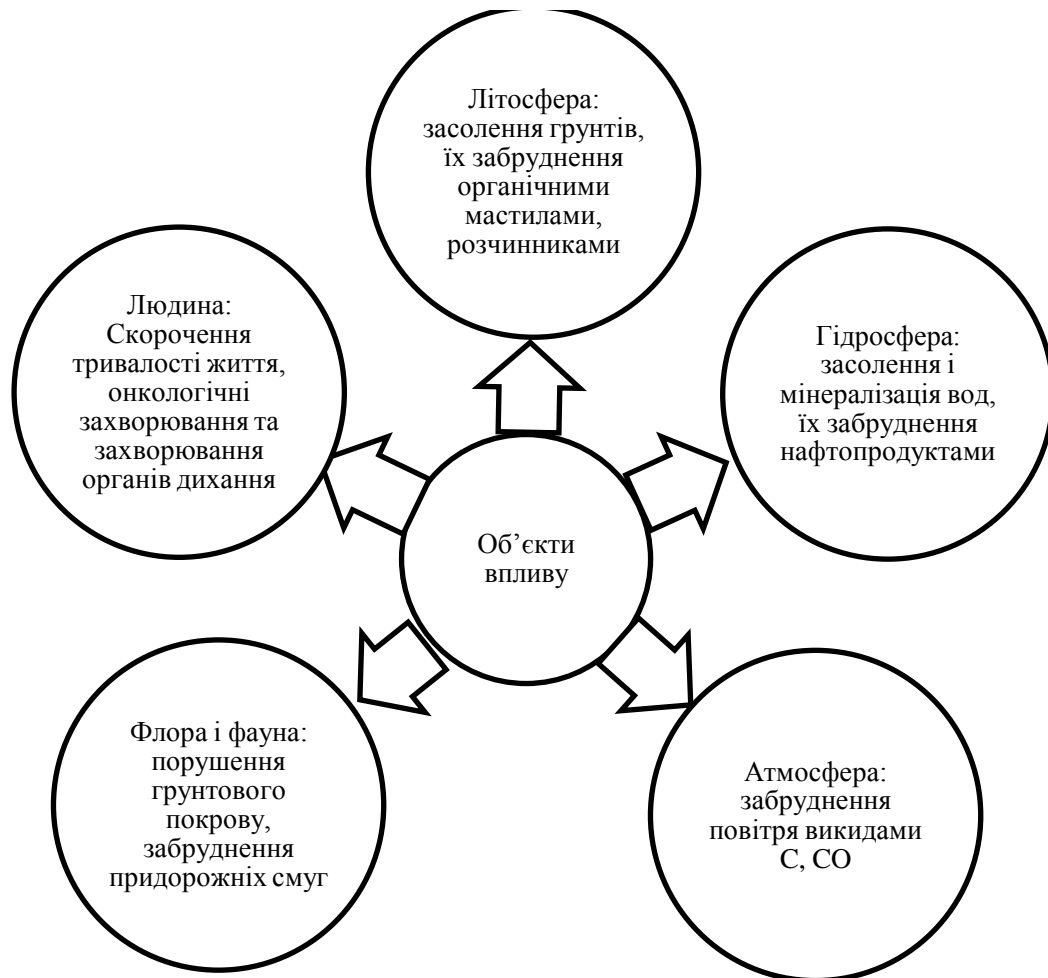

Рис. 1. Наслідки впливу автомобільного транспорту на компоненти біосфери
Джерело: сформовано автором з використанням [2, с. 75]

Розвиток автомобільного транспорту призвів до зростання забруднення атмосфери важкими металами і токсичними вуглеводнями. Атмосферу забруднюють практично всі види сучасного транспорту, кількість якого у світі постійно збільшується [3].

Головною ціллю вдосконалення управління автотранспортною системою є мінімізація впливу автотранспорту на екологічну ситуацію в державі. Вирішити проблему забруднення автомобільним транспортом довілля можливо через впровадження альтернативних видів екологічно безпечного пального, прикладом є водень. Перевагою водню, як повноцінного палива, є те, що транспорт працює безшумно, а замість шкідливо небезпечних речовин, із вихлопної труби виходить водяна пара без домішок. Ще однією перевагою у використанні водню є його безпечність оскільки речовина перебуває у бензобаку під тиском і повітря в бак потрапити не може, тому у разі важкої дорожньо-транспортної пригоди можна не боятися, не відбувається вибуху бака.

Використання електричного транспорту, зокрема громадського, істотно поліпшить екологічну ситуацію у містах. Електричний транспорт має низький рівень шуму, тривалий термін експлуатації та не впливає шкідливо на довкілля.

Створення зелених насаджень у містах допоможе очистити повітря від різних шкідливих речовин, пилу та небезпечних газів. Зелені насадження підвищують вологість повітря влітку та знижують у житлових кварталах шум. Наприклад, листя та хвоя здатні активно поглинати сірчистий газ, а найбільшу інтенсивність поглинання має клен сріблястий.

Задля покращення стану довкілля у великих містах необхідно забезпечити реалізацію програм моніторингу, контролю та оцінки впливу транспорту на екологічну ситуацію, залучати громадські організації, активних членів громади, особливо молодь, до таких програм.

Для розв'язання екологічних проблем автотранспорту необхідно системно та комплексно здійснювати заходи, ґрунтуючись на пріоритетних цілях, контролі факторів впливу, стану автотранспортної системи та стану екосистеми. Щоб успішно вирішити ці проблеми, необхідно чітко з'ясувати, у чому полягає основна причина негативного впливу автотранспорту на довкілля України. У Законі України «Про основи національної безпеки України» [5] записано, що «Створення екологічно і техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища є одним з пріоритетних національних інтересів». Саме цією постановою і мають керуватися всі, хто причетний до цієї загальнодержавної справи.

Список літератури

1. Екологія: транспорт. URL: http://childflora.org.ua/?page_id=32 (дата звернення 09.04.2021).
2. Транспортна екологія: навчальний посібник. О. І. Запорожець, С. В. Бойченко, О. Л. Матвеева, С. Й. Шаманський, Т. І. Дмитруха, С. М. Маджд; за заг. редакцією С. В. Бойченка. К.: НАУ, 2017. 507 с.
3. Борисенко А. В. Проблематика громадського здоров'я. URL: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_455.html (дата звернення 10.04.2021).
4. Шлапак М. Що таке екологічна економіка? URL: <https://ecoclubua.com/2017/12/scho-take-ekologichna-ekonomika/> (дата звернення: 10.04.2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
5. Закон України «Про основи національної безпеки України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 11.04. 2021)

СЕКЦІЯ 25 SECTION 25

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ENERGY EFFICIENCY OF ECONOMICS

УДК 631.563: 633.07

Іваненко Ф. В.

к.с.-г.н., доцент кафедри
бізнес-економіки та підприємництва,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,

Фролова Я. К.

здобувач вищої освіти,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЗБЕРІГАННЯ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА

Продукція садівництва формується в залежності від природно-кліматичних умов регіону, розвитку інфраструктури зберігання, переробки плодів та ринків збуту. Серед окреслених завдань галузевої програми розвитку садівництва України виділяється окремий аспект удосконалення системи зберігання та переробки плодів і ягід [1]. Основні параметри сховища – температура, відносна вологість регулюються шляхом охолодження та зміни газового складу середовища при підтриманні належної вологості повітря [2].

Сучасні технології зберігання продукції садівництва базуються на застосуванні плодосховищ холодильного устаткування на базі інверторів. Ефективність

функціонування техніко-технологічної бази виробництва та зберігання продукції садівництва вивчали у виробничих умовах ТОВ «Агро-Еталон», що розташоване у селі Тростянець Тиврівського району Вінницької області.

Плодосховище обладнано чілером (теплова помпа) CCUN – Trane CCUN 215. Теплова помпа при роботі в режимі охолодження виконує роботу потужністю 506.4 кВт. Основним показником оцінки ефективності роботи теплової помпи є коефіцієнт трансформації COP або коефіцієнт перетворення теплоти, коефіцієнт ефективності. За наявною інформацією розрахували коефіцієнт продуктивності холодильної установки (COP):

$$486,9 \text{ кВт} : 131,1 \text{ кВт} = 3,71.$$

Виконані нами дослідження впливу температури зовні камери зберігання плодів дозволили виявити залежність витрат на електроенергію від кліматичних умов розташування плодосховища, рис. 1.

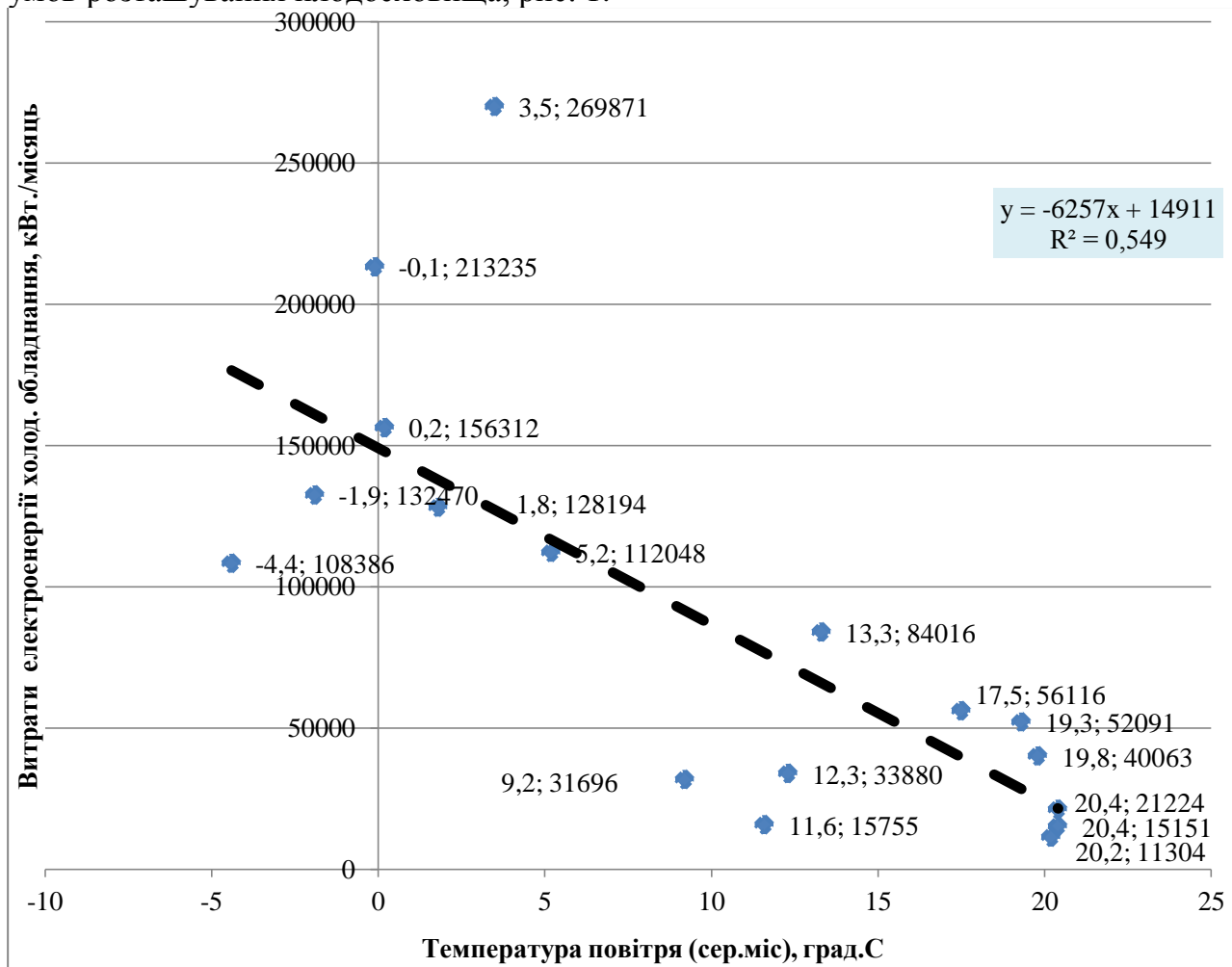

Рис. 1. Залежність витрат електроенергії для роботи холодильного устаткування (Trane CCUN 215) від температури зовнішнього середовища

Отримані коефіцієнти рівняння регресії можуть бути застосовані при моделюванні (прогнозуванні) сукупних місячних витрат електроенергії за сприятливих (несприятливих) очікуваних погодних умов в регіоні :

$$Y = kX + C;$$

де, k – коефіцієнт рівняння регресії для показника очікуваної температури зовні камери зберігання плодів (-6257);

X – температура зовні камери зберігання плодів;

C – вільний член рівняння регресії (14911).

Для наших спостережень рівняння регресії буде мати таку залежність:

$$Y = -6257X + 14911$$

Для зменшення витрат енергоносіїв менеджмент господарства приймає виважені управлінські рішення спрямовані на повноцінне функціонування плодосховища з мінімальними виробничими витратами. Загалом сумарні витрати електроенергії за 3 роки зменшились у 3 рази (3065088 кВт у 2018 році та 1019015 кВт у 2020 році).

Рівень витрат енергоносіїв та інших виробничих ресурсів підприємства залежить від ефективності управління виробництвом та оцінки ефективності застосовуваних системи машин та обладнання для транспортування та зберігання продукції садівництва. Значний резерв економії електроенергії спостерігається при застосуванні сучасних технологій регулювання мікроклімату у плодосховищі, зокрема спіральних компресорів у холодильних установках. Плодосховище ТОВ «Агро-Еталон» обладнано ефективними системами вентиляції та механізації переміщення продукції. Процеси завантаження, розвантаження та сортування продукції оптимізовані, що створює оптимальні терміни для реалізації продукції та досягнення максимальної ефективності галузі.

Список літератури

1. Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року. Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.

2. Економіка та організація промислового садівництва України: монографія / [Шестоपाल О.М., Рудьєв В.А., Кондратенко П.В. та ін.]; за ред. О.М. Шестопаля. - К.: ННЦ ІАЕ, 2010. - 334 с.

СЕКЦІЯ 26

SECTION 26

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА DEMOGRAPHY, ECONOMICS OF LABOR, SOCIAL ECONOMICS AND POLICY

УДК 331.5

Василик А. В.

к.е.н., доц., доцент кафедри соціоекономіки
та управління персоналом,

Столярук Х. С.

к.е.н., доцент кафедри соціоекономіки
та управління персоналом,

Пітько І. Ю.

студентка,

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПРАКТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Загострення впливу кризових явищ в суспільстві та економіці і виникнення нових загроз для персоналу в умовах пандемії Covid-19 висувають жорсткі

вимоги для менеджменту компаній щодо забезпечення передумов ефективної роботи працівників, збереження їх професійного здоров'я та працездатності, підвищення психологічної стійкості, опірності стресам тощо. Знання та розуміння факторів, що впливають на працездатність, а також розробка методів для збереження та поліпшення працездатності є одними з основних завдань в роботі менеджера з персоналу. Несприятливі умови праці, напружений соціально-психологічний клімат в колективі, висока і нераціональна трудомісткість завдань, можуть сприяти прискоренню втому, появи депресії, стресу, безсоння, що погіршує стан здоров'я людини, а також її працездатність на робочому місці. Так зростає «ціна» одиниці праці останнім часом.

Під професійною працездатністю розуміють максимальну ефективність діяльності людини за такого рівня функціональної мобілізації, який не викликає перенапруження організму. Критеріями професійної працездатності є здоров'я людини та ефективність праці. В одних випадках підвищення ефективності праці не супроводжується змінами в стані здоров'я за умови значних коливань трудового напруження, в інших - ефект діяльності виявляється при такому рівні трудового напруження, яке шкодить здоров'ю. В конкретних умовах для кожного працівника існує оптимальний рівень трудового напруження, за якого досягається найвища ефективність праці, тобто результати діяльності відповідають рівню адаптації людини до трудових навантажень. [2, с. 261].

Різні рівні працездатності проявляються у комплексі показників успішної діяльності – ефективність, продуктивність, якість професійної діяльності та функціональні показники – реакції організму, суб'єктивні стани людини, що складають психофізіологічну «ціну» результату [1, с. 75].

Таким чином, основні заходи щодо забезпечення професійної працездатності персоналу в сучасних умовах мають бути спрямовані на:

– створення та/або підтримання гідних умов праці для збереження фізичного здоров'я працівників як фізіологічної передумови високої професійної працездатності. Зусилля керівництва компаній при цьому мають бути спрямовані на формування системи працезохоронного менеджменту, запровадження сучасних підходів ризикоорієнтованого управління тощо. В умовах пандемії Covid-19 обов'язком соціально відповідального роботодавця є забезпечення працівників засобами індивідуального захисту (маски, санітаїзери тощо) та створення умов дотримання санітарних норм, організація тестування працівників на Covid-19, страхування життя, підготовка навчальних заходів/тренінгів для працівників щодо підтримання свого здоров'я для більшої ефективності тощо. Позитивними прикладами успішної реалізації подібних заходів є досвід компаній Нова Пошта, METRO Cash & Carry Ukraine, Кока-Кола в Україні, МХП та ін.

– формування / розвиток системи психологічної підтримки працівників, адже психоемоційний стан працівника, його переживання, підвищений рівень стресу та тривожності суттєво впливають на працездатність, на ефективність професійних комунікацій, результати та якість роботи. Прогресивні практики в сучасних компаніях, наприклад в Агроіндустріальному холдингу МХП, передбачають створення психологічної служби в компанії, надання консультаційної психологічної підтримки працівникам, організація тренінгів та коучинг, медитації і загалом –

формування культури довіри і підтримки. Про доцільність реалізації таких заходів свідчать показники компанії МХП, в якій працює лінія довіри та психологічна служба, і лише за 1 рік командою з 6 психологів було надано більше 1200 консультацій працівникам холдингу.

– удосконалення організації праці, раціоналізацію режимів праці і відпочинку, забезпечення ефективності віддаленої роботи та роботи у змішаному форматі, забезпечення балансу «робота-приватне життя» працівників. Адже в умовах карантинних обмежень під час пандемії Covid-19 як роботодавці, так і працівники зіштовхнулись зі значними труднощами в організації праці, зі зростанням діджиталізації праці, з налагодженням ефективних комунікацій і командною роботою, функцією контролю тощо. Зазначені труднощі підвищують рівень напруженості працівників та відповідно негативно позначаються на їх працездатності та ефективності. Зокрема, за результатами дослідження Deloitte в умовах віддаленої роботи у 29% спостерігається зниження зосередженості на роботі, у 43% – залученості працівників, у 34% – збільшення тривалості робочого дня (тобто можемо засвідчити загрозу перепрацювання), у 23% – збільшення електронних листів у неробочий час.

– підтримка ціннісно-мотиваційних корпоративних факторів, серед яких гідна оплата праці, ефективний компенсаційний пакет, заходи нематеріальної мотивації тощо. Адже мотивований та залучений працівник з високим рівнем задоволеності всіма аспектами своєї праці в компанії забезпечить свою віддачу та високу ефективність праці.

Список літератури

1. Гуменюк Г.В. Професійна успішність, ефективність праці та професійне здоров'є: шлях психологічного пошуку. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я*: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 22 листопада 2019 р.), за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця. 2019. С. 73–77.

2. Праця і соціально-трудова відносина: словник-довідник / за ред. В.М. Данюка. Київ : КНЕУ, 2018. 451 с.

УДК 331.5

Патика Н. І.

д. е. н., доцент,
завідувач відділом соціально-економічного
розвитку сільських територій,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЗАЙНЯТІСТЬ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Дієве вирішення проблем зайнятості у вітчизняному сільському господарстві неможливе без всебічного аналізу чинників, які зумовили їх виникнення. Сучасні чинники, які впливають на зайнятість в галузі можна виокремити у групи, які узагальнено в табл. 1.

Узагальнення чинників впливу на зайнятість у сільському господарстві

Група чинників	Компоненти групи чинників
Індивідуальні	вік, стать, освіта, професійно важливі та особистісні якості, стан здоров'я тощо
Соціально-демографічні	чисельність населення, трудовий потенціал в галузі і регіоні, місце проживання, заробітна плата, тривалість життя, міграція населення
Економічні	розвиток сільського господарства, наявність достатньої кількості ринкоутворюючих підприємств, розвиток малого та середнього бізнесу, обсяги виробництва, інвестиції, інновації, продуктивність праці та інших факторів виробництва тощо
Інституційні чинники	децентралізація управління, створення та подальший розвиток ОТГ в сільських територіях, особливості функціонування інститутів забезпечення зайнятості населення, законодавча та нормативно правова база регулювання вітчизняної сфери зайнятості, суспільні традиції, норми, стандарти та правила поведінки
Політичні	політична стабільність в країні, збалансована державна міграційна, соціальна, податкова, зовнішньоекономічна політики, наявність внутрішніх військових конфліктів тощо

Джерело: розроблено автором

З метою визначення ступеня впливу основних чинників на зайнятість у сільському господарстві було проведено моделювання, шляхом застосування методу факторного аналізу задля побудови рівняння регресії на всьому часовому інтервалі (2000 – 2019 рр.) зібраних релевантних даних. Використано статистичні дані, які є соціально-демографічними та економічними чинниками впливу на динаміку показника чисельності зайнятих у сільському господарстві. Зокрема, до соціально-демографічних віднесено такі чинники: кількість сільського населення у віці 16-64 років, чисельність зареєстрованих безробітних серед сільського населення, попит на робочу силу в сільському господарстві, заробітна плата в галузі тощо. Економічними чинниками впливу на динаміку показника кількості зайнятих в галузі визначено, насамперед ВВП сільського господарства, обсяг інвестицій у сільському господарстві, обсяги експорту та імпорту сільськогосподарської продукції та низка інших чинників, які можуть впливати на кількість зайнятих, наприклад валова додана вартість у сільському господарстві, виробництво валової продукції, продуктивність праці, частка продукції тваринництва й рослинництва у сукупному виробництві, обсяги реалізації продукції й інші макроекономічні показники.

В результаті дослідження встановлено функціональну залежність між факторами випуску продукції та продуктивністю праці, індексом сільськогосподарської продукції та чистим експортом сільськогосподарської продукції, між обсягом виробництва та часткою в ньому продукції тваринництва. Вплив окремих чинників на результативну ознаку виявився недостовірним. Таким чином, для подальшого дослідження та побудови моделі використовувалися значення лише достовірних чинників впливу.

Рівняння набули вигляду:

$$Y = -6502,35 + 0,898 \times X_1 + 0,546 \times X_2 + 0,395 \times X_5 \quad (1)$$

вплив економічних чинників на зайнятість в сільському господарстві:

$$Y = 5540,99 - 1,366 \times X_7 - 0,185 \times X_{11} + 0,579 \times X_{16} \quad (2)$$

Залежності є достовірними за коефіцієнтом Фішера, а також статистично значимими є коефіцієнти рівняння при змінних, що з імовірністю 0,95 підтверджує істотність впливу відібраних факторів на результативну ознаку, а саме на кількість зайнятих у галузі.

За результатами проведеного множинного регресійного аналізу доцільно зробити такі висновки: всі соціально-демографічні чинники мають прямий вплив на результативну ознаку (рівняння (1)). Зокрема, зі збільшенням кількості сільського населення у віці 15-64 роки на 1 тис. осіб, попиту на робочу силу на 1 тис. осіб, збільшення частки заробітної плати галузі у економіці на 1% чисельність зайнятих у галузі збільшується на 0,898; 0,546 та 0,395 тис. осіб відповідно по відношенню до середнього по вибірці.

Виробництво валової продукції на 1 зайнятого в сільському господарстві й співвідношення обсягу інвестицій до ВВП мають обернений вплив на результативну ознаку, а зі збільшенням чистого експорту кількість зайнятих у галузі зростає. За коефіцієнтами рівняння (2) можна зробити висновок: зі збільшенням продуктивності праці на 1 тис. грн., відношення інвестицій до ВВП на 1% та зменшення чистого експорту на 1 млн дол. США кількість зайнятих у галузі зменшується відповідно на 1,366, 0,185 та 0,579 тис. осіб.

Обчислення часткових коефіцієнтів кореляції показали, що найбільш вагомими соціально-демографічними факторами впливу є перший (кількість сільського населення у віці 16-64 років) та другий фактори (попит на робочу силу в сільському господарстві) ($r_{y_{x_1} \cdot x_{2x_3}} = 0,82$ та $r_{y_{x_2} \cdot x_{1x_3}} = 0,79$). Найвпливовішим економічним фактором є продуктивність праці ($r_{y_{x_7} \cdot x_{11x_{16}}} = -0,84$).

Виходячи з отриманих результатів, стає зрозумілим, що соціально-економічна політика держави в першу чергу має включати заходи, які сприятимуть покращенню демографічної ситуації на селі, зростанню життєвого рівня сільського населення, підвищенню продуктивності праці, зменшенню диференціації між доходами сільського і міського населення, сприяти розвитку ефективного підприємницького середовища.

Список літератури

1. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html

СЕКЦІЯ 27
SECTION 27

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ
ACCOUNTING, ANALYSIS, AND AUDIT

УДК 657.1

Бурко К. В.

старший викладач кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ АУТСОРСИНГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО БІЗНЕСУ

Підприємства України, незалежно від особливостей виробничо-господарської діяльності, повинні вести бухгалтерський облік та формувати звітність. У відповідності до законодавства, підприємством самостійно обирається форма організації та ведення обліку:

– введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

– користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

– ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або підприємством, суб'єктом підприємницької діяльності, самозайнятою особою, що провадять діяльність у сфері бухгалтерського обліку та/або аудиторської діяльності;

– самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства [1].

Для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємств, у вітчизняній практиці поступово зростає попит на послуги спеціалізованих бухгалтерів та професійного виконання певної облікової роботи.

В процесі управління сучасним бізнесом зростає значення аутсорсингу. Наразі, розширення ринку аутсорсингових послуг спостерігається практично в усіх секторах економіки, а стрімкі темпи розвитку технологій сприяють можливості працювати з будь-якого куточка світу.

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це сучасний дієвий метод ведення бухгалтерії на договірних засадах, без обтяжливих фінансових впливань, потенційних економічних ризиків та непередбачуваного людського фактора, силами зовнішніх організацій [2].

Бухгалтерський аутсорсинг розвивається і набуває свою популярність в Україні. Бухгалтери з високим рівнем професіоналізму та ділової відповідальності допомагають: відкрити підприємство; організувати бухгалтерський облік у відповідності з діючим законодавством; відновити бухгалтерський і податковий облік; скласти фінансову та внутрішню звітність; вирішити юридичні питання; своєчасно надати відомості управлінському персоналу про собівартість, структуру доходів і витрат, розміри дебіторської і кредиторської заборгованості тощо.

Високий рівень завантаження з обробки облікової інформації, значний об'єм накладних витрат; часті зміни в законодавстві; відсутність висококваліфікованого бухгалтерського персоналу, спонукають підприємства до необхідності переходу на бухгалтерський аутсорсинг.

Для значної кількості малих і середніх підприємств, приватних підприємців, використання бухгалтерського аутсорсингу стає необхідністю.

Підприємство, передаючи аутсорсинговій фірмі ведення бухгалтерського обліку, отримує багато переваг, але існують і недоліки щодо такого рішення.

Найважливішою проблемою є небезпека витоку інформації, що пов'язана з ймовірністю розголошення комерційної таємниці. Це викликає недовіру до аутсорсингових фірм. Проте звести ризики до мінімуму можливо, якщо прискіпливо вибирати аутсорсингову компанію, спираючись на її репутацію, та заздалегідь узгоджувати всі подробиці спільної діяльності шляхом підписання угоди про нерозголошення комерційної інформації [3, с. 649].

Зважаючи на посилені заходи карантину, основним питанням для багатьох підприємців стало питання не стільки примножити і розвинути свій бізнес, а як його зберегти. Доводиться економити, оптимізувати всі свої внутрішні процеси, щоб не втрачати прибутковості і залишатися на плаву. Підприємства переглядають методи роботи та шукають способи організації праці у віддаленому режимі. В таких умовах, фірмам немає сенсу утримувати дорогий офіс, адже з таким же успіхом можна отримати бажаний результат від співробітників, які працюють вдома.

В умовах карантину, бухгалтерам доводиться вирішувати нестандартні питання, а перехід на електронне документування та можливість організувати дистанційну роботу у хмарах з мінімальними вкладеннями, для бухгалтерії стає життєвою необхідністю та допомагає зберегти працездатність підприємств в умовах сьогодення.

Ефективна віддалена робота вимагає наявності правильних фінансових і

бухгалтерських технологій, а багатопозиційна діяльності та хороші ресурси аутсорсера, як з точки зору людей, так і систем, дають йому можливість дотримуватися строків виконання вимог клієнтів і підтримувати безперервний облік і звітність.

Таким чином, в умовах сьогодення, грамотно організований облік дає можливість господарюючим суб'єктам критично оцінити свою діяльність та проаналізувати основні бізнес-процеси. Використання бухгалтерського аутсорсингу як ефективного інструмента скорочення витрат і звільнення часу та ресурсів для основної діяльності дає змогу підприємствам отримувати конкурентні переваги.

Список літератури

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Вигоди та переваги бухгалтерського аутсорсингу. URL: <http://zkg.ua/buhhalterski-posluhy/>
3. Грабчук І.Л., Прохоренкова К.В. Особливості бухгалтерського аутсорсингу в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 6 (17). С. 647–650.

УДК 657

Шабельник З. В.

студентка ф-ту ОПМ, 4 курсу,
спец. 071 «Облік і оподаткування»,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Науковий керівник:

Дунаєва М. В.

старший викладач кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

**ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
ОПЛАТИ ПРАЦІ**

Заробітна плата виступає однією з найважливіших складових економіки держави, адже вона є індикатором добробуту суспільства. Саме тому завдання грамотної побудови системи оплати праці, організації якісного ведення обліку, правильного визначення бази оподаткування, а також подання достовірної податкової та статистичної звітності – це фундаментальні питання для економіки всієї країни. Найбільше дискусій науковців та дослідників навколо себе збирає тема оподаткування розрахунків з працівниками, адже в даному контексті мова йде як про соціальну справедливість та мотивацію працівників, так і про значну частину наповнення державного бюджету.

До відрахувань із оплати праці відносять податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військовий збір, що становлять 18% та 1,5% відповідно. До нарахувань, що сплачує роботодавець, належить ЄСВ за ставкою 22% або 8,41%, якщо на підприємстві працюють люди з інвалідністю. При порівнянні податкового навантаження на заробітну плату в Україні та інших країнах, можна зробити висновок, що вітчизняні ставки є досить високими порівняно з високорозвиненими країнами.

Проте основною відмінністю між зарубіжними країнами та Україною виступає не величина ставок податків, а система оподаткування – у більшості розвинених країн використовується прогресивна ставка оподаткування, що полягає у збільшенні ставок у міру зростання доходу платника. Багато науковців вважають, що саме досвід використання прогресивних ставок оподаткування допоможе удосконалити наявну систему, посприє встановленню соціальної справедливості та достатньому наповненню бюджету. Аргументами на користь цього твердження слугують такі переваги, як збільшення доходів казни, скорочення різниці між прибутком багатих та

бідних, краща відповідність принципу платоспроможності. Прогресивна система оподаткування успішно використовується у більшості європейських країн, у тому числі у Франції, Німеччині та сусідній Польщі, що спонукає до перейняття подібного досвіду. Проте мною було зроблено висновок, що дане твердження не є цілком доцільним.

Наразі головна проблема обліку та оподаткування оплати праці на вітчизняних підприємствах полягає в наявності неофіційних позаоблікових виплат задля мінімізації витрат підприємства шляхом ухилення від сплати податків. Зарплата «у конвертах» - це відома усім проблема, яка стримує розвиток держави через нестачу коштів для повноцінного функціонування, саме тому першочергові зусилля мають бути направлені на усунення даного феномену. При введенні прогресивної ставки оподаткування проблема загостриться ще більше, а свідомі підприємства із офіційним та правдивим веденням обліку на тлі цього зазнають тільки демотивації.

Шляхом вирішення проблеми неофіційних розрахунків із заробітної плати мають слугувати посилення контролю з боку відповідних органів, підвищення штрафів за порушення умов працевлаштування та розрахунків із працівниками, а також удосконалення Законодавства із метою усунення лазівок. Яскравим прикладом, що підтверджує виправданість запропонованих методів, слугує ІТ-сфера, у якій працівників реєструють як ФОП-ів при повній регулярній зайнятості на підприємстві. Багато таких підприємств усвідомлюють ризики даного підходу, проте вирішують сплачувати штрафи замість виправлення ситуації – подібний вихід для них є дешевшим. Таким чином, можна зробити висновок, що принцип справедливості прогресивного оподаткування не може бути впроваджений при наявному стані тіньової економіки.

Варто зазначити, що неофіційні позаоблікові виплати – це не єдина проблема сучасності. Останні роки оподаткування України переживає не найкращі часи, адже на підприємствах ускладнюється процес обліку та оподаткування оплати праці, має місце незадоволення соціальних потреб населення та недостача поповнення державного бюджету через кризові явища, а також спостерігаються недоліки нормативно-правової бази. Особливо важко обліковцям стикатися із частими змінами Законодавства та постійним нагромадженням нових нормативних документів, що потребують значних витрат часу та ресурсів, а також високої кваліфікації бухгалтерського персоналу. Впоратися із поставленими задачами обліковцям допомагають прикладні програмні рішення, що автоматизують бухгалтерські процедури та розрахунки. Розвиток програмного забезпечення не стоїть на місці, вітчизняні продукти добре адаптуються під наявну економічну та правову середу, прикладом цього слугує молода українська програма BAS, яка вже витісняє звичний нам 1С та допомагає оптимізувати облік оплати праці та податків із неї.

Задля покращення ведення обліку з оплати праці та її оподаткування також варто запровадити удосконалені форми первинної документації, оформлення ведення обліку. Наприклад, при розрахунку виплат працівникам доцільно до документів додати графі, у яких позначатиметься, чи виступає відповідний елемент виплати об'єктом оподаткування та чи застосовується до нього соціальна пільга. Також для полегшення діяльності бухгалтера, слід вести облік, вносячи відповідні позначки до кожного співробітника про фактори, що можуть вплинути на базу оподаткування, наприклад, наявність дітей до 18 років, заяви на застосування податкової соціальної пільги та притаманності ознак права на подібну пільгу. Це забезпечить більш швидке та легке розуміння сум нарахувань та відрахувань з оподаткування.

Допоможе полегшити формування податкової звітності наближення первинної документації з оплати праці до вигляду самої звітності, щоб оптимізувати її подальше складання. Також позитивною зміною, що відбулася в цьому році, стало запровадження

нової об'єднаної звітності з ЄСВ та ПДФО, що значно спростить роботу підприємств. Таким чином, з 1 січня 2021 року замість 16 звітів (12 – по ЄСВ і 4 – по ПДФО) – буде лише 4 щоквартальних. Тож ми можемо побачити позитивні зрушення в обліку оплати праці, які мають підвищити ефективність функціонування підприємств.

Отже, заробітна плата – це одна із найскладніших та найважливіших ділянок обліку та оподаткування, адже вона зачіпає соціально-економічні явища, зазнає постійних законодавчих змін, виступає показником добробуту держави. Наразі існує безліч проблем, пов'язаних з обліком та оподаткуванням оплати праці, вирішення яких має стати одним із першочергових пріоритетів держави як представника інтересів суспільства. Оптимізація оподаткування оплати праці в умовах сьогодення є першочерговим заходом для забезпечення легалізації та ефективності обліку заробітної плати в Україні.

Список літератури

1. Дутова Н.В., Лесік Є.С. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. Економіка і організація управління: наук. журнал. 2019. №1 (33). С.43-52.
2. Іванчук Н. В. Оподаткування фонду оплати праці у високорозвинених країнах світу / Н. В. Іванчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ«ОА», травень 2017. –№ 4(32). – С. 129–134.
3. Кириченко А.В. Внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в сучасній системі господарювання підприємств. Теорія, методологія і практика господарсько-фінансової діяльності підприємств : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астрая», 2019. 254 с., С. 59-63.

УДК 657

Урсова З. П.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет,

Заборська К. О.

здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
4-го курсу,
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ БАНКУ ОБМІННИХ ОПЕРАЦІЙ

Невід'ємною складовою банківської сфери є операції з валютними цінностями та розрахунки в іноземній валюті. У сфері валютних операцій банк функціонує як агент валютного контролю, що в свою чергу вимагає банк здійснювати контроль за дотриманням вимог валютного законодавства.

Обмінні операції – це операції з обміну одних валютних цінностей на інші. До готівкових валютно-обмінних операцій належать:

- купівля у фізичних осіб – резидентів і нерезидентів готівкової іноземної валюти за готівкові гривні;
- продаж фізичним особам – резидентам готівкової іноземної валюти за готівкові гривні;
- зворотний обмін фізичним особам – нерезидентам невикористаних готівкових гривень на готівкову іноземну валюту;
- конвертація (обмін) готівкової іноземної валюти однієї іноземної держави на готівкову іноземну валюту іншої іноземної держави [1, с. 402].

Операції з купівлі-продажу іноземної валюти на міжбанківському ринку України мають право здійснювати: НБУ, уповноважені банки та фінансові установи, які мають ліцензію.

В бухгалтерському обліку зв'язок між ними забезпечують технічні рахунки 3800 «Позиція банку щодо іноземної валюти та банківських металів» та 3801 «Еквівалент позиції банку щодо іноземної валюти та банківських металів».

Купівля готівкової іноземної валюти за національну валюту відображається в обліку такими бухгалтерськими записами:

- на суму купленої іноземної валюти: Дт 1001, 1002, 1003 та Кт 3800;
- на суму проданої національної валюти: Дт 3801 Кт 1001, 1002, 1003;

Продаж готівкової іноземної валюти супроводжується такими бухгалтерськими проводками:

- на суму отриманої національної валюти: Дт 1001, 1002, 1003 та Кт 3800;
- на суму проданої іноземної валюти: Дт 3800 Кт 1001, 1002, 1003.

Клієнт для здійснення операцій подає до банку заяву про купівлю або продаж іноземної валюти або банківських металів у 2 примірниках, яка приймається до виконання впродовж 30 днів, платіжне доручення в гривнях, де вказується сума платежу. При цьому сума комісійної винагороди додається до суми у платіжному дорученні, а в обліку відображається за рахунком 6504 «Комісійні доходи за операціями на валютному ринку та ринку банківських металів для клієнтів».

У клієнтів банку відбиваються за балансовими рахунками такими бухгалтерськими проводками:

- на суму коштів у гривнях, що сплачуються клієнту-продавцю іноземної валюти та банківських металів: Дебет 3540 або 3801 Кредит 2600, 2620, 2650; на суму іноземної валюти та банківських металів, що куплені
- та отриманих від клієнтів: Дебет 2600, 2620, 2650 Кредит 3640 або 3800;
- на суму закриття кредиторської та дебіторської заборгованості: Дебет 3640 або 3800.Кредит 3540 або 3801.[2, с.316]

Таким чином, вітчизняні банки відіграють провідну роль в системі організації валютних відносин, оскільки вони виконують роль учасника операцій на внутрішньому та міжнародних валютних ринках та водночас забезпечують зміцнення ринкових перетворень у всіх сферах економіки.

Список літератури

1. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках : підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 676 с.
2. Смерічевський С. Ф. Фінансовий облік у банках: К.: Кондор-Видавництво, 2014. 408 с.

СЕКЦІЯ 28 SECTION 28

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ FINANCE, BANKING, INSURANCE

Батракова Т. І.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справа та страхування,

Запорізький національний університет,

Турчина С. Р.

здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

4 курсу економічного факультету,

Запорізький національний університет

БЛАКИТНІ ФІШКИ, ЯК ІНДИКАТОРИ РИНКУ

Частина акцій, що входять в перший ешелон, називають «блакитними фішками» – це акції найбільш стабільних і високоприбуткових компаній країни, які є лідерами у своїй галузі та не порушують прав, навіть найменших, акціонерів [3].

Головною перевагою «блакитних фішок» є можливість виплачувати стабільні дивіденди своїм акціонерам протягом багатьох років, незалежно від того, був рік фінансово вдалим для компанії, чи ні.

«Блакитні фішки» характеризуються:

– постійним зростанням протягом декількох років, при цьому таке зростання зумовлене спекуляціями та реальним станом компанії;

– наявністю великої економічної потужності (компанія в такому випадку може бути представлена, як монополістична), а також з високим ступенем капіталізації (ринкова оцінка компанії);

– є високоліквідними через велику кількість укладених угод [2].

За результатами досліджень у США, в середньому прибутковість «блакитних фішок» становить не більше 11% річних. «Блакитні фішки» мають стабільну тенденцію до зростання, особливо це стосується фондового ринку. Компанії-емітенти, які представлені, в більшості мають велику капіталізацію.

Заробіток з «блакитних фішок» розглянемо на прикладі компанії Abbott Laboratories (NYSE: ABT), по акціям даної компанії, виплачуються дивіденди в розмірі 1,46 %. При цьому, якщо говорити про вартість акцій блакитних фішок компанії Abbott Laboratories, то ми отримуємо (рис. 1) :

Рис. 1. Ріст акцій «блакитних фішок» на прикладі компанії Abbott Laboratories
Джерело: [1]

В 2016 році, акції компанії коштували 45,10 доларів, в 2021 році їх вартість складає 123,31 доларів, за останні 5 років вартість акцій виросла на 123%. Якщо в 2016 році вкласти 10 тис. доларів в акції компанії, то в 2021 році їх вартість була 27 тис.

Перевагами «блакитних фішок» є:

– зростаюча тенденція зберігається протягом тривалого часу, і в довгостроковій перспективі немає ознак зниження;

– монополія або значна частка ринку з великою капіталізацією;

– діяльність не обмежується внутрішнім ринком, особливо у сировинному секторі;

– блакитні фішки – це акції з максимальною ліквідністю та великою кількістю транзакцій під час торгів (до 80% загального щоденного обороту);

- використання найсучасніших технологій виробництва та методів збуту;
- обов'язкова прозорість діяльності [4].

«Блакитні фішки» складають більшість провідних фондових індексів, таких як американський Dow Jones Industrial Average, Nasdaq або UK FTSE. Зростання акцій найбільших компаній традиційно сприймається на ринках як позитивний фактор, сигнал про покращення показників навіть у випадку з цінними паперами та «другим ешеленом». Слід зазначити, що зниження провідних акцій та індексів, свідчить про погіршення національної економіки [3].

Список літератури

1. Abbott Laboratories (ABT) URL: <https://finance.yahoo.com/quote/ABT/?guccounter>
2. Блакитні фішки URL: <https://investprofit.info/blue-chips/>
3. Блакитні фішки на фондовому ринку URL: https://24tv.ua/ru/golubye_fishki_ukraina_cho_jeto_golubye_fishki_kak_kupit_akcii_n1294742
4. Інвестування в блакитні фішки URL: <https://www.finam.ru/education/likbez/cho-takoe-golubye-fishki-i-zachem-v-nix-investirovat-20201009-12300/>

УДК 336.14:352

Микитюк І. С.

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-
економічний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ

Ефективність управління місцевими бюджетами є надзвичайно важливою в умовах обмежених коштів місцевих бюджетів та відіграє важливу роль в процесі підвищення добробуту населення та соціально-економічного розвитку регіонів країни. У законодавстві поняття управління бюджетними коштами регламентується ст.2 БКУ, згідно з якою « управління бюджетними коштами - сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних з формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів.»[1]

Виходячи з цього визначення, оцінку ефективності управління коштами місцевих бюджетів, слід розуміти, як досягнення безпосередніх результатів в процесі складання, затвердження місцевого бюджету, його виконання та контролю за виконанням, а також кінцевих результатів управління місцевими бюджетами. Важливим моментом є оцінка результатів діяльності учасників бюджетного процесу в процесі управління коштами місцевих бюджетів

На практиці для оцінки ефективності управління місцевими бюджетами використовуються різні показники, що відображають окремі аспекти управління доходами, видатками та джерелами фінансування дефіциту місцевого бюджету. Однак, незважаючи на певний досвід формування окремих груп показників для оцінки ефективності управління місцевим бюджетом, на практиці залишається нагальною потребою формування системи оцінки ефективності управління місцевими бюджетами.

Розв'язання завдань щодо оцінки ефективності управління місцевими бюджетами потребує створення системи оцінки. Системний підхід надасть

можливість дослідити та оцінити процес управління місцевими бюджетами з метою виявлення та оцінки перспектив їх розвитку. Вважаємо, що система оцінки ефективності управління місцевими бюджетами має включати наступні елементи: мету та завдання оцінки, об'єкт, суб'єкт, фактори, що впливають на ефективність управління, принципи управління, методи управління та оцінки, основні напрями оцінки, систему показників, критерії оцінки ефективності управління місцевими бюджетами. Важливими чинниками є формування інформаційної бази, яка дає змогу враховувати фактори, що впливають на значення показників. Система показників з кожного напрямку оцінки ефективності управління місцевими бюджетами надасть можливість здійснити комплексну оцінку ефективності управління місцевими бюджетами і дозволить повно та достовірно оцінити управління бюджетними коштами усіма учасниками бюджетного процесу

Підвищення ефективності управління бюджетними коштами нерозривно пов'язане із застосуванням принципу прозорості як важливого елементу системи якості управління державними фінансами. На думку деяких науковців сьогодні місцеві бюджети залишаються недостатньо прозорими, немає цілісної системи моніторингу стану та якості управління фінансами, результати якого були б доступні не тільки органам влади й управління різних рівнів, а й населенню, інвесторам і кредиторам. Таке становище призводить до неефективного використання бюджетних ресурсів, скорочення обсягу і якості бюджетних послуг, посилення міжрегіональних диспропорцій, підвищення соціальної і політичної напруженості тощо.[2. с. 293] Підвищення відкритості процесів управління бюджетом та їх оцінка реалізується шляхом створення загальнодоступної бюджетної інформації на кожному етапі бюджетного циклу.

На сьогодні в системі управління використовується численна низка методів, хоча в площині управління місцевими фінансами вони недостатньо систематизовані та конкретизовані. Водночас визначення й систематизація методів управління місцевими фінансами дозволяє більш обґрунтовано вирішувати низку реформаторських заходів щодо вдосконалення системи управління ними, з'ясування особливостей джерел фінансових ресурсів, оптимального упорядкування й вирішення завдань [3].

Елементом системи оцінки ефективності має стати аудит ефективності – як форма контролю, яка спрямована на здійснення оцінки досягнення запланованих показників та виявлення проблем у виконанні бюджетної програми та розробки пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають.

З метою підвищення оцінки ефективності управління місцевим бюджетом доцільно створити нормативно-правову базу для системи оцінки, що призведе до створення якісного методичного інструментарію, що відповідає вимогам сучасної бюджетної системи.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України. Затверджений Верховною Радою України 8 липня 2010 (№ 2456-VI) // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572. (із змінами та доповненнями.)
2. Бюджетна система: підруч./ за наук.ред.В.М.Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. Літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012.- 871с.
3. С.А. Дяченко Складові системи управління місцевими фінансами в умовах децентралізації Університетські наукові записки. 2018. № 67-68, с. 264-275.

УДК 336.71:330.131.7

Безродна О. С.

к.е.н., доцент кафедри

банківської справи і фінансових послуг,

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця,

Москаленко В. А.

студент,

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ КОМПЛАЄНС-РИЗИКОМ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

В рамках рекомендацій щодо формування інструментарію управління комплаєнс-ризиками фінансового моніторингу в банку вважається за доцільне систематизувати їх за етапами – ідентифікації та оцінки ризику, реалізації заходів щодо мінімізації, контролю та моніторингу.

Найбільш поширеними методами оцінювання комплаєнс-ризика є: метод коефіцієнтів, метод порівнянь, методи експертних оцінок та використання бінарних характеристик, бальний метод, методи шкалювання даних, побудови узагальнюючих показників-вимірників та ін. При цьому на практиці досить часто проводиться комбіноване використання різних способів оцінки, а їх синтез зумовлений існуванням як кількісних, так і якісних параметрів визначення комплаєнс-ризика фінансового моніторингу банку.

На другому етапі управління комплаєнс-ризиком фінансового моніторингу в банку формується рішення щодо сприйняття або мінімізації його рівня (якщо значення індикатору комплаєнс-ризика більше 0,5), розробляються необхідні управлінські заходи.

Банкам, для яких значення індикатору ризику перевищує 0,5 (сигналізує про накопичення AML-загроз і потребує мінімізації), доцільно: критично підійти до удосконалення внутрішньобанківських систем контролю; забезпечити безперебійну роботу та необхідну підготовку персоналу; дотримуватись рекомендацій міжнародних організацій та національних регуляторів; запроваджувати оперативні алгоритми дій щодо виявлення причин їх залучення до процесів відмивання коштів та застосування до них заходів впливу; здійснювати тестування бізнес-функцій на засадах ризик-орієнтованого підходу; використовувати ефективні моніторингові системи, проводити періодичний огляд виникаючих ризиків і нормативних змін; розширити інструментарій управління комплаєнс-ризиками [1]. Відповідно до цього, інструментарій доцільно систематизувати за впливом на існуючі ризик-фактори: високий рівень операційного ризику та плинності персоналу (у тому числі задіяного у AML-комплаєнсі), неефективність функціонування системи комплаєнсу у сфері фінансового моніторингу, фіксація фактів застосування заходів впливу до банку з боку НБУ за неналежне виконання обов'язків суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ).

На третьому етапі управління комплаєнс-ризиком фінансового моніторингу в банку здійснюється контроль та моніторинг змін індикаторів. Окрім цього в процесі моніторингу виявляються причини виникнення (джерела) ризику, визначаються їх наслідки.

У табл. 1 представлено узагальнення інструментів та заходів для управління комплаєнс-ризиком фінансового моніторингу в банку за його етапами.

Таблиця 1

**Розподіл інструментів та заходів з управління комплаєнс-ризиком
фінансового моніторингу в банку за його етапами**

Етапи управління комплаєнс-ризиком фінансового моніторингу в банку	Інструменти та заходи з управління комплаєнс-ризиком фінансового моніторингу в банку
Ідентифікація та вимірювання рівня комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу	метод коефіцієнтів, метод порівнянь, бальний метод, методи експертних оцінок та бінарних характеристик, методи побудови узагальнюючих показників-вимірників, шкалювання даних, картографування (мапінг) ризиків та ін.
Сприйняття або мінімізація рівня комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банку (якщо значення індикатору комплаєнс-ризиків більше 0,5)	<p>При сприйнятті визначеного рівня комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банку для подальшого управління реалізується комплекс інструментів загальної дії: RegTech, whistle-blowing, детальний аналіз результатів перевірок внутрішнім та зовнішнім аудитом; ведення бази подій комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу та ін.</p> <p>За необхідності мінімізації рівня комплаєнс-ризиків одночасно із набором інструментів загальної дії використовуються орієнтовані на нейтралізацію негативного впливу ризик-факторів додаткові інструменти та заходи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - для зниження рівня плинності персоналу (у тому числі задіяного у AML-комплаєнсі) – фінансові та не фінансові інструменти стимулювання працівників; - для зниження операційного ризику – постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу, забезпечення інтегрованості основних процесів операційної діяльності банку та ін.; - для забезпечення ефективності функціонування системи комплаєнсу у сфері фінансового моніторингу – розширення та оновлення внутрішньобанківських комплаєнс-політик та програм, відповідно до вітчизняного антилегалізаційного законодавства та зарубіжного досвіду (зокрема, рекомендацій FATF); - для запобігання застосуванню заходів впливу до банку з боку НБУ за неналежне виконання обов'язків СПФМ – удосконалення процедур проведення ідентифікації та верифікації клієнтів, оцінки рівнів їх ризиків, аналізу фінансових операцій (у тому числі із використанням результатів типологічних досліджень Держфінмоніторингу), методики розроблення ризик-профілів клієнтів.
Контроль та моніторинг змін показників комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банку	встановлення лімітів, аналіз відхилень фактичних значень показників ризику від допустимих, теплові карти, сценарний аналіз комплаєнс-ризиків, стрес-тестування та ін.

Джерело: сформовано авторами

Особливістю сформованих пропозицій є виокремлення інструментів загальної дії та доцільність їх комплексного використання із інструментами та заходами, орієнтованими на нейтралізацію негативного впливу окремих ризик-факторів. Виходячи з цього, слід наголосити на тому, що диверсифікованість інструментів та заходів з управління комплаєнс-ризиками фінансового моніторингу дозволить банкам отримати синергетичний ефект від їх запровадження, забезпечити підтримку на прийнятному рівні або мінімізацію ризиків, попередити можливі негативні наслідки.

Список літератури

1. Чмутова І. М., Безродна О. С., Нечипоренко Д. І. Методичний інструментарій оцінювання комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банків. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 296-309.

УДК 336.7

Ткач Д. М.

студентка 3 курсу, 1 групи ФФО,
Київський національний торговельно-
економічний університет,

Гордополов В. Ю.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Київський національний торговельно-
економічний університет

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У сучасних умовах, що склалися в економіці України, особливо гостро постає потреба активізації інвестиційної діяльності. Розвиток та ефективність банківської системи є запорукою успішного подолання економічної кризи, оздоровлення економіки в цілому, а також підвищення добробуту населення країни.

Значний потенціал комерційних банків в активізації інвестиційної діяльності пояснюється можливістю діяти одночасно у двох важливих напрямках – на ринку цінних паперів і на кредитному ринку, що у свою чергу дозволяє швидко перетворювати заощадження в інвестиції.

Банківські установи здійснюють інвестиційну діяльність з метою забезпечення надійності зберігання банківських коштів, підвищення їх ліквідності, отримання додаткового доходу та диверсифікації ризиків. Ефективна інвестиційна діяльність дозволяє банку забезпечувати трансформацію та примноження капіталу, підтримувати оптимальне співвідношення прибутковості та мінімізувати ризикованість інвестицій.

Банківська інвестиційна діяльність в Україні обмежуються інвестиціями в цінні папери, вкладеннями в дочірні та асоційовані компанії та інвестиційну нерухомість. В структурі банківських інвестицій переважають інвестиційні цінні папери, і складають близько 93% усіх інвестицій, інвестиційна нерухомість займає приблизно 6%, вкладення в дочірні та асоційовані компанії складають 1%. В загальній структурі активів частка інвестиційної діяльності в 2020 році у порівнянні з 2017 роком зменшилася з 18% до 15% відповідно [1].

Комерційні банки вкладають кошти в інвестиційні цінні папери, тим самим створюючи портфель цінних паперів, який складається з набору різних видів цінних паперів, передусім які засвідчують інвестування банком коштів або вкладення капіталу. Найчастіше українські банки інвестують в облігації, високоліквідні короткотермінові цінні папери та державні цінні папери, проте банки можуть також здійснювати емісію власних цінних паперів, тим самим залучати додатково тимчасово вільні кошти економічних суб'єктів. Сучасний стан інвестиційної діяльності комерційних банків України свідчить про певні коливання інвестиційної активності за останні чотири роки. Так інвестиції в цінні папери зменшувалися з 2017 року по 2019 рік на 25%, проте порівнюючи 2020 рік з 2019 роком вкладення зросли приблизно на 47%. Станом на початок 2020 року всі без винятку комерційні банки мають у складі активів інвестиційні цінні папери [1].

Інвестиційна нерухомість – нерухоме майно, яке було придбано або побудовано з метою збільшення інвестованого капіталу, або за рахунок орендної плати або майбутнього перепродажу майна. Так, на початок 2020 року інвестиційна

нерухомість була присутня у активах 51 з 75 комерційних банків. Частка інвестиційної нерухомості з 2017 року по 2019 рік зменшилася на близько 4% від усіх інвестицій, а в 2020 році вона зменшилася на 19% [1].

До інвестицій в асоційовані та дочірні компанії належать акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком емітентів, які відповідають визначенням асоційованої або дочірньої компанії банку, за винятком таких цінних паперів, що придбані та утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців з дати придбання [2, с. 117 - 121]. Станом на початок 2020 року інвестиції в асоційовані та дочірні компанії були присутні у активах 9 з 75 комерційних банків. Розмір фінансових вкладень в асоційовані та дочірні компанії в період з 2017 року по 2020 рік характеризується сталою тенденцією до спаду – за чотири роки зменшився на 62% [1].

Аналізуючи інвестиційну діяльність комерційного банку необхідно звертати увагу на віддачу та прибутковість інвестицій. Проте при інвестуванні в різні об'єкти, прибутковість інвестицій буде різною, тому необхідно використовувати не лише абсолютні, а й відносні показники. Так, наприклад для розрахунку дохідності інвестицій в цінні папери потрібно знайти відношення між чистим прибутком від інвестиції та початковою ціною цінного паперу.

АТ «Райффайзен банк Аваль» є найбільшим українським банком з іноземним капіталом, 68% якого належить австрійському Raiffeisen Bank International із жовтня 2005 року, який пропонує клієнтам широкий перелік якісних послуг та має репутацію надійного банку. За даними аналізу Global Finance, The Banker, Euromoney, EMEA Finance Райффайзен Банк Аваль є кращим банком в Україні, лідером рейтингу стійкості українських банків за даними порталу «Мінфін» та найактивнішим банком-емітентом – Green Trade за програмою TFP – ЄБРР за 2019 рік [3].

АТ «Райффайзен банк Аваль» є емітентом власних акцій. Банк здійснив випуск простих іменних акцій у розмірі 61,5 млрд штук, а також привілейованих акцій у розмірі 50,0 млрд штук, вартість кожної з яких становить 0,10 грн. Станом на 2020 рік австрійській фінансовій установі Raiffeisen Bank International належить 68,28% пакету акцій, а сума вкладу складає – 4,2 млрд грн.; ЄБРР володіє 30% статутного капіталу банку, що становить 1,06 млрд грн.; 0,42% належать фізичним особам та лише 0,02% - це акції викуплені безпосередньо банком [3].

Проаналізувавши динаміку обсягу активів АТ «Райффайзен банк Аваль» можна стверджувати, що в період з 2017 року по 2019 рік щороку спостерігається тенденція до збільшення активів. Це означає, що банк стає все більш стабільним, платоспроможним та фінансово успішним. Приріст активів в загальному за досліджуваний період склав 15 769 млн грн., тобто вони зросли на 23% [1].

В інвестиційній діяльності Райффайзен банк Аваль найбільшу частку займають інвестиції в цінні папери близько 96% усіх інвестицій, друге місце займає інвестиційна нерухомість – приблизно 3%, та найменшу частку, близько 1% займають вкладення в дочірні підприємства. В структурі інвестиційних цінних паперів найбільшу частку близько 97% займають ОВДП, і лише 3% займають вкладення в облігації українських підприємств. Частка інвестиційних цінних паперів в структурі активів в 2019 році складає 4,31%, в 2018 – 4,71%. АТ «Райффайзен банк Аваль» є засновником та володіє акціями двох дочірніх підприємств ТОВ «Райффайзен Лізинг Аваль» та ТОВ «РЕК ГАММА», які займаються фінансовим лізингом та операціями з нерухомими майном відповідно. Вкладення в дочірні підприємства в 2019 і 2018 роках становить 0,06% обсягу активів. АТ «Райффайзен

банк Аваль» вкладає кошти в інвестиційну нерухомість та отримує дохід за рахунок орендної плати та продажу нерухомого майна. Сума обсягів вкладень в інвестиційну нерухомість у період з 2017 – 2019 роки зменшилася на 32%, а частка інвестиційної нерухомості в активах 2019 року склала 0,1%, в 2018 – 0,14% [1; 3].

АТ «Райффайзен банк Аваль» є успішним та активним комерційним банком, який проводить вдалу та економічно обгрунтовану інвестиційну діяльність в Україні, що у свою чергу дозволяє примножувати капітал, підвищувати ліквідність активів та отримувати стабільний дохід.

Отже, ефективна та продумана інвестиційна діяльність комерційних банків забезпечує акумуляцію та розподіл тимчасово вільних коштів, гарантує високу ліквідність, рентабельність та надійність банківських установ, а також в кінцевому результаті сприяє розвитку економіки країни.

Список літератури

1. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

2. Концева В.В., Бойко Н. В., Саченко А.Ю. Аудит інвестиційних активів комерційного банку. *Економічна Наука*. Випуск 19, 2020, С.117-121.

3. Фінансова звітність Райффайзен Банк Аваль. URL: <https://www.aval.ua/>

УДК 336

Черняшова К. М.

студентка 5 курсу факультету фінансів та обліку,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Савчук С. В.

к.е.н., доцент,

Західноукраїнський національний університет

СВІТОВА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Впродовж багатьох років Україна перебуває на етапі реалізації соціально-економічних реформ, що актуалізує необхідність вирішення проблеми раціонального використання коштів бюджетів всіх рівнів. Тому в таких умовах основними завданнями постають: визначення пріоритетів при розподілі бюджетних ресурсів, виявлення реальних джерел фінансування витрат та контроль за цільовим і ефективним використанням коштів, розв'язання яких можливе з урахуванням сучасних тенденцій розвитку держави та регіонів й можливостей використання зарубіжного досвіду.

У вітчизняній практиці програмно-цільовий метод вважається одним з найпрогресивніших та сучасних методів формування бюджету. Варто зауважити, що побудова чітко сформульованих показників результативності є найважливішим аспектом у застосуванні програмно-цільового методу. Оскільки їх застосування свідчить про якість та успішність досягнення поставленої мети. Це дає змогу окреслити напрямки раціонального використання бюджетних коштів, переглянути функціональну класифікацію видатків, чітко визначити цілі, що спрямовані на отримання очікуваного результату тощо.

Першопрохідцями у запровадженні програмно-цільового методу були такі країни, як: Сполучені Штати Америки, Великобританія, Швеція, Нідерланди та Нова Зеландія. Аналізуючи світовий досвід впровадження програмно-цільового методу, можна стверджувати що причинами його запровадження були скорочення бюджетних видатків та економічна криза.

Зокрема, в Сполучених Штатах Америки впровадження даного методу було здійснено в середині 60-х рр. при цьому серед основних етапів було визначено: забезпечення ефективного розподілу бюджетних ресурсів, підвищення рівня відповідальності виконавців за досягнення поставленої мети бюджетної програми, складання бюджету на нульовій основі. Проте в умовах сьогодення застосування програмно-цільового методу відбувається на центральному рівні та в межах урядів окремих штатів. З 52 штатів США 50 з них мають практику щодо застосування елементів ПЦМ, в тому числі стратегічного планування, моніторингу та оцінки ефективності використання коштів [1, с. 148].

У Великобританії в 1988 р. відбулася реформа із запровадження бюджетування орієнтованого на результат. В контексті її реалізації передбачалось здійснення комплексного аналізу ефективності управління бюджетними ресурсами. Одним з найбільших досягнень країни є посилення бюджетної дисципліни та підвищення ефективності видатків завдяки їх довгостроковому плануванню.

Досвід застосування програмно-цільового методу в Канаді розпочався з 1995 р. та передбачав здійснення планування оцінки результативності й складання звітності про результати діяльності відомств [2, с. 65].

У 1997 р. в Австралії було прийняте рішення про розробку бюджету на 1999-2000 рр. з метою аналізу соціальної та економічної діяльності. В цій країні використовуються всі аспекти програмно-цільового методу планування бюджету, а також активно застосовується аналіз витрат [1, с. 150].

Позитивним прикладом застосування програмно-цільового методу є Польща, де на місцевому рівні була запроваджена програмна класифікація за роздільним способом, тобто застосовується на рівні з відомчою, функціональною та економічною класифікаціями [3, с. 53].

Таким чином, програмно-цільовий метод широко застосовується в світовій практиці так, як вважається найефективнішим при формуванні бюджетів. Запровадження цього методу дозволяє ефективно використовувати ресурси державної казни з посиленням відповідальності за отримані результати. Відповідно розподіл бюджетних ресурсів повинен безпосередньо залежати від досягнення запланованих результатів. Загалом запровадження цього методу обумовлює створення системи ефективного державного управління, що забезпечить прийняття дієвих управлінських рішень з питань бюджету.

Список літератури

1. Корнієнко Н.М. Зарубіжний досвід програмно-цільового бюджетування та його використання в Україні. *Вісник ДДФА: Економічні науки*. 2012. № 2(28). – С. 147-152.
2. Дем'янюк А. В. Розвиток програмно-цільового методу бюджетування у світовій практиці. Збірник тез доповідей Третьої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. 2017. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19169/1/65-68.pdf>
3. Яценко Ю. О. Окремі аспекти впровадження програмно-цільового методу у бюджетний процес на рівні місцевих бюджетів. *Фінанси України*. 2013. № 7 – С. 44 – 54.

СЕКЦІЯ 29

SECTION 29

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ
MATHEMATICAL METHODS, MODELS, AND
INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN ECONOMICS

УДК 519.86 +330.46

Коляда Ю. В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри математичного
моделювання та статистики,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,

Шатарська І. Ф.

старший викладач кафедри математичного
моделювання та статистики,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

**ІНТЕРВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВІДНОСНИХ ПОКАЗНИКІВ
СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Важливим завданням дослідження економічних систем за наявності глобальних взаємозв'язків, їх інтенсивності та калейдоскопічної поведінки є достовірність комп'ютерного моделювання розвитку регіонів або підприємств із врахуванням їхньої структури, специфіки функціонування, умови нерівномірного розвитку тощо. Для нелінійного аналізу економічної еволюції характерним є перехід від абсолютних величин показників до нормалізованих – їх відносного вираження.

Для прикладу, розрахунок індексу людського розвитку, складниками якого є тривалість життя людини, роки її навчання і валовий національний дохід на душу населення, передбачає застосування до кожного чинника формули, яка являє собою такий дріб:

$$\frac{x - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}},$$

де x – фактичне значення показника,

x_{\max}, x_{\min} – максимальне і мінімальне його значення..

Нижче привертається увага до проведення інтервального оцінювання відносних показників, які використовуються в теорії прийняття рішень (як різні види нормалізації статистичної інформації), будучи точковими оцінками. Такий підхід притаманний теорії динаміки економічного ризику – через двосторонню нерівність числової міри величини ризику.

Одним із підходів до комплексного оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів України [1] є визначення відносних відхилень показників розвитку певного регіону від їх найкращих значень в інших регіонах за такою формулою:

$$R_j = \sum_i \frac{X_{\max} - X_{ij}}{X_{\max} - X_{\min}} + \sum_i \frac{X_{ij} - X_{\min}}{X_{\max} - X_{\min}}. \quad (1)$$

де R_j – сума рейтингів конкретного регіону за кожним із показників,

X_{ij} – значення i -го показника j -го регіону,

X_{\max}, X_{\min} – максимальне і мінімальне значення відповідних показників.

Перший доданок цієї рівності структурно відповідає формулі нормалізації Севіджа

$$\bar{f}_{ij}^{(k)} = \frac{\max_i f_{ij}^k - f_{ij}^k}{\max_i f_{ij}^k - \min_i f_{ij}^k},$$

а другий – природній нормалізації

$$\bar{f}_{ij}^{(k)} = \frac{f_{ij}^k - \min_i f_{ij}^k}{\max_i f_{ij}^k - \min_i f_{ij}^k}.$$

Саме для неї має місце така подвійна нерівність:

$$\frac{f_{ij}^k - \min_i f_{ij}^k}{\max_i f_{ij}^k} \leq \bar{f}_{ij}^{(k)} \leq \frac{f_{ij}^k}{\max_i f_{ij}^k - \min_i f_{ij}^k}, \quad (2)$$

яка дає можливість проводити інтервальне, а не точкове оцінювання нормалізованого показника.

У праці [2] використовується коефіцієнт вагомості відхилень довільного показника, структура якого відповідає природній нормалізації:

$$K_{\epsilon} = \sum_i \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (3)$$

де x_i – значення певного досліджуваного показника для підприємства (регіону),

x_{\max} , x_{\min} – максимальне і мінімальне значення цього показника,

Після тотожних перетворень цього дробу маємо вираз:

$$\frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} = \frac{x_i - x_{\min} + x_{\max} - x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} = \frac{x_i + x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} - \frac{x_{\max} + x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}.$$

Тоді коефіцієнт вагомості набуває такого виду:

$$K_{\epsilon} = \sum_i \frac{x_i + x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} - \sum_i \frac{x_{\min} + x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}}$$

Але вираз дробу другого доданку цієї алгебраїчної суми нагадує формулу для оцінки міри ризику [4] без залежності від індексу $i=1, 2, \dots, n$.

$$Risk = \frac{x_{\max} - x_{\min}}{(x_{\max} + x_{\min})/2}. \quad (4)$$

Оскільки можна записати, що:

$$\frac{x_{\max} + x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} = \frac{2}{Risk},$$

то маємо такий вираз коефіцієнту вагомості:

$$K_{\epsilon} = \sum_i \frac{x_i + x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} - \frac{2n}{Risk}. \quad (5)$$

Після очевидних алгебраїчних перетворень

$$\frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} = \frac{x_i - x_{\min} + x_{\max} - x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} = \frac{x_i - x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} + \frac{x_{\max} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} = \frac{x_i - x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} + 1,$$

для коефіцієнту вагомості відхилень буде виконуватися таке двостороннє співвідношення

$$\sum_i \frac{x_i - x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}} \leq K_{\epsilon} \leq \sum_i \frac{x_i + x_{\max}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (6)$$

яке теж окреслює інтервальну оцінку згадуваного вище показника.

Крім того, можна наближено оцінити величину міри ризику на підставі елементів розмаху вибірки $R = x_{\max} - x_{\min}$.

$$Risk = \frac{2(x_{\max} - x_{\min})}{(x_{\max} + x_{\min})},$$

$$Risk = \frac{2(1 - \frac{x_{\min}}{x_{\max}})}{1 + \frac{x_{\min}}{x_{\max}}},$$

$$1 - \frac{x_{\min}}{x_{\max}} \leq Risk \leq \frac{2}{1 + \frac{x_{\min}}{x_{\max}}} \quad (7)$$

Раніше [4] зазначалася можливість оцінювання зв'язку між важливими характеристиками успішного функціонування економічної системи – ризиком та стійкістю – на підставі формули:

$$Risk(C_k) = \frac{P_{max} - P_{min}}{(P_{max} + P_{min})/2} \cdot 100\%,$$

де P – певний показник ефективності функціонування економічної системи впродовж проміжку часу $[t_0; T]$, P_{max}, P_{min} – відповідно є максимальне і мінімальне значення цього показника за досліджуваній період.

Унаслідок алгебраїчних перетворень формула ризику набирає вигляду:

$$Risk(P) = 2 - \frac{4}{\frac{P_{max}}{P_{min}} + 1}, \quad (8)$$

на підставі якої можна аналізувати процес розвитку довільного економічного об'єкту – характеризувати стабільність цього процесу або можливість настання кризи:

- коли $P_{max} = P_{min}$, то $Risk(P) = 0$, що є цілком природньо – ніякого ризику для усталеного розвитку економічної системи немає;
- для $\frac{P_{max}}{P_{min}} = 3$ маємо $Risk(P) = 1$;
- якщо величина P_{max} зростає, то відношення $\frac{P_{max}}{P_{min}}$ і знаменник дробу збільшується, а дріб зменшується, тобто $Risk(P) \rightarrow 2$.

Стійкість обраних стратегічних рішень довільного об'єкту господарювання має дуже важливе значення для його функціонування і навіть існування. Під стійкістю економічного об'єкту вбачається його здатність зберігати організацію та виконувати своє призначення, протистояти негативним впливам ризикованих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, перебуваючи при цьому у стані динамічної рівноваги [3]. При цьому розрізняють постійну і набуту ризикостійкість.

Прийняття стратегічних рішень щодо успішного функціонування довільного об'єкту господарювання нерозривно пов'язане із ризиком. Управління ризикостійкістю передбачає, окрім мінімізації негативних впливів загроз і ризиків, створення передумов для стійкого розвитку навіть за умов ризику, а не уникнення останнього, що в принципі просто неможливо. А погіршення якісних і зниження кількісних показників діяльності економічної системи і є результатом зниження такої стійкості та порушення стану рівноваги.

Слід зауважити, що в контексті розглянутого вище знаходиться пропозиція оцінювання ризикостійкості стратегії прийняття рішень [4] на підставі того ж розмаху вибірки R із використанням показника Херста H , величина якого характеризує наявність або відсутність *персистентності* – стійкості значень певного економічного показника:

$$\frac{R}{S} = \left(\frac{\tau}{2}\right)^H, \quad (9)$$

де S – стандартне відхилення часового ряду досліджуваного показника:

$0,5 \leq H \leq 1$ – є наявна персистентність,

$0 \leq H < 0,5$ – немає наявної персистентності.

$$H \geq \frac{\log_2(x_{max}^{(k)} - x_{min}^{(k)}) - \log_2(x_{max}^{(k)} + x_{min}^{(k)}) - \log_2 S + \log_2 x_{min}^{(k)} + 1}{\log_2 \tau - 1}. \quad (10)$$

Проведено інтервальне оцінювання показників економічного аналізу статистичних даних – коефіцієнту вагомості відхилень і комплексного оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів, що краще відповідає реаліям

господарювання. Вказано на зв'язок отриманих результатів із ризикостійкістю економічної системи.

Список літератури

1. Харазішвілі Ю.М. Моделювання ефективності та інноваційності соціально-економічного розвитку Черновицької області /zbirnyk.bukuniver.edu.ua, 2011.
2. Кулинич Р.О. Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку: монографія / Р.О. Кулинич. – К.: Формат, 2008. – 208с.
3. Карпунцов М.В. Ризикостійкість підприємства – «Актуальні проблеми економіки» № 3/ 2008, с. 71-77.
4. Ю.В. Коляда, І.Ф. Шатарська «Апроксимація числової міри зв'язку між ризиком та інерційністю економічної системи» / збірник матеріалів VI-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Моніторинг, моделювання та менеджмент емерджентної економіки», Одеса, 24-26 травня 2017 р., с.199-203.

Поцелуйко І. В.

Навчально-науковий інститут
електронних та інформаційних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Науковий керівник:

Кальченко О. М.

к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Навчально-науковий інститут
електронних та інформаційних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

**НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТУ ISO/IEC 27001 В
ДЕРЖАВНИХ ТА КОРПОРАТИВНИХ УСТАНОВАХ**

На сьогоднішній день важко уявити велику компанію, котра не піклується про захист своєї інформації. Це відноситься не тільки до компаній, котрі працюють з клієнтами, також ця організація не обов'язково має бути комерційною. Це також відноситься до державних підприємств.

Адже, в усіх країнах перш за все цінують захист державних інтересів. Саме тому усі розвинуті країни інвестують в свій захист, та захист власної інформації.

Звичайно, в кожній країні, в кожній компанії та в кожній державній установі присутня своя специфіка роботи, свої дані, свої стандарти.

Але велика кількість найталановитіших спеціалістів з усього світу вже багато років трудиться над створенням єдиного стандарту захисту інформації, її класифікації.

Цей стандарт пропонується до розгляду усім компаніям та державним установам, а передові компанії вже є на стадії впровадження цього стандарту. Слід пам'ятати, що такий стандарт включає в себе багато понять, та в розрізі великої установи – його імплементація займе декілька років.

Компанії розуміють, що пройде час і інші компанії, котрі вже впровадили в себе цей стандарт просто не стануть з ними працювати, через те, що це небезпечно для їх інформації.

Саме через це з'явився стандарт ISO / IEC 27001[1, с. 48].

ISO/IEC 27001 – міжнародний стандарт в галузі ІТ, назва якого «Інформаційні технології. Методи захисту. Системи управління інформаційною безпекою. Вимоги».

ISO / IEC 27001 встановлює вимоги до створення, впровадження, підтримки та постійного поліпшення системи менеджменту інформаційної безпеки в розрізі організації. Він також включає в себе вимоги до оцінки і обробки ризиків інформаційної безпеки з урахуванням потреб конкретної організації. Вимоги, викладені в ISO / IEC 27001 є загальними і призначені для застосування всіма організаціями, незалежно від їх типу, розміру і характеру.

Призначення стандарту

У стандарті ISO / IEC 27001 (ISO 27001) зібрані описи найкращих світових практик в області управління інформаційною безпекою. Цей стандарт встановлює вимоги до системи менеджменту інформаційної безпеки для демонстрації здатності організації захищати свої інформаційні ресурси. Цей стандарт підготовлений в якості моделі для розробки, впровадження, функціонування, моніторингу, аналізу, підтримки та поліпшення Системи Менеджменту Інформаційної Безпеки (СМІБ).

Мета СМІБ – вибір відповідних заходів управління безпекою, призначених для захисту інформаційних активів і гарантії довіри зацікавлених сторін.

Основні поняття

Інформаційна безпека – збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації; крім того, можуть бути включені і інші властивості, такі як справжність, неможливість відмови від авторства, достовірність.

Конфіденційність – забезпечення доступності інформації тільки для тих, хто має відповідні повноваження (авторизовані користувачі).

Цілісність – забезпечення точності і повноти інформації, а також методів її обробки.

Доступність – забезпечення доступу до інформації авторизованим користувачам, коли це необхідно (на вимогу) [2, с. 73].

Саме поняття «захисту інформації» трактується міжнародним стандартом як забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації. Основа стандарту ISO 27001 – система управління ризиками, пов'язаними з інформацією. Система управління ризиками дозволяє отримувати відповіді на наступні питання:

- на якому напрямку інформаційної безпеки потрібно зосередити увагу;
- скільки часу і коштів можна витратити на дане технічне рішення для захисту інформації.

Остання версія стандарту ISO / IEC 27001:2013

У 2013 році Міжнародною організацією по сертифікації була розроблена і прийнята нова версія стандарту ISO / IEC 27001 до: 2013. Зміни торкнулися як структури стандарту, так і вимог.

Зміни в структурі стандарту ISO / IEC 27001: 2013

Структура основних вимог стандарту ISO / IEC 27001 до: 2013 приведена у відповідність до Директив ISO / IEC (тобто всі стандарти міжнародної організації матимуть ідентичну структуру розділів). На українську мову дана версія стандарту ще не перекладена, але англійський варіант текстового вмісту нового стандарту такий:

- Introduction
- Scope
- Normative references

- Terms and definitions
- Context of organization
- Leadership
- Planning
- Support
- Operation
- Performance evaluation
- Improvement [3, с. 9].

Також відбулися зміни в структурі Додатка «А» стандарту. З'явилися три нові розділи:

- «А.10 Криптографія»,
- «А.13 Безпека комунікацій»,
- «А.15 Взаємовідносини з постачальниками».

Розділ «А.10 Криптографія» не є новим, його вимоги повторюють окремі пункти розділу А.12 старої версії стандарту. Розділи «А.13 Безпека комунікацій» і «А.15 Взаємовідносини з постачальниками» зібрали окремі пункти по розділах Програми «А» версії 2005, а також включили деякі нові вимоги.

Сертифікація

Організація може бути сертифікована акредитованими агентствами відповідно до цього стандарту. Процес сертифікації складається з трьох стадій:

стадія 1 – вивчення аудитором ключових документів системи менеджменту інформаційної безпеки – положення про можливість застосування (SoA), план обробки ризиків (RTP), і ін. Може виконуватися як на території організації так і шляхом висилки цих документів зовнішньому аудитору;

стадія 2 – детальний, глибокий аудит включаючи тестування впроваджених заходів та оцінка їх ефективності. Включає повне вивчення документів, які вимагає стандарт;

стадія 3 – виконання інспекційного аудиту для підтвердження, що сертифікована організація відповідає заявленим вимогам. Виконується на періодичній основі.

Процедура сертифікації системи менеджменту за допомогою одного з міжнародних стандартів або їх комбінації підрозділяється на 4 етапи:

- 1 етап. Підготовка до сертифікації;
- 2 етап. Аудит 1-го ступеня (перевірка готовності до сертифікації);
- 3 етап. Аудит 2-го ступеня (сертифікаційний аудит);
- 4-ий етап. Видача сертифіката і нагляд[4, с. 11].

Вартість ISO 27001 Вартість розробки, впровадження та проходження сертифікації за міжнародним стандартом ISO 27001 може бути від 35 000 до 60 000 \$.

Слід пам'ятати, що такий проект буде довготривалим, проте його впровадження дасть організації великі переваги перед своїми конкурентами. А для державної утанови – це дасть більшу довіру від громадян країни.

Список літератури

1. Барибін О. І. Стандартизація та сертифікація в галузі інформаційної безпеки : навчальний посібник. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, - 2018. - 238 с.
2. Цвілій О. О. Безпека інформаційних технологій: сучасний стан стандартів ISO27k системи управління інформаційною безпекою. *Телекомунікаційні та інформаційні технології*. 2014. № 2. - С. 73-79. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduikt_2014_2_13

3. ДСТУ ISO/IEC 27002:2015. Інформаційні технології. Методи захисту. Звід практик щодо заходів інформаційної безпеки (ISO/IEC 27002:2013; Cor 1:2014, IDT) [Чинний від 2017-01-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", 2017. 27 с.

4. ДСТУ ISO/IEC 27001:2015 Інформаційні технології. Методи захисту системи управління інформаційною безпекою. Вимоги (ISO/IEC 27001:2013; Cor 1:2014, IDT). [Чинний від 2017-01-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", - 2019. - 22 с.

УДК 330.4

Чіков І. А.

аспірант,

асистент кафедри комп'ютерних наук та економічної кібернетики,

Вінницький національний аграрний університет

Науковий керівник

Коляденко С. В.

д.е.н., професор кафедри комп'ютерних

наук та економічної кібернетики,

Вінницький національний аграрний університет

НЕЧІТКА ЛОГІКА У МОДЕЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМИ

При прийнятті рішень в складних економічних систем, пріоритетною проблемою є домінування невизначених та нечітких факторів. Фактор невизначеності під час прийняття рішень та моделюванні економічних системах можна компенсувати за допомогою різних методів штучного інтелекту [1].

Використання методів нечітких множин має місце, тоді коли відсутня точна математична модель функціонування системи. Методи нечіткої логіки дають можливість застосувати для прийняття рішень неточні та суб'єктивні експертні знання (оцінки) про предметну область без формалізації їх у вигляді традиційних математичних моделей.

В загальному виді, побудова нечітко-економічної моделі досліджуваної системи складається з 6 етапів [2]:

1. вибір показників;
2. опис лінгвістичних змінних;
3. побудова функцій належності;
4. формування набору правил;
5. налаштування параметрів моделі;
6. прийняття рішення.

Якщо говорити про переваги методів нечіткої логіки над звичайними, традиційними математичними моделями, можна сформулювати наступне [3]:

– існує можливість виражати розмовною мовою ті знання, які одержані в результаті експертних суджень;

– на відміну від традиційних математичних методів, методи, що побудовані на нечіткій логіці, у змозі враховувати якісні параметри, працювати із невизначеними факторами системи, в тому числі із розмитими, знаннями;

– метод нечіткого моделювання звільняє дослідження від трудомістких процедур збирання і обробки великих масивів експериментальних даних;

– результат нечіткого логічного висновку співпадає з результатом, одержаним через регресійну модель.

Функціональність методів нечіткої логіки прийняття рішень та моделювання економічних систем визначається такими кроками [2]:

- 1) перетворення чітких входних змінних на нечіткі, тобто визначення ступеня відповідності входів кожній із нечітких множин;
- 2) обчислення правил на основі використання нечітких операторів та застосування імплікації для отримання вихідних значень правил;
- 3) агрегування нечітких виходів правил у загальне вихідне значення;
- 4) перетворення нечіткого виходу правил на чітке значення.

На рис. 1. зображена умовна структура економічної системи з нечіткою логікою.

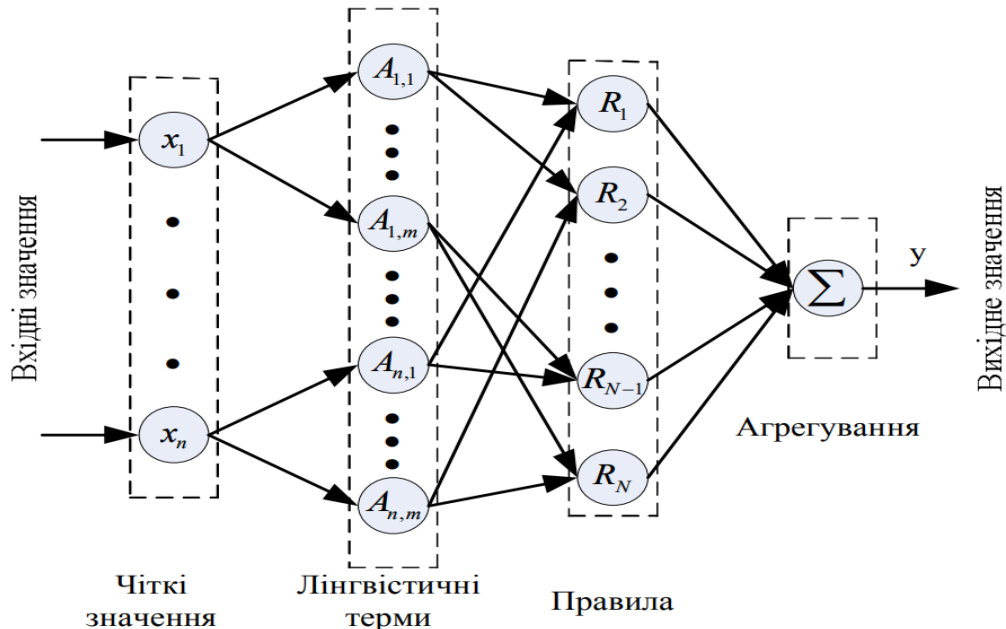

Рис. 1. Умовна структура економічної системи з нечітким логічним виведенням
Джерело: [1]

Система побудована за схемою багатошарової штучної нейронної мережі, яка складається з одного входного, двох прихованих та вихідного шару. «Вхідні значення» – перший шар, який слугує для безпосереднього отримання даних, другий шар – нечіткі лінгвістичні змінні, третій шар – правила над нечіткими змінними, четвертий шар – виходи правил. Ваги усіх шарів, крім останнього, дорівнюють 1. Ваги зв'язків між шаром правил та вихідним шаром визначаються алгоритмом навчання.

Отже, для ефективного використання систем, побудованих за допомогою методів нечіткої логіки, необхідно строго визначити нечіткі множини величин, побудувати правила виведення, правила агрегування виходів, здійснити перетворення чітких входів у нечіткі й нечітких виходів у чіткі.

Список літератури

1. Кравець П., Киркало Р. Системи прийняття рішень з нечіткою логікою. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2009. № 650. С. 115-123.
2. Ольховська О. Л. Методологічний підхід оцінювання фінансового стану страхової компанії на основі нечіткої логіки. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. № 3 (24). 2011. С. 198-203.
3. Ушкаленко І. М. Нечітка логіка у моделюванні продуктивності агроекосистеми. Економіка, облік, фінанси та право в умовах глобалізації: тенденції та перспективи: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Полтава: ЦФЕНД. 2019. Ч. 2. С. 48.

УДК 330.47

Bilytska A. V.

Applicant of the Bachelor Level of Higher Education
Kyiv National University of Trade and Economics

Lapyga I. V.

PhD in Pedagogics, Associate Professor of the Department
of the Digital Economy and Systems Analysis
Kyiv National University of Trade and Economics

PROSPECTS FOR THE USAGE OF CLOUD-ORIENTED TECHNOLOGIES TO ENSURE CYBERSECURITY IN THE UNIVERSITIES OF UKRAINE

In the modern era of intensive informatization of society, cloud-based network technologies widely cover various areas of students' life in economic universities. With the spread of the COVID-19 pandemic as higher education institutions in Ukraine have switched to distance learning students have become much more likely to use cloud-based technologies in their educational activities. These conditions have increased the need to use not only the resources of global computer networks but also a variety of licensed computer programs.

The use of unlicensed software can pose a threat from hackers not only to students but also to universities and other educational institutions. In terms of effectiveness and consequences, the use of cyberweapons for unauthorized access to information is equated to a mass destruction weapon. Therefore, the insufficient level of knowledge about the peculiarities of the use of cloud-based computer programs to ensure the cybersecurity of students of economic specialties in economic universities is one of the urgent problems that need to be solved in the near future. As the speed of information technology development increases so does the need to protect such systems and programs.

A number of scientific works are devoted to the disclosure of certain aspects of this problem, among them in particular, Iu. G. Danyk and A.O. Zinchenko based on the results of the analysis of the peculiarities of the formation and development of cyber education in Ukraine and the world, emphasize the need in the modern world to form knowledge of cybersecurity not only for students of IT specialties but also other specialties of higher education. To systematize and improve training in the field of cybersecurity the authors have developed an option for implementing the organization of the education system on these issues. It covers all levels of education from preschool to undergraduate, including postgraduate [1, p. 81].

In the publication «Ukrainian Educational System in the Field of Cybersecurity» researchers O.V. Potiy and R.V. Oliynikov revealed the main threats and challenges to cybersecurity from the education point of view. They noted that the formation of knowledge on cybersecurity must be carried out in all subjects of information activities using a single methodological and legal basis [2]. An important aspect of the application of the method of teaching cybersecurity is the study and research of the international experience of leading countries, in particular the United States where the issue of teaching general cyber education is given considerable attention. For example, the Department of Homeland Security (DHS) has established a Department of Cyber Security Education and Training [3], which has developed and implemented a number of documents including the National Cyber Security Education Program. The purpose of this program is to promote

individual cyber resilience and public education on cybersecurity, understanding of cyber threats, and simple actions to neutralize them. Researchers N.P. Kukharska and A.E. Lagun substantiated the need to develop and implement a balanced information security policy of higher education institutions. They revealed the specifics of the institution as an object of information that must be taken into account when creating a comprehensive information security system. The main objects in need of protection were also identified in the information environment of the educational institution. Emphasis was on the peculiarities of building a corporate network of educational institutions and formed a list of possible threats to information security of higher education institutions [4].

One of the insufficiently researched aspects of this problem is the use of unlicensed software and the insufficient use of cloud-oriented programs and technologies in the students' educational activities of economic specialties at universities. To ensure information security, students must use licensed software provided by manufacturers: Microsoft, IBM, Oracle, Symantec, Kaspersky Lab, Corel, and others.

For the purpose of anti-piracy of Microsoft seek to provide more opportunities for the distribution of licensed software, which is especially relevant for economic higher education institutions that use information technology intensively. Microsoft offers a variety of cost-effective ways to purchase legal software. For example, cloud-based Microsoft Office 365 software for higher education institutions is free. Their users can use Microsoft Developer Network Academic Alliance – cooperation programs for higher education institutions through which universities can use the latest Microsoft products and technologies in the educational process at a minimal financial cost. The program is designed primarily for the implementation of training and research purposes. Thanks to this, it is possible to reduce the use of unlicensed software in universities. Students are provided with convenient tools, the «Software Installation» which tab helps for free to set up their smartphones, computers, and other devices to work in a cloud-based environment of Microsoft Office 365. One of the biggest advantages of Office 365 is the ability to edit documents from any part of the world if there is a connection to the Internet there. The software is cloud-oriented, so you can access your E-mail account and Office from any device. You can also organize the students' work in a group (teams). Each student who wishes to make corrections to a document can work with the same version of the document (and make changes in real-time), rather than combining several versions of the document. Provided the opportunity of giving to access files directly instead of sending them as an attached file. This means that students can make changes to a single file and get rid of multiple copies.

Microsoft supports the idea of protecting the health and safety of the population by simplifying distance learning and empowering teachers and students with technical tools that help create a positive learning environment based on collaboration, creativity, and communication. That is why the corporation provides the Microsoft Teams app as part of Office 365 free of charge. MS Teams immediately became competitive with Zoom and other apps designed to provide online lectures and labs at universities. Primarily, Teams acts as a corporate tool for conducting video meetings among a single educational institution or company, and Zoom is intended for wide use with limited time and number of participants in the video meeting. Users can only join video conferences in Teams by invitation. Zoom has a number of security and privacy issues, including many complaints of «zoombombing» – the unauthorized connection of other users to confidential conversations. Another advantage of Teams is the provision of unlimited time for the meeting, compared to Zoom where there is a time limit of 40 minutes. Teams can create

conferences for up to 10000 participants while Zoom only supports up to 100 participants. With Teams, you can monitor all connected students and teachers, share files with them and work with Microsoft Office. Zoom only provides video and audio chats that are convenient for small conferences and face-to-face conversations.

The Doctrine of Information Security of Ukraine states: “Information security is an integral part of each of the national security services” [5]. In the conditions of rapid development of the information society, one of the priority directions of the state policy in the field of cybersecurity is the active introduction of cloud-oriented software tools in the educational process of higher educational institutions. The growing number of crimes in the information field requires the building of an own integrated information system in higher education institutions. Solving this problem is supposed to have the legal framework, the formation of security concepts, development of measures, plans, procedures for safe work, design, implementation, and maintenance of information protection in universities. Higher education institutions of economic specialties must show an example of using a licensed program. It is also necessary to intensify and improve the implementation of the abovementioned cloud-based software in all universities around Ukraine, which will contribute to cybersecurity and quality of training students, providing convenient distance learning.

References

1. Danyk Iu.G., Zinchenko A.O. Cyberworld and its features // Military education. 2018. P. 67-84. URL: <https://cutt.ly/lvCL8HD>
2. Potii O.V., Oliinykov R.V. Ukrainian Educational System in the Field of Cybersecurity // Information & Security: An International Journal. 2016. Vol. 35. P. 11-37. URL: <https://cutt.ly/avVhlXJ>
3. Cybernetics education and career. URL: <https://www.dhs.gov/topic/cybersecurity-education-career-development>
4. Kukharska N.P., Lagun A.E. Assessment of the information environment of higher education institutions and analysis of threats to its security. 2015. URL: <https://cutt.ly/2vVg77B>
5. Doctrine of information security of Ukraine. Item №1 General provisions. 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>

СЕКЦІЯ 31
SECTION 31

МЕНЕДЖМЕНТ
MANAGEMENT

УДК 338

Ковальчук Н. В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Університет митної справи та фінансів

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТІ

Кожна сучасна людина, яка прагне досягти успіху у житті, повинна навчитися правильно використовувати свій головний ресурс час. Набуває поширення нове сприйняття часу: управління часом як управління життям. Рекомендацій по отриманню корисних звичок з раціонального використання часу зараз напрацьовано достатньо багато: починаючи від класиків тайм-менеджменту Лотара Зайверта, Брайна Тейсі та продовжуючи порадами різних тренерів, блогерів та експертів успішних компаній.

Цифрові технології в останні роки стрімко ввійшли в наше життя і суттєво його змінили, допомагаючи ефективно вирішувати різні проблеми, в тому числі і питання використання часу. Однак ми повинні розуміти, що цифрові технології нам можуть запропонувати інструменти, які можуть допомагати вирішувати ті чи інші проблеми. Використовувати їх чи не використовувати залежить від конкретної особи, ступеня її організованості, мотивації, відповідальності та ін.

Використання інструментів тайм-менеджменту (не обов'язково цифрових) дозволяє нам не тільки більше робити справ, досягати цілей, але й уникати стресів, отримувати задоволення від життя, відчувати себе щасливим.

Успішні люди мають корисну звичку планувати свої справи, обов'язково їх записувати та виконувати. Це стосується як робочих справ, так і особистих. Звісно, що планування та постановка цілей є першою функцією менеджменту. Для планування у тайм-менеджменті можна використовувати як класичний паперовий щоденник, так деякі диджитал-інструменти: google-календар, Things.

В умовах жорсткої конкуренції більшість успішних компаній використовує корпоративний тайм-менеджмент для ефективного використання робочого часу своїх працівників. Для цього можуть допомагати наступні інструменти:

Trello. Одна з самих популярних систем управління проектами в режимі on-line, яка користується особливим попитом серед невеликих компаній та стартапів. Вона дозволяє ефективно організувати роботу по японській методології канбан-досок. Ця програма дає можливості колективного планування через створення колонок «Що треба зробити», «Терміново», «Спрінт на тиждень», «Готово». Керівники можуть наглядно розподіляти відповідальності та відслідковувати їх виконання.

Jira. Систему активно використовують в IT-компаніях. За її допомогою любий співробітник може налаштовувати та планувати свої задачі, а менеджери контролювати його роботу у режимі реального часу. Є можливість виставляти пріоритетність задач.

Google Calender. Сервіс для планування зустрічей, подій та справ, розроблений компанією Google.

Bitrix-24. Сервіс має п'ять важливих інструментів: можливість управління проектами, задачами, контакт-центр, сайти і магазини, офіс. Також тут є зручний календар, ієрархічна структура та регулярна звітність перед керівником. За допомогою контакт-центра можна підключити свої соцмережі, сайти, телефонію.

Notion. Цей додаток об'єднує в собі велику кількість інструментів: списки справ, документи, таблиці, канбан-доски. Тут можна розташовувати все що може щодня знадобитися, у тому числі внутрішні інструкції та задачі всередині команд.

Wrike. За допомогою цієї платформи можна створювати звіти для контролю роботи співробітників та оцінки їхньої ефективності. Наявність інтерактивних діаграм надає можливість бачити ступінь завантаженості працівників.

Крім вищезазначених інструментів, компанії та їхні менеджери можуть використовувати **Basecamp** (для планування справ), **Toggle** (для аналізу фактичних витрат часу), **Focus Timer** (для кращого сосередження на одній справі, не відволікаючись на інші).

Для ефективного управління часом в командній роботі можуть використовувати Scrum-технології. Проект містить декілька циклів (спринтів), кожен з яких включає планування, розробку, тестування та демонстрацію. Довжина спринтів однакова і має від 1 до 4 тижнів. Scrum є зручним інструментом планування роботи команди [1].

Зазначені цифрові технології можуть сутєво допомогти людині більш ефективно використовувати свій час та досягти успіху у житті. Однак для цього ми повинні бути мотивовані. Перш за все необхідно навчитися правильно ставити цілі, які відповідали б SMART-критеріям; навчитися правильно розставляти пріоритети, визначати, що для нас важливе, неважливе, срочне та несрочне; говорити «ні» неважливим справам; враховувати свої біологічні цикли; визначати та усувати свої «поглиначі часу» (соцмережі, зайві телефонні розмови та зустрічі та інше); навчитися мотивувати себе на досягнення довгострокових цілей; усувати прокрастинацію та опанувати інші інструменти підвищення особистої ефективності.

Якщо людина буде орієнтована на досягнення успіху, раціональне використання часу, вивчить всі техніки тайм-менеджменту та зазначить прийнятні для себе, то цифрові технології можуть в цьому їй допомогти.

Таким чином, уміле використання інструментів тайм-менеджменту, і цифрових в тому числі, робить людину в більшому ступені залежною тільки від себе. Основна проблема тайм-менеджменту полягає не стільки в недоліку знань про його методи, скільки в недостатньому чи незадовільному застосуванні цих методів або відсутності здатності до саморозвитку. Якщо людина навчиться управляти своїм часом, вона зможе управляти своїм життям [2].

Список літератури

1. Сазерленд Д. Scrum. Революционный метод управления проектами / Д. Сазерленд ; пер. с англ. М. Гескиной – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2017. – с. 272.

2. Ковальчук Н.В. Тайм-менеджмент як засіб досягнення мети // Науковий погляд: економіка та управління. – № 1 (63), 2019. - С. 118 – 123.

Кірілейса В. В.

ст. бакалавр,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку,

Кадацька Т. О.

ст. викл. каф. М та М,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційна спрямованість економічного розвитку України, яка підтверджується затвердженою науково-технологічною стратегією держави, обумовлює зростання ролі інноваційних процесів на підприємстві і призводить до підвищення вимог, що пред'являються до якості їх управління. Це, тим самим, актуалізує науково-дослідну роботу в рамках питань розвитку системи управління інноваційною діяльністю підприємств. У зв'язку з цим доцільним видається розробка теоретичних положень розвитку системи управління інноваційною діяльністю, в тому числі виділення концептуальних особливостей управління інноваційною діяльністю, що є сутнісними характеристиками даного виду управління і визначають його винятковий характер.

Усвідомлення керівництвом необхідності комплексного і всебічного впровадження інновацій – безперечно, найбільш вірний еволюційний шлях, обумовлений вступом підприємства в стадію зростання. Однак це посилює організаційні проблеми в управлінні інноваційною діяльністю і, тим самим, визначає межі системи управління інноваційною діяльністю підприємств у вигляді

багатомірної моделі. У той же час короткий досвід управління в умовах ринкової економіки обумовлює наявність вузьких місць в практиці управління інноваційною діяльністю українських підприємств, що актуалізує необхідність удосконалення системи управління інноваційною діяльністю.

У даний час дослідження в даному напрямку обмежуються, по суті аналізом інноваційної діяльності підприємства, не беручи до уваги усю інноваційну систему, що включає вихід на ринок і впровадження нових продуктів, процесів або послуг. Системний підхід також необхідний для того, щоб можна було вивчити структуру взаємодії між різними учасниками інноваційної системи. Крім того, не досліджено питання інноваційної складової стратегії зростання економічного потенціалу підприємств, що обумовлює актуальність обраної теми.

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові роботи зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як Портер М., Шендел, Хаттен, Маркова В. Д., Ф. Моріс, Я. Гончарук, С. Бабенко, О. Власюк тощо.

Список літератури

1. Бабенко В. О. Теоретико-методичні питання оптимізації управління інноваційною діяльністю підприємств [Електронний ресурс] / В. О. Бабенко // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. - 2019. - № 2. - С. 59-72. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecee_2019_2_10
2. Бабінська С. Я. Інноваційна діяльність як ключовий чинник розвитку промисловості України [Електронний ресурс] / С. Я. Бабінська, А. Б. Бойчук // Modern economics. - 2020. - № 19. - С. 14-19. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2020_19_4
3. Баранов В. В. Інноваційний розвиток підприємств: досвід Норвегії [Електронний ресурс] / В. В. Баранов // Науковий вісник Львівської академії. Серія : Економіка, менеджмент та право. - 2020. - Вип. 2. - С. 15-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasem1_2020_2_3
4. Барна С. С. Сучасний стан енергоринку та моніторингу ключових проблем у системі управління інноваціями [Електронний ресурс] / С. С. Барна, Я. О. Шпак // Проблеми економіки. - 2020. - № 2. - С. 71-81.

Кудайбергенова А. К.
магістрантка 1 курс,

УО «Алматы менеджмент университет»

СИСТЕМА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Повышение уровня их корпоративного управления обладает высокой актуальностью. Принимая во внимание будущие возможности организации IPO, компании, обладая высокой степенью корпоративного управления, будут иметь некоторые возможности для роста заинтересованности со стороны вероятных инвесторов к акциям предприятий.

Финансовые специалисты главных рейтинговых компаний говорят, что корпоративное управление в РК приобрело заметный толчок за последние годы. Отмечается некий рост заинтересованний, проявляющейся к проблеме роста уровня корпоративного управления в национальных организациях РК – дочерних организациях фонда национального состояния «Самрук-Казына», имеющего статус государственного холдинга.

Основными мотивами проявления заинтересованности стала потребность и непосредственность развития и роста сектора корпораций, требующего притяжения существенных капиталовложений. Оптимизация системы корпоративного управления содействует возникновению новых способов доступа к внешнему и недорогому финансовому обеспечению и росту проявления доверительных отношений к корпоративным акциям и облигациям, а также росту капитализации

национальных компаний. По этой причине они проявляют большую заинтересованность в нахождении эффективных и продуктивных решений, которые способны оказать благоприятное влияние на индикаторы формирования стоимости.

Институциональные и интеграционные тренды в ходе функционирования рыночных трансформации в Казахстане способствовали формированию корпоративной сферы управления, содержащего крупные промышленные и промышленно-торговые акционерные компании, финансово-промышленные группы, транснациональные и холдинговые предприятия, которые максимально устанавливают основную роль в обеспечении роста экономики республики страны.

Отличительными признаками системы корпоративного управления в РК в настоящее время являются следующие:

- относительно высокая по сравнению с мировой практикой доля менеджеров на крупных предприятиях;

- довольно низкая доля банков и других финансовых институциональных инвесторов;

- фактически отсутствует такая национальная группа институциональных инвесторов, как пенсионные, акционерные фонды, являющиеся важнейшими субъектами рынка в развитых странах с рыночной экономикой;

- неразвитый рынок ценных бумаг обеспечивает низкую ликвидность акций большинства предприятий и невозможность привлечения инвестиций из сферы малого бизнеса;

- с другой стороны, отсутствие развитого рынка ценных бумаг снижает актуальность обеспечения для предприятий достойной репутации на рынке и прозрачности информации;

- во многих случаях отношения с кредиторами или акционерами более важны для руководителей предприятия, чем отношения с собственниками;

- важнейшей особенностью остается "непрозрачность" отношений собственности: характер приватизации и пост-приватизационного периода привели к тому, что фактически невозможно провести четкую границу между реальным и номинальным собственником.

Среди важных факторов, которые оказывают влияние на формирование национальной модели корпоративного управления, следует выделить:

- структура владения акциями в корпорациях;

- специфика финансовой системы в целом как механизма трансформации сбережений в инвестиции (типы и распределение финансовых контрактов, состояние финансовых рынков, типы финансовых институтов, роль банковских институтов);

- соотношение источников финансирования корпорации; макроэкономическая и экономическая политика в стране;

- политическая система (существует ряд исследований, проводящих прямые параллели между устройством политической системы «избиратели – парламент – правительство» и моделью корпоративного управления «акционеры – совет директоров – менеджеры»);

- история развития и современные особенности правовой системы и культуры;

- традиционная (исторически сложившаяся) национальная идеология; сложившаяся практика деловых отношений;

- традиции и степень вмешательства государства в экономику и его роль в регулировании правовой системы.

Определенная консервативность характерна для любой модели корпоративного управления, а формирование его конкретных механизмов обусловлено историческим

процессом в конкретной стране. Это означает, в частности, что не следует ждать быстрых изменений модели корпоративного управления вслед за какими-либо радикальными правовыми изменениями.

Необходимо подчеркнуть тот факт, что для РК и других стран с рыночной экономикой в настоящее время характерны только формирующие и промежуточные модели корпоративного управления. Для них типичны ожесточенная борьба за контроль в корпорации, недостаточная защита акционеров (инвесторов), недостаточно развитое правовое и государственное регулирование.

Имеются некоторые исследования, представляющие, что для многих инвесторов – причины раскрытия сведения и обеспечения безопасности прав акционеров, обладает даже преимущественным значением, нежели индикаторы финансовой работы, в процессе принятия решения о капиталовложениях. По заявлению специалистов в сфере экономики Всемирного банка, использование принципов корпоративного управления оказывает заметное содействие росту инвестиционной привлекательности предприятия, которая находит собственный отблеск в премиальных выплатах, которые готовы выплачивать инвесторы [1].

Всемирный банк рекомендовал структуру корпоративного управления, в которой инвесторы будут принимать неотъемлемое присутствие в объективном и честном принятии обоснованных решений. Между официально установленными инвесторами и корпоративным управлением предприятия присутствует взаимная связь. Практика корпоративного управления, соблюдаемая компанией, устанавливает общее число официально установленных инвесторов, проявляющих желание и намерение вкладывать в компанию. Исследование консалтинговой организации McKinsey, представило, что институциональные инвесторы проявляют готовность за компании, отличающиеся отличным менеджментом. Компания McKinsey провел комплекс представлений официально установленных инвесторов и индивидуальных акций с инвестиционной направленностью на развивающиеся институты, и определила, что 80% из них готовы осуществлять выплаты во благо компаний, отличающихся хорошим менеджментом [2].

Развитое корпоративное управление осуществляет охрану прав инвесторов путем использования положений нормативно-правовых актов, при этом уменьшая его риски и содействуя притяжению дополнительных капиталовложений. Высокий уровень корпоративного управления выступает фундаментальной основой для предоставления охраны акционеров и вкладчиков, предоставляя своевременность, отчетливость раскрытия данных в соответствии с главными течениями функционирования предприятия. Целесообразно рассмотреть, каким образом увеличение уровня корпоративного управления способно оказать воздействие на инвестиционную притягательность организаций.

Во-первых, корпоративное управление существенно упростит организациям разрешение к рынкам инвестиций. Оптимизация и совершенствование доступа к финансовому обеспечению, служит самым ценным благоприятным результатом корпоративного управления. Уровень корпоративного управления имеет возможность установить, будет ли благоприятным для организаций выход на инвестиционные рынки. Инвесторы воспринимают уровень корпоративного управления, как основной фактор в процессе инвестирования финансовых ресурсов, повышенный уровень корпоративного менеджмента, предоставляет вкладчикам спокойствие по поводу того, что акции организации смогут обеспечить прибыльность и рентабельность предприятий. Ужесточение предписаний, предъявляемых непосредственно к акциям осуществляющих выпуск лиц на

отечественном рынке ценных бумаг, образует потребность для внедрения организациями более высоких шаблонов корпоративного управления.

Во-вторых, применение международных стандартов отчетности предоставляет корпорациям возможность пользования недорогим финансовым обеспечением в зарубежных банковских учреждениях. Не существует сомнения по поводу того, что финансовая объективность и справедливость, целесообразное раскрытие данных обладают главным смыслом в каком-либо государстве, в первую очередь, в развивающихся. В свою очередь, независимый контроль и проверка предоставят надлежащий уровень проявления доверия к формируемой финансовой отчетности. Результаты в данной сфере уже сейчас наблюдаются у крупных корпораций и национальных компаний в Казахстане, чему содействовало внесение изменений и дополнений в законодательство о бухгалтерском учете и финансовой отчетности в 2007 г., которые предусматривают использование МСФО компаниями, владеющими листингом, компаниями крупных величин, а также компаниями с присутствием доли государства [3].

Новая стадия оптимизации системы отечественного корпоративного управления, в частности в национальных организациях, берет свое начало после формирования фонда национального состояния «Самрук-Казына». Данная структура является неповторимой в своем роде и не имеет похожих структур ни в одном государстве постсоветского пространства. Акционерное общество «Фонд национального благосостояния «Самрук-Казына» было сформировано посредством объединения акционерных компаний «Фонд устойчивого развития «Казына» и «Казахстанский холдинг по управлению государственными активами «Самрук» и выступает одним из наиболее крупных отечественных холдингов [4].

Целью фонда служит внедрение наиболее эффективных практик корпоративного управления в организации группы. Для выявления уровня корпоративного управления в дочерних организациях, фондом «СамрукКазына» была сформирована методика организации испытания корпоративного управления. На основании ее итогов, были обнаружены отрицательные аспекты систем менеджмента в организациях, и устанавливаются способы оптимизации корпоративного управления. Также, в целях оптимизации корпоративного управления, вследствие объединенного изучения с первостепенными международными институтами, фондом был разработан и внедрен новый кодекс корпоративного управления для класса организаций в 2015 году [5].

Для соответствия кодекса с последними тенденциями корпоративного управления Фонд провел совещание со специалистами ОЭСР. Целью кодекса выступает увеличение уровня корпоративного управления в организациях и национальных компаниях, обеспечение объективности и справедливости функционирования и подчиненности принципам корпоративного управления [5, с. 3]. Кодекс служит актом, который устанавливает главные стандарты управления корпорациями и национальными компаниями в РК. Таким образом, политика корпоративного управления организации, подотчетных непосредственно фонду, должна базироваться на внутренних положениях принятого акта. В настоящий период, фонд и дочерние предприятия располагаются на стадии внедрения документа. В ближайшие несколько лет, дочерние предприятия Национального фонда АО «СамрукКазына» будут выходить на IPO.

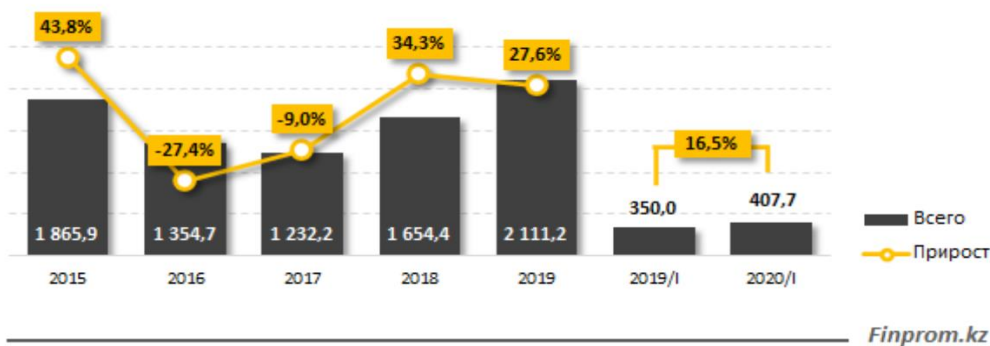
Обобщая все вышеприведенное, можно заключить, что лишь высокий уровень корпоративного управления имеет возможность притягивать капиталовложения в организации, инвестор не желает риска и намерен быть уверенным в том, что его

права в качестве владельца, не будут подвергаться ущемлениям. Существование требований, ясных международным вкладчикам и предоставляющих им представление о принципах корпоративного управления организации, соблюдение их организациями квазигосударственной отрасли, будет большим достоинством для них на инвестиционном рынке.

В марте месяце глава государства Казахстана Касым-Жомарт Токаев приказал национальным компаниям осуществить выплату до 100 процентов чистой прибыли в государственный бюджет. Но квазигоссектор отнесся к поручению об осуществлении выплаты по дивидендам совершенно по-разному. Доходы национальных предприятий в 2019 году достигли наибольшей величины за последние пять лет, поднявшись на 27,6% в отличие от прошлого года. На сегодняшний день общая прибыль предприятий квазигоссектора образует 2,1 трлн тенге. Чистый доход показал рост до 1,3 трлн тенге (до вычета налогов), в 2018 году её индикатор образовал 789,4 млрд тенге.

При этом в первом квартале 2020 года прибыль от реализации товаров и предоставления услуг показала рост до 407,7 млрд тенге, что на 16,5% выше, нежели в подобном периоде 2019 года, когда доход был на уровне 350 млрд тенге.

Доход от реализации продукции и оказания услуг национальных компаний РК (млрд тг)

На основе данных Комитета по статистике МНЭ РК

Finprom.kz

Рис. 1. Выручка нацкомпаний за 2015-2019 годы

Источник: графика Finprom.kz

23 марта 2020 года президент РК Касым-Жомарт Токаев дал поручение отечественным национальным предприятиям осуществить выплату 100 процентов дохода за 2019 год в государственный бюджет. Данное поручение располагалось в комплексе мер по антикризисному управлению, требующихся по причине пандемии коронавируса и ЧП внутри государства.

Спустя несколько дней вышло правительственное постановление, которое обязывает предприятия квазигоссектора и ФНБ «Самрук-Казына» произвести платеж государству до 100 процентов чистой прибыли за прошедший 2019 год.

В Казахстане работают четыре национальных холдинга:

1. АО «Фонд национального благосостояния «Самрук-Казына».
2. АО «Национальный управляющие холдинг «КазАгро».
3. АО «Национальный управляющий холдинг «Байтерек».
4. АО «Национальный инфокоммуникационный холдинг «Зерде».

Всего имеется больше 20 национальных компаний, которые входят в структуру государственных ведомств и холдингов. Создание национальных компаний произошло в соответствии с решением, принятым непосредственно Правительством. От частных организаций они отличаются тем, что контрольный набор ценных бумаг принадлежит непосредственно стране. Госкомпании управляются национальными холдингами.

Нефтяная компания «КазМунайГаз» и пять предприятий-монополистов входят в состав фонда «Самрук-Казына». Фонд был учрежден в 2008 году в целях обеспечения роста национального благосостояния республики и содействия оптимизации и совершенствования национальной экономики. В целом активы организаций, входящих в состав фонда, образуют 28 трлн тенге – это 40 процентов казахстанского валового продукта. Единственный акционер фонда – это Правительство.

Только четыре национальных компании направили чистый доход за 2019 года на осуществление платежа по дивидендам. Причём «КазТрансОйл» не только не только направил в государственный бюджет 100 процентов чистой прибыли – 45,1 млрд тенге, но и намеревался направить нераспределенный доход прошедших лет, то есть 264 миллионов тенге, на осуществление выплаты по дивидендам

Национальный оператор почтовой связи АО «Казпочта» также произвел платеж 100% величины дохода за 2019 год виде дивидендов – 54,4 млн тенге. И осуществила платеж 100% чистой прибыли в государственный бюджет АО «Компания по страхованию жизни «Государственная аннуитетная компания» в сумме 817,7 млн тенге.

Заканчивает четвёрку экспортная страховая компания «KazakhExport», которая входит в состав холдинга «Байтерек», которая произвела платеж в полном размере чистый доход за прошедший 2019 год – 2,3 млрд тенге. По результатам 2018 года предприятие направило дивиденды величиной больше 475 млн тенге, за 2017 год – 639 млн тенге.

Компаний, которые произвели платеж более 50% от чистого дохода, меньше. Предприятие по управлению электрическими сетями KEGOC перечислило на платеж дивидендов 30,1 млрд тенге, что образовало 74% В целом за прошедший год чистый доход предприятия образовал 40,7 млрд тенге.

Наиболее крупный управляющий холдинг «Самрук-Казына» намеревается отдать Казахстану 120 млрд тенге в качестве дивидендов за 2019 год.

Шесть национальных предприятий произвели платеж в размере ниже половины чистого дохода за 2019 год. «Казатомпром» произвел платеж в виде государственных дивидендов ниже 50 процентов от выручки, полученной за год – 99 млрд тенге, или 46%. При этом чистый доход предприятия в 2019 году уменьшился с 424 млрд тенге в 2018 году до 213,7 млрд тенге.

Энергетическое предприятия, которое входит в состав ФНБ «Самрук-Казына» – «Самрук-Энерго» – произвела платеж по дивидендам в размере 3 млрд тенге, в том числе 2 млрд – в качестве государственных дивидендов специального назначения. Это 42% от чистого дохода за 2019 год, составившего 7,1 млрд тенге.

АО «Ипотечная организация «Казахстанская ипотечная компания» заработало за прошедший год 8,5 млрд тенге, что практически в два раза больше индикатора 2018 года. Но дивидендами произведет выплату лишь 30 процентов, то есть 2,5 млрд тенге. 6 млрд останутся в компании.

Национальный управляющий холдинг «Байтерек» произвел платеж из полученного в 2019 году дохода в 51,5 млрд тенге лишь 19,4%, или 10 млрд тенге, а также 1,2 млрд тенге в качестве дополнительных дивидендов.

Монополист в сфере оказания услуг по телекоммуникации и связи «Казакхтелеком» произведет платеж 15 процентов от чистого дохода за прошедший год – 8,5 млрд тенге. Оставшаяся часть денежных средств осталась в собственности предприятия, 51% акций которой находятся во владении республики.

Заканчивает рассматриваемый перечень отечественный оператор по разведке, добыче, переработке и транспортировке углеводородов. В соответствии с финансовой отчетностью, чистый доход «КазМунайГаза» за 2019 год образовал

1,158 трлн тенге, в 2018 году – 694 млрд тенге. Совет директоров «КазМунайГаза» принял обоснованное и согласованное решение по осуществлению платежей по государственным дивидендам по результатам 2019 года в размере 81,7 млрд тенге – это 7,05% от чистого дохода.

Помимо платежей, осуществляемым по дивидендам «КазМунайГаз» перечислил акционерам 20 млрд тенге, включая финансы, направленных для возведений и постройки объектов социального назначения в Нур-Султане и Туркестане.

Прибыль АО «Қазақстан темір жолы», единственный акционер которого ФНБ «Самрук-Казына», в 2019 году показали больше 1,1 трлн тенге. При этом убыток за прошедший год по причине нагрузки на кредитование, курсовой разницы и прочих произведенных затрат образовал 70,3 млрд тенге. В связи с этим предприятие произвело платеж по дивидендам в размере 16,4 млрд тенге, но только в качестве долгов за прошедшие годы.

Аналогичный случай у национального холдинга управления «КазАгро», который принял обоснованное и адекватное решение не осуществлять выплату дивидендов по простым акциям за 2019 год. В соответствии с изданным отчетом, холдинг в 2019 году снизил величину чистого убытка в 10 раз – со 117 млрд тенге в 2018 году до 11,2 млрд по результатам прошедшего годового периода.

Дочерняя компания «КазМунайГаза» АО «КазТрансГаз» приняла решение не распределять чистый доход за 2019 год, который составил 334,3 млрд тенге.

Компании, выплатившие 100% дивидендов	Чистая прибыль за 2019 год	Дивиденды за 2019 года в доход бюджета
«КазТрансОйл»	45,1 млрд тенге	45,1 млрд тенге
Компания по страхованию жизни «Государственная аннуитетная компания»	817,7 млн тенге	817,7 млн тенге
«Казпочта»	54,4 млн тенге	54,4 млн тенге
«KazakhExport»	2,3 млрд тенге	2,3 млрд тенге
Компании, заплатившие более 50% дивидендов		
KEGOC	40,7 млрд тенге	30,1 млрд тенге (74%)
Самрук-Казына	206 млрд тенге	120 млрд тенге (58%)
Компании, заплатившие менее 50% дивидендов		
«Казатомпром»	213,7 млрд тенге	99 млрд тенге (46%)
«Самрук-Энерго»	7,1 млрд тенге	3 млрд тенге (42%)
«Казахстанская ипотечная компания»	8,5 млрд тенге	2,5 млрд тенге (30%)
«Байтерек»	51,5 млрд тенге	10 млрд тенге (19,4%)
«Казахтелеком»	57 млрд тенге	8,5 млрд тенге (15%)
«КазМунайГаз»	1,158 трлн тенге	81,7 млрд тенге (7,05%)
Компании, не заплатившие дивидендов		
«КазТрансГаз»	334,4 млрд тенге	0 тенге
«КТЖ»	1,1 трлн тенге	0 тенге

Рис. 2. Данные по дивидендам национальных компаний

Источник: данные по дивидендам / Таблица Informbiuro.kz

В 2020 году «Самрук-Казына» ожидало значительное падение прибылей.

Также определенные национальные организации «Самрук-Казына» ожидала приватизация в пределах комплексного плана приватизации на 2016 – 2020 годы. На нынешнем этапе в плане приватизации принимает неотъемлемое участие девять крупных активов фонда и 21 некрупный актив.

Мы взяли в расчёт малые и к тому же убыточные национальные предприятия, акцентировав внимание на крупные предприятия с участием государства, которые приносят доход каждый год. В итоге из направленным национальными предприятиями 100% чистого дохода за 2019 год осуществили платеж всего три:

АО «КазТрансОйл» – 45,1 млрд тенге.

АО «Казпочта» – 54,4 млн тенге.

АО «Компания по страхованию жизни «Государственная аннуитетная компания» – 817,7 млн тенге.

Другие крупные предприятия квазигосударственной отрасли либо не выплатили дивиденды, как, допустим, АО «КазТрансГаз», или осуществили платеж по дивидендам от 7,05 до 74%.

По причине пандемии коронавируса и его неблагоприятного воздействия на национальную экономику в 2020 году бюджет страны понесёт убытки практически в 2 трлн тенге.

По задумке Правительства, ежегодные выплаты дивидендов нацкомпаниями в бюджет должны сократить ежегодные трансферты из Нацфонда. С 2020 года нацкомпаниям придётся выплачивать дивидендами не менее 70% от чистой прибыли в бюджет страны.

Список источников

1. Magdi R. Iskander, Nadereh Chamlou. Corporate Governance: A Framework for Implementation // The World Bank Group, 2000. [Electronic resource]. URL: <http://bookre.org/reader?file=789484/> (date of access: 10.05.2017).

2. Chong-En Bai, Qiao Liu, Joe Lu, Frank M. Song, Junxi Zhang. Corporate Governance and Market Valuation in China // William Davidson Working Paper, 2003. № 564. С. 2.

3. Закон Республики Казахстан «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» от 28.02.2007 № 234-III // TengriNews. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://tengrinews.kz/zakon/parlament_respubliki_kazahstan/finansyi/id-Z070000234/ (дата обращения: 10.05.2017).

4. Постановление правительства Республики Казахстан «Кодекс корпоративного управления акционерного общества «Фонд национального благосостояния «Самрук-Қазына»» от 15.04.2015 № 239. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.skf.kz/ru/aboutcompany/charter_and_other_documents/48340/ (дата обращения: 10.05.2017).

5. Указ президента Республики Казахстан «О некоторых мерах по конкурентоспособности и устойчивости национальной экономики» от 13.10.2008. № 669 // TengriNews. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://tengrinews.kz/zakon/prezident_respubliki_kazahstan/hozyaystvennaya_deyatelnost/id-U080000669/ (дата обращения: 10.05.2017).

Паламарчук О. Ю.

ст. бакалавр,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку,

Кадацька Т. О.

ст. викл. каф. М та М,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ

XXI століття – це століття, коли інформаційні технології стають невід'ємною частиною життєвого простору людини. Сьогодні з упевненістю можна констатувати факт існування нового цифрового (мережевого) покоління людей, для яких мобільний

телефон, комп'ютер і Інтернет є такими ж природними елементами їх життєвого простору, як природа і суспільство. Світ стрімко змінюється, епоха Digital тягне трансформації у всіх сферах людської діяльності. Трансформується свідомість людей, їх сприйняття навколишнього середовища, те, як вони споживають інформацію, продукти і послуги. З метою відповідати вимогам ринку сучасні топ-менеджери фундаментально змінюють бізнес-процеси в компаніях, організаціях та установах. Про рівень розвитку будь-якої установи, в тому числі і освітньої, сьогодні можна судити по тому, наскільки активно вона впроваджує і використовує передові технології.

Технологічні досягнення, раніше вважалися просто досягненнями в комп'ютерній сфері, які знайшли свій розвиток в smart-технологіях як інструменті розвитку розподілених реєстрів в системі трудових відносин. Складовим елементом smart-технологій в широкому сенсі розуміння є здатність пристрою або smart-компонента реагувати на зміни в робочому середовищі, робити висновки, розвиватися спільно з робочим середовищем, адаптуватися і мати обізнаність. Smart-технологія вивільняє людські ресурси і дає можливість виконання більш складних і важливих завдань розвитку виробничого процесу і компанії в цілому, при цьому smart-технології на робочому місці допомагають економити гроші і енергію, а також стратегічно використовувати виробниче середовище для виконання цілей компанії.

Закриття освітніх установ через стримування поширення пандемії COVID-19 призвело до того, що велика кількість учнів та студентів були змушені навчатися дистанційно, а керівники освітніх закладів повинні були управляти дистанційно. Організація ефективного дистанційного управління, адаптація освітньої політики до вимог сьогодення, посилення фінансового забезпечення закладів освіти, модернізація їх матеріально-технічної бази – це не повний перелік тих труднощів, які мають здолати управлінці та освітяни вже на початку нового 2020 – 2021 навчального року.

Процеси розвитку інформаційного суспільства чинять активний вплив на всі аспекти життєдіяльності держави, суспільства, особистості. Такий напрямок, як інформатизація освіти присутня у всіх без винятку національних програмах руху до інформаційного суспільства. В сучасних університетах інформатизація ведеться за двома основними взаємопов'язаними напрямками.

Перший напрямок – це комп'ютеризація освітнього процесу, використання сучасних інформаційних технологій для модернізації педагогічного процесу. Протягом останніх років ми стали свідками розвитку кількох освітніх парадигм, в основі яких лежить широкомасштабне застосування інформаційних технологій: дистанційне навчання (distance learning), електронне навчання (e-learning), мобільне навчання (m-learning), всепроникаюче навчання (u-learning). Модернізація освітнього процесу на базі інформаційних технологій зумовлена як новими вимогами, що пред'являються до сучасної системи освіти, так і перетворенням комп'ютерної техніки та Інтернету в широко поширені повсякденні інструменти отримання та обробки інформації. Даний напрямок реалізується шляхом інтеграції в інформаційне середовище університету електронних засобів навчання, включаючи електронні освітні ресурси, а також програмних платформ систем управління навчанням (LMS – Learning Management Systems) та електронних бібліотек.

Другий напрямок – це комп'ютеризація системи університетського менеджменту шляхом автоматизації бізнес-процесів сучасного університету. Цей напрямок є важливим і актуальним, так як націлений на підвищення (або, принаймні, збереження) якості освітнього та наукового процесу в умовах переходу до масової

вищої освіти та Болонського процесу, а також на зниження матеріальних витрат на організацію роботи університету. Цей напрямок пов'язаний з розробкою і впровадженням спеціалізованих програмних платформ комп'ютеризації навчального та наукового процесу.

Сучасний університет – це відкритий, мобільний, інноваційний, креативний, підприємницький, розвиваючий, конкурентоспроможний, соціально відповідальний університет. Сучасні умови вимагають формування нової парадигми і концепції управління навчальним закладом.

Отже, удосконалення системи управління освітнім закладом в умовах пандемії, розвитку інформаційних технологій та інвестиційних проектів являється одним з найважливіших соціально-економічних завдань. Модернізація освіти тягне за собою необхідність пошуку ефективних методів управління освітнім закладом і педагогічним складом. Бізнес-процеси освітніх установ повинні бути піддані істотній модернізації за допомогою сучасних інформаційних технологій до яких відносяться smart-технології, що буде являтися основою ефективного розвитку національної економіки в цілому.

Список літератури

1. Абдрахманова, Б.А. Смарт-технологии в образовании. Електронний ресурс. – Режим доступа: <http://www.zkoipk.kz/b2/369-conf.html>
2. Гриневич Л. Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину: аналітична записка / Л. Гриневич, Л. Ільч, Н. Морзе, В. Прошкін, І. Шемелинець, К. Линьов, Г. Рій]. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. – 76 с.
3. Дмитриевская Н.А. Смарт образование. Електронний ресурс. – Режим доступа: <http://www.myshared.ru/slide/72152/5>
4. Евсюков И.С. Smart-технологии // Интернет-журнал «Мир науки», 2018 – № 3. – 165 с.

УДК 005.35

Сокирник І. В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, адміністрування
та готельно-ресторанної справи,
Хмельницький національний університет

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНОЇ КРИЗИ

Особливостями кризи, що спричинена пандемією, є соціальне напруження у суспільстві, зміна потреб споживачів, збільшення соціальної незахищеності персоналу підприємств. Загальна стратегія підприємства формується для реалізації трьох основних груп цілей – фінансові цілі, цілі, що пов'язані із запитами ринку, цілі в соціальній (неекономічній сфері). Сьогодні змінюється важливість окремих складових загальної стратегії розвитку для досягнення довгострокових цілей підприємства. Соціальна складова стратегії підприємства стала пріоритетною у минулому році, та залишається такою у сьогоднішніх нестабільних кризових умовах ведення бізнесу. За оцінками Центру розвитку корпоративної соціальної відповідальності 52% компаній України мають затверджені стратегії корпоративної соціальної відповідальності, а 82% впроваджують корпоративну соціальну відповідальність практику своєї діяльності [3].

Стратегія фірми відносно суспільства базується на корпоративній соціальній відповідальності, що за визначенням Ф. Котлера [1], представляє собою вільний

вибір компанії на користь зобов'язання підвищувати добробут суспільства, реалізуючи відповідні підходи до ведення бізнесу і виділяючи ресурси. Зміст стратегії відносин з суспільством визначається цілями підприємства, обмеженнями, що висуває суспільство до його діяльності та впливом зовнішнього поля сил (складовими екосистеми бізнесу), в якому працює підприємство. Традиційно виділяють три рівня реалізації соціальної відповідальності в рамках стратегії відносно суспільства. Перший, базовий рівень, передбачає сплату податків та участь, тим самим опосередковано, у реалізації різноманітних соціальних проектів держави. На другому рівні забезпечується конкурентоздатна оплата праці працівникам. На третьому рівні підприємство реалізує власні соціальні проекти, займається добродійністю. В залежності від виду загально корпоративної стратегії та бізнес-умов діяльності підприємства, може розроблятися два основних типи стратегії відносно суспільства. Реагуючий тип («соціальні витрати») має на меті вирішення проблем соціального характеру, що можуть виникати в результаті діяльності підприємства. Другий тип соціальної стратегії є проактивним («соціальні інвестиції»), що має на меті створення позитивного іміджу та довгострокових конкурентних переваг підприємства [2].

Криза пандемії привела до значного обмеження фізичної взаємодії людей в процесі виконання бізнес-процесів в організаціях. Також за останній рік суттєво змінилися мотивація споживачів, їх активність, споживчі переваги, способи здійснення покупок. Із збільшенням обсягів продажу в режимі он-лайн, більшість споживачів товарів та послуг стали частиною соціальних мереж. Відповідно вже сформувалися певні напрями реформатування роботи із споживачами. Стрімкого розвитку набула соціальна комерція (продажі за допомогою лідерів думок), яка базується на використанні соціальних засобів масової інформації, соціальних мереж, інтернет-ЗМІ, що підтримують соціальні взаємодії користувачів. Найбільш дієвим засобом відрізнитися від конкурентів, проникнути у свідомість споживачів та добитися їх лояльності в умовах пандемії, є втілення фірмою різноманітних соціальних ініціатив. У складі стратегії підприємства відносно суспільства в умовах пандемії можна виділити наступні складові – соціальні заходи, що спрямовані на працівників підприємства, соціальні ініціативи відносно споживачів продукції та послуг підприємства, соціальні ініціативи відносно суспільства в цілому (зокрема місцевого співтовариства). Їх зміст та можливість реалізації залежить від фінансової спроможності підприємства та сформованого в організації рівня соціальної корпоративної відповідальності. Проведений нами аналіз дій компаній в контексті боротьби з COVID-19 [3] показує реалізацію соціальних ініціатив в трьох основних напрямках – допомога медикам та лікарням (безкоштовні обіди, транспортні послуги, засоби індивідуального захисту, благодійна фінансова допомога громадам, медичне обладнання, діагностичне обладнання, засоби дезінфекції та індивідуального захисту лікарів, гуманітарна допомога у вигляді продовольчих і непродовольчих товарів, експрес-тести), підтримка працівників (забезпечення заходами безпеки, індивідуальним транспортом, забезпечення безпечних умов праці), підтримка вразливих верств населення (безкоштовні продукти, послуги, набори до свят, обіди, багаторазові маски). Формуючи соціальну стратегію підприємство повинне визначити напрями впливу суспільства на свою діяльність та оцінити силу такого впливу. Це дає змогу сформулювати альтернативні варіанти можливих дій по кожному напрямку обмежень. Доцільно також визначення у зовнішньому середовищі груп впливу на подальший розвиток підприємства, їх активність та можливу силу їх тиску.

Список літератури

1. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. Пер. з англ. С. Яринич. К.: Стандарт, 2005.302с.
2. Філіппова С. В. Соціальна відповідальність у стратегії управління вітчизняним підприємством: проблемні питання інтегрування механізму *Економіка: реалії часу* – 2017. – № 2 (30). – С. 5-17. URL:: <http://economics.opu.ua/files/archive/2017/No2/5.pdf> (Дата звернення 27.04.2021)
3. Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності. Офіційний сайт. URL:<http://www.csr-ukraine.org/>(Дата звернення 27.04.2021)

УДК 658.5

Шкробот М. В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»,

Феоктістова Н. О.

студентка,

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

**ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ
ФОРМУВАННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОЛОГІСТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Продуктивна та злагоджена взаємодія всіх учасників в будь-якій організації – запорука її успішної діяльності. Так само можна сказати і про функціонування системи реверсивної логістики на виробничих підприємствах. Оскільки для результативності роботи екологістики дій з боку виробника, а саме упровадження на виробничих потужностях інноваційних ресурсозберігаючих технологій задля випуску еко-продукції в еко-пакуванні, виявляється недостатньо. Навіть коли споживач просто купуватиме дані «зелені» товари (які згодом опиняться у смітнику без подальшого рециклінгу), то ефективність логістичного еко-ланцюга реалізуватиметься неповною мірою. До того ж активні дії мають бути і зі сторони держави також, наприклад, надання фінансової підтримки «зеленим» організаціям, сприяння впровадженню інноваційних еко-проектів, розробка дієвої системи штрафування та комплексної відповідальності не тільки виробників, але й споживачів.

Упровадження цих зв'язків та налагодження результативної комунікаційно-практичної взаємодії між так званими державно-приватними партнерами дозволить побудувати якісну циркулярну еко-модель на виробничих підприємствах.

Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» дане поняття трактується так: «співробітництво між державою та державними органами, що здійснюють управління та відповідають ознакам, які визначені цим Законом» [1].

Тобто, виходячи з визначення та аналізу вищезазначеного Закону, слід сказати, що перш за все – це взаємна узгодженість інтересів обох сторін та забезпечення результативної діяльності на рівних правах із метою отримання певної вигоди.

Отже, щодо формування дієвої циркулярної економіки, то в даному випадку головним завданням на якому базуватиметься взаємодія держави, виробників та споживачів – позитивний еко-результат на благо навколишньому середовищу та екологічного стану України в цілому.

Держава зі свого боку зобов'язана надати фінансову підтримку, тобто реалізувати власні активи в користування, підприємство – перетворити виробничі відходи на цінний ресурс для потенційних клієнтів, а безпосередні еко-свідомі споживачі продукту забезпечити подальше «життя» еко-упаковки куплених товарів.

Варто згадати глобальну мережу компаній PwC (PricewaterhouseCoopers), головна мета яких – формування результативних бізнес-відносин та надання можливості національним та міжнародним корпораціям використовувати власні набуті практичні знання в довгостроковій перспективі [2].

Доцільно висвітлити результати розроблених фірмою PwC актуальних досліджень щодо раціонального поводження з виробничими відходами та побудови справді дієвої логістичної еко-моделі, яка базується на таких основних завданнях [2]:

– упровадження обов’язкового роздільного збирання відходів та системи розширеної відповідальності виробника;

– підвищення рівня обізнаності населення, державного контролю та прозорості даних у сфері поводження з відходами;

– запобігання виникненню відходів та максимізація їх повторного використання;

– модернізація інфраструктури щодо поводження з відходами [2].

Тож, еко-свідоме розуміння принципу роботи та побудови такої циркулярної еко-моделі сталого виробництва і споживання та її дієве впровадження сприятиме розвитку реверсивної логістики на благо «зеленого» функціонування нашої держави [3, с. 87].

Таким чином, узагальнюючи вищесказане, слід підсумувати, що ключові аспекти формування ефективної циркулярної економіки доводять першочергову значимість та необхідність комплексного взаємозв’язку державно-приватного сектора в ролі держави, виробників та споживачів.

Список літератури

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство»: вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 04.05.2021).

2. Із третього світу в перший. *Реформа управління відходами в Україні*. вебсайт. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/survey/2020/waste-management.pdf> (дата звернення: 04.05.2021).

3. Сергієнко Л. В. Взаємодія держави та бізнесу в забезпеченні реалізації державної політики циркулярної економіки. «Менеджер. Вісник донецького державного університету управління», 2017. № 1 (74). С. 71-89.

СЕКЦІЯ 32
SECTION 32

МАРКЕТИНГ
MARKETING

УДК 339.13

Ivanova M. O.
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department
of Entrepreneurship and Marketing,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

CLASSIFICATION OF MARKETING INNOVATIONS

The current state of the Ukrainian economy requires an innovative way of development. Innovations and innovative activities, as evidenced by world experience, provide a way out of economic stagnation, strengthen the competitiveness of the economy and accelerate the rate of economic growth. But, as evidenced by the statistics of foreign countries, not all innovations are in demand in the market, almost 40% of innovative, household goods of wide use are outsiders in the market and traditional marketing technologies for positioning them in the market do not give the desired result. In these conditions, the search for new, adapted

marketing tools and strategies that meet new market challenges, or, in other words, the introduction of marketing innovations, acquire special relevance.

The introduction of marketing innovations requires their systematization, classification and comprehensive study, determining their advantages and disadvantages. Marketing innovation is understood as the implementation of new or significantly improved changes in the design and packaging of goods, works, services; the use of new methods of sales and presentation of goods, works, services, their presentation and promotion to sales markets; formation of new pricing strategies [1].

In domestic and foreign literature, mainly, two vector comprehensive approach to the study of the formation and implementation of marketing innovations is distinguished: on the one hand, marketing innovations are developed for consumers (to meet growing requirements, or in order to organize marketing support for goods), on the other hand, it is considered as new technology that provides flexibility and quick adaptation of the company's marketing strategy to changing external environment. In the works of domestic and foreign authors, there is no general conceptual approach to the classification of marketing innovations.

J. J. Lamben examines the classification of marketing innovations from the point of view of the source of innovation initiation: consumer-initiated innovation; innovation initiated by scientific and technological progress; innovation initiated by an entrepreneur; innovations initiated by competitors. [1].

D. Robertson builds the classification of marketing innovations on consumer behaviours and identifies three groups of marketing innovations: continuous, dynamically continuous and discontinuous. Continuous is a modification of existing products that less disrupts the already established consumer behaviour. Dynamically continuous – the creation of a new product or the improvement of an existing one which does not cause any special changes in consumer behaviour. Discontinuous innovation is the creation of products with completely new characteristics that fundamentally change consumer behaviour.

P. Doyle distinguishes three types of marketing innovations: new ways of using well-known consumer goods, attracting a wider circle of consumers through the development of new markets, new ways of doing business (application of innovative approaches to the system of distribution of goods and proper customer service). [2]. Ilyashenko S. M. proposes to consider the classification of marketing innovations in two dimensions: depending on the type of created good (innovation-product, innovation-service, innovation technology); depending on further use (innovation for further use in production, consumer innovation) [2].

In our opinion, the classification of marketing innovations should be considered in the context of the modern marketing complex "7 R", namely: 1) Product; 2) Price; 3) Place; 4) Promotion; 5) People; 6) Process; 7) Physical evidence. A product in terms or terms of form (service) is the main element of the marketing mix, so product innovation is very important. Product innovations can be classified into the following main features: improvement of a product without significant changes in its consumer properties and qualities, improving innovations that provide for the improvement of consumer qualities of a product with insignificant changes in its composition; revolutionary innovation is a completely new product that is characterized by completely new consumer properties and qualities. Pricing innovations include free minimum, free basic services and premium services (for example, providing the first free gym session), high pricing strategies, and market penetration strategies. A relatively new, but very important element in the marketing mix is physical characteristics (atmosphere). The main innovations of this element include: sensory marketing, it is associated with the impact on five senses: sight,

hearing, smell, touch and taste; experience marketing and scent marketing. The research carried out allows us to draw the following conclusions: 1) There is no single methodology for classifying marketing innovations in the literature; 2) The classification of marketing innovations must be considered on the basis of a modern marketing mix 7P/

References

1 Belotserkovskaya N.V., Ivanchenko O.P. Marketing innovations: approaches, types, content and implementation Vesnik OSU. 2014. Vol. 4 (165). p. 207-213 URL: http://vestnik.osu.ru/2014_4/34.pdf

2 Ilyashenko S.M., Rud M.P. Features of the classification of marketing innovations. Scientific Bulletin of Kherson State University.. 2018 Vol. 30. Part 3 URL: <http://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/329/326>

СЕКЦІЯ 33 SECTION 33

ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ LOGISTICS AND TRANSPORT

Криворучко М. Ю.

к.е.н.,

Черкаський державний бізнес-коледж,

Стеблина А. В.

студент,

Черкаський державний бізнес-коледж

ОЦІНКА ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В СЕГМЕНТІ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Зовнішньоекономічна діяльність України передбачає торгівлю товарами чи послугами з країнами усього світу. Найважливішим сегментом на зовнішньоекономічному ринку є сегмент транспортних послуг, адже торгівля будь-якими товарами супроводжується наданням транспортних послуг. Так як Україна географічно розташована в центральній Європі, їй відводиться роль так званого транспортного «хабу» між Європою і Азією, тому набуває значення якості логістичної інфраструктури України.

Рівень розвитку логістичної інфраструктури впливає на обсяги експорту на імпорту транспортних послуг. Тому необхідно проаналізувати динаміку на структуру як експорту так імпорту транспортних послуг в Україні за період 2015 – 2020 рр.

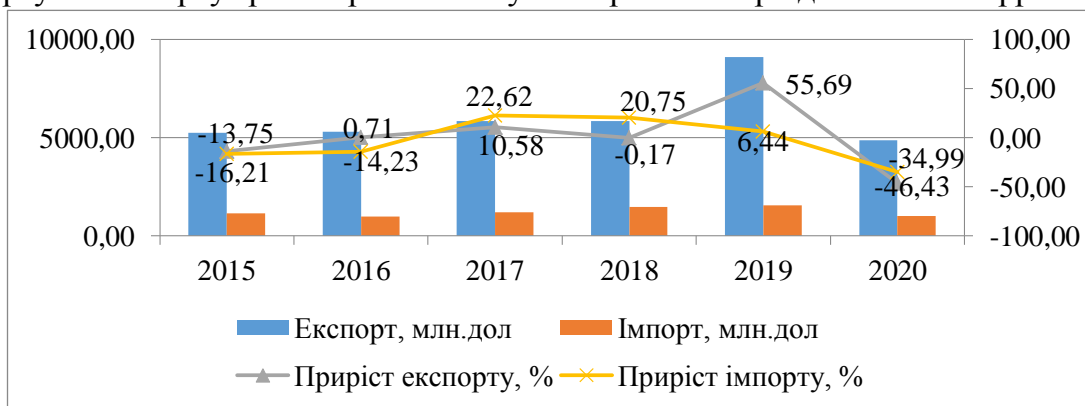

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту транспортних послуг України за період 2015 – 2020 рр.

Побудовано автором на основі джерела [4]

За даними Державної служби статистики України у 2020 році експорт транспортних послуг у зв'язку з пандемією на COVID - 19 зменшився на 46,43% і становив 4880,29 млн.дол.США, проти 9109,9 млн. дол. США у 2019 році (рис. 1.). Найбільшу питому вагу у структурі експорту транспортних послуг займає трубопровідний – 53%, на другому місці повітряний транспорт – 18 %, далі морський – 13%, залізничний – 8%, автомобільний – 7%. Імпорт транспортних послуг в 2020 році зменшився на 34,99 % і склав 1013,61 млн. дол. США, тоді як в 2019 році обсяг склав 1559,14 млн. дол. США. Структура імпорту – 33% повітряний, морський – 30%, залізничний – 19%, автомобільний – 18%. Пандемія COVID-19 вплинула на сальдо експорту та імпорту транспортних послуг. Найбільше мінусове сальдо як в експорті, так і в імпорті отримав повітряний транспорт, так як були закриті авіаційні сполучення з більшістю країн світу. Позитивна динаміка простежується в експорті транспортних послуг морським видом транспорту +0,9%, а при імпорті обсяги перевезення морськими видами транспорту зросли на 6,1%, і автомобільним на 7,7%. За всіма іншими видами транспортних послуг спостерігається від'ємне сальдо.

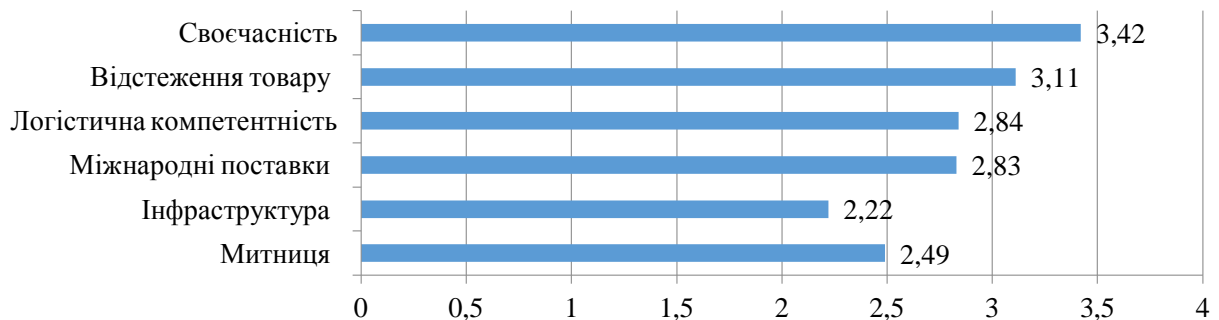

Рис. 2. Структура індексу LPI та отримані бали по різним підіндексам в 2018 році
Побудовано автором на основі джерела [1]

Світовий банк раз на два роки проводить оцінку ефективності логістики різних країн світу за допомогою індексу ефективності логістики (LPI – Logistic Performance Index). Остання оцінка проводилась в 2018 році і Україна отримала 2,83 бали і піднялася на 14 позицій (66 з місце проти 80 у 2016 році та 61 у 2014 році) [1, с. 187]. На індекс ефективності логістики впливають 6 індикаторів, а саме своєчасність доставки, яка була оцінена за 2018 рік в 3,42 бали, можливість відстеження товару – 3,11 бали, логістична компетентність – 2,84, міжнародні поставки – 2,83, інфраструктура – 2,22 та митниця – 2,49 балів (рис. 2). Як бачимо з рисунку 2, Україна отримала найменше балів за логістичну інфраструктуру. Оцінка логістичної інфраструктури проводиться за допомогою індексу конкурентоспроможності інфраструктури, який є частиною Глобального індексу конкурентоспроможності країни. Щорічно Всесвітній економічний форум (WEF) готує та оприлюднює звіти щодо Глобального індексу конкурентоспроможності (GCI) країн світу. В рейтингу країн в 2019 році Україна за даним показником зайняла 85 місце, що свідчить про низьку конкурентоспроможність країни, проте за індексом конкурентоспроможності транспортної інфраструктури Україна підвищила своє місце в рейтингу на 21 пункт з 78 місця на 57. На індекс конкурентоспроможності в 2019 році вплинули такі показники як якість дорожньої інфраструктури і за даним показником Україна зайняла 114 місце із 141 країни, які приймали участь в оцінці, за якістю портової інфраструктури Україна зайняла 68 місце, авіаційної – 62 місце і залізничної 34

місце [2]. В 2019 році в оцінку логістичної інфраструктури країн було введено три нових показники такі як, дорожня сполученість (road connectivity) за яким Україна займає 59 місце та щільність залізниці – км/1000 км² (railroad density – km/1,000 km²) – 25 місце, доступ до електроенергії – % населення (electricity access – % of population) – 2 місце [3].

Отже, ефективність логістичної інфраструктури України, незважаючи на покращення деяких показників в останні роки, все ще залишається на низькому рівні. Найнижче місце в даному рейтингу Україна займала і займає за якістю дорожньої інфраструктури незважаючи на покращення в 25 позицій. Якість залізничної інфраструктури була на доволі високому рівні, проте щорічно погіршувалася (-12 позицій). За рахунок впровадження інвестиційних проектів, які передбачали покращення якості портової та авіаційної інфраструктури в 2017 році Україна покращила свої позиції в даних секторах більш ніж на 40 позицій. На значний потенціал щодо покращення якості логістичної інфраструктури вказують нові показники такі як дорожня сполученість, щільність залізниці та доступ до електроенергії за умови інвестицій у її інноваційне оновлення.

Список літератури

1. Іванова І.В., Боровик Т.М., Руденко А.Ю., Залозна Т.Г. Ринок логістичних послуг України: сучасний стан, проблеми, перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 6. С. 185-192.
2. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-v-galuzi-aviatransportu.html>. (дата звернення 24.04.2024 р.)
3. Мельник З., Гринишин М., Буковський А. Зелена книга “Міжнародні вантажні автомобільні перевезення”, Київ, 2020. URL: https://issuu.com/office_brdo/docs/3765501a4bc694
4. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 24.04.2021 р.)

СЕКЦІЯ 34 SECTION 34

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО CIVIL LAW AND PROCEDURE, FAMILY LAW, HOUSING LAW, INTERNATIONAL PRIVATE LAW

Валявська М. В.

студентка 3 курсу,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

Одним із дискусійних питань у теорії цивільного права залишається питання відшкодування моральної шкоди у разі порушення цивільно-правового договору. Це пов'язано, зокрема, з особливою правовою природою зазначеного способу захисту цивільних прав та інтересів, а також із неоднозначною судовою практикою щодо відшкодування моральної шкоди у випадку невиконання чи неналежного виконання зобов'язання. У зв'язку з цим, вважаємо необхідним подальше дослідження вказаного питання.

Варто зазначити, що відшкодування моральної шкоди було предметом досліджень таких науковців як Гришук О. В., Крикунов О. В., Нескороджена Л. Л., Решетник Л. П., Фролов М. М., Шимон С. І. та інші.

Незважаючи на те, що поняття моральної шкоди не закріплено на рівні законодавства, ст. 23 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) визначає прояви моральної шкоди, серед них: фізичний біль та страждання фізичної особи у зв'язку з ушкодженням здоров'я; душевні страждання, які пов'язані з протиправною поведінкою щодо фізичної особи; душевні страждання фізичної особи, які пов'язані з пошкодженням чи знищенням майна, а також приниження честі та гідності фізичної особи, ділової репутації фізичної чи юридичної особи [1].

Потрібно наголосити, що моральна шкода юридичній особі може бути завдана лише шляхом приниження ділової репутації. Водночас, під приниженням ділової репутації суб'єкта господарювання варто розуміти як поширення неправдивих, неточних даних, які змінюють або можуть змінити ставлення до такого суб'єкта з боку інших учасників правовідносин [6].

Тобто, якщо внаслідок порушення зобов'язання не відбулося поширення зазначеної інформації, юридична особа не має права на відшкодування моральної шкоди. Як наслідок, вважаємо, що відшкодування юридичній особі моральної шкоди у зв'язку з порушенням цивільно-правового договору видається малоімовірним.

Варто зазначити, що серед науковців існує дискусія щодо доцільності відшкодування моральної шкоди у разі невиконання або неналежного виконання цивільно-правового договору. Так, як зазначає Шимон С. І., вступаючи у договірні відносини за власною волею, особи передбачають можливість порушення зобов'язання, що виникає, часто з метою попередження таких наслідків забезпечують його виконання відповідно до норм цивільного законодавства. Тобто, порушення зобов'язання не є неочікуваним для особи, а тому спричиняє менш глибокі душевні страждання ніж порушення абсолютних, зокрема особистих немайнових, прав [2, с. 718].

Вважаємо, що не можна повністю погодитися із вказаною думкою, оскільки особа, укладаючи договір, розраховує на певний результат таких дій. Як наслідок, невиконання чи неналежне виконання договору може спричинити такій особі душевні страждання, що проявляються у хвилюванні, емоційному неспокої. При цьому, глибина душевних страждань, а як наслідок, розмір відшкодування не має бути обумовлений видом порушеного права.

Законодавство містить окремі норми, які стосуються відшкодування моральної шкоди у разі порушення цивільно правового договору, зокрема ст. 611 ЦК України, яка вказує на настання правових наслідків, передбачених законом або договором, зокрема на відшкодування моральної шкоди, у разі порушення зобов'язання [1].

Аналіз зазначеної норми дозволяє зробити висновок, що відшкодування моральної шкоди у разі порушення цивільно-правового договору можливе лише у випадках, що передбачені або законом, або договором. Ця позиція підтверджується також постановами Верховного Суду. Так, у постанові від 6 червня 2012 року суд послався на вищезазначену ст. 611 ЦК України та вказав на неможливість відшкодування моральної шкоди у зв'язку з тим, що це не передбачено ні законом, ні договором. У постанові Верховного Суду від 24 лютого 2016 року вказано на можливість відшкодування шкоди у випадках, що передбачені договором або Конституцією України, Цивільним кодексом, іншим законом, що регулює відповідний вид договору, а також Законом України «Про захист прав споживачів» [3; 4].

Водночас, зовсім інша правова позиція висловлена в постанові Верховного Суду від 1 вересня 2020 року. Так, зазначено, що стягнення моральної шкоди у разі порушення цивільно-правового договору можливе також безпосередньо на підставі ст. 23 ЦК України, навіть у випадках, якщо відшкодування такої шкоди не

передбачено законом або договором. Верховний Суд наголосив, що відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту цивільних прав та інтересів має здійснюватися у будь-якому випадку її спричинення [5].

Така позиція видається правильною, оскільки дозволяє врахувати право особи на відшкодування моральної шкоди у разі порушення прав, що прямо передбачається нормами цивільного законодавства. При цьому, вказане положення не суперечить змісту ст. 611 ЦК України.

Таким чином, відшкодування моральної шкоди у разі порушення цивільно-правового договору прямо передбачено цивільним законодавством та може здійснюватися безпосередньо на підставі ст. 23 ЦК України. При цьому, наявність моральної шкоди, а також глибина душевних страждань не залежать від виду порушеного права – абсолютного чи відносного. Водночас, варто зауважити, що стягнення моральної шкоди можливе, перш за все, на користь фізичних осіб, оскільки моральна шкода юридичній особі відшкодовується лише у разі приниження ділової репутації, що видається малоімовірним у разі порушення зобов'язання.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / за ред. О. В. Дзери. Юрінком Інтер, 2008. 896 с.
3. Постанова Верховного Суду від 6.06.2012 р. у цивільній справі № № 6-49цс12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24976442>
4. Постанова Верховного Суду від 24.02.2016 р. у цивільній справі № 6-1790цс15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57067193>
5. Постанова Верховного Суду від 01.09.2020 р. у цивільній справі № 216/3521/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91644731>
6. Інформаційний лист Вищого господарського Суду України від 28.03.2007 р. № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_18460007#Text

Заєць А. Ю.

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти,

Навчально-науковий інститут права
Університету ДФС України

Науковий керівник:

Обривкіна О. М.

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри,
Університету ДФС України

ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ БОРГУ ЗА РОЗПИСКОЮ

Інститут договірних зобов'язань, включаючи поняття позики, з'явилося ще за часів раннього римського права та видозмінюється у відповідності з еволюцією суспільства. Також це доступний та простий спосіб урегулювання цивільно-правових відносин.

Договір позики передбачає передання однією стороною (позикодавцем) грошових коштів або іншого майна іншій стороні (позичальнику), а в останнього виникає зобов'язання повернути визначене договором майно або грошові кошти у тому ж розмірі. Стаття 1046 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)

містить визначення договору позики, «укладення якого є правовою підставою для виникнення позикових відносин. Предметом договору позики можуть бути грошові кошти та інше майно, яке визначено родовими ознаками» [1, с.572].

Варто наголосити на формі укладення такого договору. Відповідно до ст. 1047 ЦК України договір позики не потребує нотаріального посвідчення та може укладатися в простій письмовій формі. Розписка позичальника є підтверджуючим фактом передання грошових коштів або іншого майна та укладення договору позики [2, с.18].

Правова позиція Верховного суду щодо стягнення боргу за розпискою, викладена у Постанові від 08.10.2020 року по справі № 194/1126/18 полягає у наступному: « За своєю суттю розписка про отримання у борг грошових коштів є документом, який видається боржником кредитору за договором позики, підтверджуючи як його укладення, так і умови договору, а також засвідчуючи отримання боржником від кредитора певної грошової суми. Досліджуючи договори позики чи боргові розписки, суди повинні виявляти справжню правову природу укладеного договору, незалежно від найменування документа і, зважаючи на встановлені результати, робити відповідні правові висновки. Таким чином, установивши, що укладений сторонами письмовий договір позики є не лише фактом укладення договору, а й передачі позикодавцем грошової суми позичальнику, суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, дійшов обґрунтованого висновку про виникнення між сторонами боргового зобов'язання» [3].

Таким чином, аналізуючи цивільне законодавство та практику Верховного суду, можна зробити висновок, що розписка є підтверджуючим документом факту укладення договору позики, тому може виступати як доказ у вирішенні спорів щодо стягнення заборгованості.

Зміст боргової розписки включає строк виконання зобов'язання, розмір переданого майна або грошових коштів, визначення розміру процентів, зазначення сторін. Проте, судова практика свідчить, що через необачливість сторін, у боргових розписках відсутні конкретні відомості. «У разі виникнення простроченої заборгованості у позичальника, позикодавець в праві звернутися до суду із борговою розпискою у якій не зазначено конкретні відомості. У випадку заперечення факту укладення договору позики, суд з метою встановлення належності підпису конкретній особі, за клопотанням сторони цивільного процесу, зобов'язаний призначити судово-почеркознавчу експертизу» [2, с.20].

Щодо вирішенні спорів щодо стягнення заборгованості за розпискою слід зазначити наступне, з моменту порушення грошового зобов'язання кредитор має право звернутися із позовною заявою до суду про стягнення боргу у порядку ст.625 до моменту усунення порушення. Відповідно до ч.2 ст.625 ЦК України: «У випадку порушення грошового зобов'язання, боржник, який прострочив його виконання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом» [4].

Варто зазначити, що нарахування інфляційних втрат та 3% річних входять до складу зобов'язання та не є штрафними санкціями для боржника. Включення до складу грошового зобов'язання інфляційних втрат, можливе лише у випадку укладення договору позику у іноземній валюті. Сплата боржником інфляційних витрат виступає у якості компенсації за знеціненні грошові кошти за основним боргом, на підставі інфляційних процесів за період прострочення виконання

зобов'язання. Верховний Суд у постанові від 26.06.2020 року у справі № 905/21/19 зазначив «якщо боржник після нарахування йому інфляційних втрат за відповідний місяць допустив подальше прострочення в оплаті основного боргу, то кредитор, виходячи з того, що зобов'язання зі сплати інфляційних втрат, яке виникло в силу закону, є грошовим, вправі нарахувати боржнику інфляційні втрати на суму основного боргу, збільшену на індекс інфляції за попередній місяць прострочення» [5].

Таким чином, при вирішенні спорів щодо стягнення заборгованості за розпискою слід керуватися ст. 625, 1048 та 1050 ЦК України, відповідно до яких до складу основного зобов'язання кредитор вправі нарахувати інфляційні втрати та 3% річних, якщо інше не встановлено договором або законом. Варто наголосити на формі та змісті договору позики, які є вирішальними для врегулювання спорів.

Список літератури

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: станом на 1 січ. 2008 р. / Харитонova Є.О., Харитонova О.І., Голубева Н.Ю. та ін.; за заг. ред. Є.О.Харитонova. Київ: Правова єдність, 2008. 740 с.
2. Луспенник Д.Д. Договір позики: деякі питання теорії та судової практики. *Вісник Верховного суду України. Судова практика і проблеми удосконалення законодавства*. 2011. №4 (128). С. 16-24.
3. Постанова Верховного суду від 08.10.2020 року по справі № 194/1126/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92120291> (дата звернення 10.03.2021)
4. Цивільний Кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 10.03.2021)
5. Постанова Верховного суду від 26.06.2020 року по справі № 905/21/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90205663> (дата звернення 10.03.2021).

УДК 347.4

Махлянкova М. В.
студентка,

Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина

ФОРМА ДОГОВОРА ТРАНСПОРТНОЙ ЭКСПЕДИЦИИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Договор транспортной экспедиции выполняет важные функции в сфере экономико-правовой деятельности. Таким образом, грамотно заключенный договор транспортной экспедиции сказывается на успешном развитии экономики страны в целом. Для достижения данной цели требуется сбалансированное правовое регулирование данных договорных отношений. Для заключения договора необходимо согласовать все его существенные условия в требуемой в подлежащих случаях форме. Форма договора – это способ, посредством которого стороны выражают свою волю на заключение договора. Иными словами, форма договора – это способ согласованного волеизъявления сторон.

Согласно ст. 404 Гражданского Кодекса Республики Беларусь (далее – ГК) договор может быть заключен в любой форме, предусмотренной для совершения сделок. ГК установлена письменная форма договора транспортной экспедиции, можно ошибочно предположить, что условие о письменной форме договора транспортной экспедиции является его существенным условием [1].

Такое толкование указанной нормы, однако, будет неверным, поскольку существенные условия договора формируют сам договор, они необходимы и достаточны для того, чтобы договор считался заключенным. Иными словами, при несогласованности существенных условий договор считается не заключенным. В то

время как, нарушение условия о форме договора влечет иные последствия в силу статьи 163 ГК: «несоблюдение простой письменной формы сделки лишает стороны права в случае спора ссылаться в подтверждение сделки и ее условий на свидетельские показания, но не лишает их права приводить письменные и другие доказательства». Таким образом, форма договора транспортной экспедиции не относится к объективно-существенным условиям данного вида договоров.

Транспортно-экспедиционные услуги выполняются на основании договора транспортной экспедиции. Договор транспортной экспедиции на основании п. 4 ст. 755 ГК заключается в письменной форме.

Договор транспортной экспедиции может заключаться в виде:

1) поручения экспедитору; В настоящее время не установлено примерной формы поручения экспедитору. В соответствии с ч. 3 ст. 17 Закона «О транспортно-экспедиционной деятельности» и ч. 1 п. 13 Постановления Пленума № 9 «О некоторых вопросах рассмотрения дел, возникающих из договоров автомобильной перевозки грузов и транспортной экспедиции» (далее – Постановление Пленума № 9) при использовании разового поручения экспедитору договор транспортной экспедиции считается заключенным после получения клиентом письменного подтверждения экспедитора о даче согласия на принятие поручения к исполнению;

2) договора транспортной экспедиции, в том числе в случае, если есть необходимость систематического оказания транспортно-экспедиционных услуг клиенту экспедитором;

Согласно ч. 1 ст. 17 Закона «О транспортно-экспедиционной деятельности» в случае заключения долгосрочного (рамочного) договора транспортной экспедиции на конкретный заказ оформляется отдельное поручение экспедитору: в долгосрочном (рамочном) договоре транспортной экспедиции согласовываются основные условия оказания транспортно-экспедиционных услуг (рамочные условия); в поручении экспедитору указываются транспортно-экспедиционные услуги, подлежащие оказанию в каждом конкретном случае, и их характеристики (сроки, маршрут перевозки, специальные требования к грузу, стоимость услуг и пр.), а также иные специальные условия (например, порядок оплаты).

В соответствии с ч. 2 ст. 17 Закона «О транспортно-экспедиционной деятельности» и ч. 2 п. 13 Постановления Пленума № 9 при заключении долгосрочного (рамочного) договора транспортной экспедиции экспедитор обязан принять поручение экспедитору к исполнению немедленно после его получения, если иное не предусмотрено договором или не вытекает из поручения.

В долгосрочном (рамочном) договоре транспортной экспедиции в целях избежание возможных споров следует указать: порядок направления клиентом поручения экспедитору; порядок и сроки согласования условий поручения экспедитору экспедитором и направления клиенту подтверждения о принятии поручения экспедитору к исполнению.

При отсутствии соответствующих условий экспедитор обязан принять поручение экспедитору к исполнению немедленно после его получения [2].

3) Согласно ч. 1 ст. 9 Закона «О транспортно-экспедиционной деятельности» договор может заключаться в виде заказа-поручения (если договор транспортной экспедиции заключается с физическим лицом). Заказ-поручение должен содержать существенные условия договора транспортной экспедиции и подписываться клиентом и экспедитором. В настоящее время не установлено примерной формы заказа-поручения.

Следовательно, договор транспортной экспедиции может быть заключён не только путём составления одного документа и подписания его сторонами. Обязательным является заключение данного договора в письменной форме, которая заключается в составлении документа, выражающего содержание договора, и подписании его сторонами.

Список литературы

1. Гражданский Кодекс Республики Беларусь : Закон Республики Беларусь от 7 декабря 1998 г. № 218-З URL: <https://cutt.ly/yv1T0r5>
2. Коноплёва В.С. Всё по одной теме. Заключение, изменение и расторжение договора. Судебная практика. URL: <https://cutt.ly/ov1ENvG>

УДК 347.44

Ільків О. В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін,
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет ім. акад. С. Дем'янчука

**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ СТОРІН
ЗА ДОГОВІРНОЮ КОНСТРУКЦІЄЮ**

Застосування конкретного способу захисту залежить від виду порушення та інтересу сторони, суб'єктивні цивільні права якої порушені внаслідок невиконання або неналежного виконання обов'язку контрагентом. Найбільш наглядніше буде демонстрація способів захисту прав сторін за договірною конструкцією на прикладі договору купівлі-продажу нерухомості. Так, припинення правовідносин шляхом розірвання договору купівлі-продажу нерухомості є доцільним у випадку істотного порушення умов договору, внаслідок чого втрачає сенс досягнення правового результату.

1. Після досягнення згоди з усіх істотних умов договору купівлі-продажу нерухомості та його нотаріального посвідчення не можна пред'явити вимогу про визнання права на предмет договору навіть у випадку, коли йдеться про порушення прав та охоронюваних інтересів. За наявності, передбачених у законі підстав сторони можуть захистити порушене право власності шляхом визнання договору недійсним.

2. Визнання права, як способ захисту, полягає у необхідності встановлення фактичної обставини і надання їй правового значення. Йдеться про випадки, коли суб'єктивне цивільне право, яке виникло на підставі договору купівлі-продажу нерухомості не визнається, заперечується або є загроза такого невизнання в майбутньому. Вимога про визнання подається для підтвердження його реального існування. Адже невизначеність суб'єктивного цивільного права призводить до неможливості його здійснення, а визнання права усуває невизначеність у взаємовідносинах суб'єктів.

3. Одним із способів захисту є припинення дій, що порушують право. Цей спосіб захисту полягає у бажанні володільця суб'єктивного цивільного права припинити порушення і на майбутнє уникнути загрози його порушення. Невиконання продавцем своїх обов'язків за договором є підставою для захисту покупцю свого права в рамках цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язань. Тому вимогу про припинення дій, які порушують право, як спосіб захисту застосовувати в такому випадку немає потреби.

4. Актуальним способом захисту є відновлення становища, яке існувало до порушення. Цей спосіб захисту застосовується у випадках, коли суб'єктивне право в результаті правопорушення не припиняє свого існування і може бути відновлене у результаті усунення правопорушення. Відновлення становища, яке було до порушення застосовується як спосіб захисту в деліктних відносинах. Тому цивільно-правова відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків за договором купівлі-продажу нерухомості не може застосовуватися до захисту прав сторін названого договору.

5. Одним із способів захисту порушених прав та інтересів особи є примусове виконання обов'язку в натурі. Момент передання об'єкта нерухомості співпадає з моментом укладення договору купівлі-продажу, якщо в останньому не передбачено інше. Тому нотаріальне посвідчення договору купівлі-продажу нерухомості свідчить про передання об'єкта від продавця до покупця.

6. Одним із способів захисту порушених прав є зміна правовідношення. Зміна правовідношення як спосіб захисту полягає в односторонній дії, яка є реакцією на невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків за договором. Правовідношення виникає на підставі договору купівлі-продажу, елементом змісту якого є визначений сторонами предмет – об'єкт нерухомості. Тому змінити правовідношення в односторонньому порядку жодна із сторін не може.

7. Способом захисту є припинення правовідношення. Останнє можливе у разі розірвання або відмови від договору за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках встановлених договором або законом.

Якщо сторона зацікавлена в досягненні цивільно-правового результату, вона може обрати інші способи захисту. В цьому проявляється серед іншого диспозитивність методу цивільно-правового регулювання, що дозволяє вибрати на розсуд учасника правовідносин оптимальний спосіб захисту.

УДК 347.65/.68

Медчук-Лучицька А. В.

магістрант,

Житомирській інститут

Міжрегіональна академія управління персоналом

СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

У державах Європи правові норми, які регулюють спадкові відносини, зосереджені в цивільних кодексах або у спеціальних спадкових законах. Так, норми щодо спадкування в Угорщині містяться в Цивільному кодексі, в Німеччині, спадковим відносинам відведено книгу V Цивільного кодексу, в Іспанії – титул III книги III Цивільного кодексу, у Франції – книга III Цивільного кодексу, у Бразилії, Італії, Чехії, Польщі, Румунії, Білорусії, Росії спадкування регулюється також Цивільним кодексом. У Болгарії, Сербії, Чорногорії норми містяться у спеціальних законах про спадкування.

З юридичної точки зору розрізняють системи спадкового права, які діють в зарубіжних країнах континентальної Європи (до них примикає японська система права), та системи спадкового права, які властиві країнам з англосаксонським правом, в першу чергу Великобританії та США. Основна відмінність між ними

полягає в тому, що в континентальних європейських країнах спадщина переходить безпосередньо до спадкоємців, а у Великобританії та США вона переходить спочатку до третьої особи, а вже потім – до спадкоємців. Крім того, в континентальній Європі можна виділити країни, які загалом дотримуються французького зразка, та країни, для яких зразком є право Німеччини [0].

У Німеччині для визначення черговості закликання до спадкування заї законом використовують систему парантел, яка не обмежена законом. Кожна наступна парантела закликається до спадкування лише за відсутності родичів з попередньої парантели. Перша парантела очолюється самим спадкодавцем та його низхідними спадкоємцями, в першу чергу - дітьми. У випадку смерті кого-небудь з них, їх діти, тобто онуки і подальші родичі без обмеження (§ 1924 Німецького цивільного уложення, далі – НЦУ). Другу парантелу очолюють батьки та їх низхідні родичі, тобто брати і сестри спадкодавця, щої успадковують тільки у випадку смерті одного зї своїх батьків, а у випадку смерті братаї або сестри закликаються вже їх діти, тобтої племінники, далі також без обмеження (§ 1925 НЦУ). Таким чином, брати і сестри та їх нащадки успадковують тільки за правом представлення. Третю парантелу становлять дід та баба спадкодавця, уї випадку смерті кого-небудь з них, часткаї переходить до нащадків померлого (по суті, заї правом представлення). До четвертої парантели входять прадіди і прабаба спадкодавця та їх нащадки, дої п'ятої – прапрадід та прапрабаба спадкодавця, їх нащадки, причому порядок спадкування у них такий жеї як і в другий парантелі [0].

Ві основі системи парантел було прагнення законодавця створити такий порядок спадкування, при якому приватна власність окремих осіб: 1) залишалась би у приватних руках, тобто залишалась у межах як завгодно широкого кола родичів померлого та 2) зберігалась би від роздріблення.

Перше завдання було досягнутої шляхом введення безмежної кількості парантел. Таким чином, німецький законодавець добився граничного вираження принципу необмеженості права приватної власності, доповнивши його необмеженим коломі приватних спадкоємців. Друге завдання було досягнуто встановленнямі таких правил. Перша лінія (парантела) спадкоємців виключаєї всі наступні (§ 1930). І, головне, всередині парантелиї спадщину отримують не всі родичі, а тількиї голови даної парантели.

Слід також зазначити, щої становище чоловіка (дружини), що пережили один одного, за німецьким НЦУ, стало ліпшим. Він надаві одному живому з подружжя – чоловіку (дружині) – правої власності на відому частку у спадщині померлоїї дружини (чоловіка) (від 1/4 до 1/2 при наявності спадкоємців перших двох парантел, а також діда та баби). Таким чином, згідно з німецьким НЦУ, один живий зї подружжя – чоловік (дружина) – привілейований законний спадкоємець. Подібногої статусу не знали римська (класична) та французькаї спадкові системи [0].

Такимі чином, можна зробити висновок, що спадкування виниклої в стародавній Німеччині як інститут сімейного права, основною метою якого було захистити майно родині від роздріблення та зберегти його в ційї родині, наділяючи для цього привілейованими правами живогої чоловіка (дружину) померлого та його близьких родичів. Але з переходом цієї країни до капіталістичних відносин, інститут спадкування починає запозичати вже принципи цивільного права, такі як принцип недоторканності власності, принцип свободи договору (заповіту), принцип неприпустимості свавільногої втручання в приватні справи та ін., її дедалі за допомогою законодавця стає вже інститутомі цивільного права.

Список літератури

1. Валах В. В. Порівняльно-правова характеристика спадкових правовідносин в Україні та зарубіжних країнах (Російській Федерації, Франції, Німеччині, США). Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. К., 2009. 19 с.
2. Гражданский кодекс Германии: В 2 т. / Вступление к русскому изданию д-ра Штрубе и д-ра Юлиана Риса; Предисло вие канд. юрид. наук. Д. Г. Лаврова; науч. ред. канд. юрид. наук И. В. Елисеева; пер. с нем. кол. авт. СПб.: Юридический центр Пресс, 2004.
3. Кармаза О. О. Міжнародне спадкове право : наук.-практ. посіб.; Центр прав. дослідж. Фурси. К. : Вид. Фурса С.Я.; КНТ, 2007. 327 с.

Пащенко А. С.

студентка 3 курсу,

Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:
ПОНЯТТЯ ТА УМОВИ НАСТАННЯ**

Україна – це демократична та правова держава. Для того, щоб зрозуміти наскільки вона відповідає цьому визначенню, оцінюється наскільки ефективно в ній захищаються права громадян. Власне чому й був створений механізм юридичної відповідальності. З огляду на те, що цивільно-правова відповідальність може настати в різноманітних сферах нашого життя, розуміти внаслідок чого ж вона виникає актуально для кожного. Цивільно-правова відповідальність є різновидом юридичної відповідальності, має свої особливості, тому й розглядається як самостійна правова категорія.

Для того, щоб правильно визначити умови настання такої відповідальності, варто розпочати з самого поняття. Під цивільно-правовою відповідальністю розуміють встановлені законом юридичні наслідки за невиконання або неналежне виконання особою обов'язків, зобов'язань, що пов'язані з порушенням суб'єктивних цивільних прав іншої сторони.

Як вже зазначалося, то цивільно-правовій відповідальності властиві певні особливості, які полягають в наступному: 1) вона має майновий характер, оскільки не охоплює особистого статусу боржника, а лише спрямовується на його майнову сферу; 2) тут присутня відповідальність рівних суб'єктів один перед одним, бо немає публічно-правового характеру; 3) присутня автономність волі суб'єктів цивільно-правової відповідальності, оскільки тут відповідальність – це не просто покарання; 4) основне завдання – відновлення майнової сфери потерпілого, тобто має компенсаційну спрямованість.

Взагалі, сукупність умов, які необхідні для виникнення при настанні цивільно-правової відповідальності, називають складом цивільного правопорушення. Традиційно виділяють такі підстави настання цивільно-правової відповідальності: протиправна дія (бездіяльність); шкода (або шкідливі наслідки); причинний зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) і шкідливими наслідками; вина правопорушника. [2]

1. Протиправна поведінка. Протиправною вважається поведінка, що порушує норми права або ж норми договору, укладеного між контрагентами. Загальновідомо, що цивільні правовідносини виникають між суб'єктами, які мають певні майнові права та обов'язки. У разі порушення відповідного обов'язку боржник змушений виконати своє зобов'язання або відшкодувати, тобто за скоєне настає відповідальність. Однак слід зауважити, що протиправною може бути не тільки дія, але й бездіяльність. Протиправність є необхідною умовою цивільно-правової відповідальності, тому її також іменують юридичною підставою відповідальності.

2. Шкода. З п. 3 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» зрозуміло, що завдяки шкоді встановлюються наслідки протиправної поведінки, які зазнав кредитор, тому вона є обов'язковою умовою для настання цивільно-правової відповідальності. [4] Взагалі, законодавчого закріплення поняття шкоди немає, однак цивілісти під шкодою розуміють зменшення або втрату (загибель) певного особистого чи майнового блага. [3] Відповідно до ст. 22 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Розрізняють майнову (реальні збитки та упущена вигода) та моральну (немайнову) шкоду.

3. Вина. Цивільний кодекс України встановлює в ст. 614, що особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлене договором або законом. [1] Виходячи зі змісту ч. 1 ст. 614 ЦК України, вина в цивільному праві розуміється як невжиття особою всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання. Взагалі, форма вини не має такого важливого правового значення, як, наприклад, у кримінальному праві, адже в цивільно-правовій відповідальності збитки відшкодовуються боржником у повному обсязі, незважаючи умисно скоєно чи з необережності. Презумується, що вина є саме підставою відповідальності, а не її мірою. Також важливо зазначити, що не завжди вина є обов'язковою умовою настання цивільно-правової відповідальності. Інколи вона виступає факультативною підставою, що впливає зі ст. 1187 ЦК України.

4. Причинний зв'язок. Це об'єктивно існуючий зв'язок між протиправною поведінкою боржника і тими несприятливими наслідками, що настали. Однак, для встановлення причинного зв'язку важливо дотримуватися певних вимог. Так, протиправна поведінка повинна передувати заподіяній шкоді, тобто спочатку дія, потім відповідний негативний наслідок. Також причинний зв'язок повинен бути прямим, тобто причина породжує наслідок. І останньою вимогою є те, що як поведінка, так і наслідок мають бути юридично значущими. Це означає, що вони здатні породити цивільні права та обов'язки в суб'єктів відповідного правовідношення.

Таким чином, для нормального розвитку цивільних відносин характерне добросовісне здійснення учасниками їхніх суб'єктивних прав та виконання цивільних обов'язків, а ось відповідальність є лише одним із засобів впливу на них, який визначається межами поведінки, яка дозволена та необхідна. Функції та принципи цивільно-правової відповідальності не є суто доктринальним напрацюванням: вони повною мірою реалізуються в нормативно правових актах та судовій практиці. Сама ж відповідальність виникає внаслідок таких умов як: протиправні дії, наслідки у вигляді шкоди, причинний зв'язок між діями боржника та наслідками у вигляді шкоди й вина боржника.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 16.01.2003 No 435-IV, редакція від 01.01.2021 [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

2. Брагинский М. И. Договорное право. Книга первая: Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – 2-е изд. – М. : Статут, 2005. – 842 с.

3. Зобов'язальне право: теорія і практика : навч. посіб. для студ. юрид. вузів і ф-тів ун-тів / О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць та ін. ; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 912 с.

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України N 4 від 31.03.95 «Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди»// Відомості Верховної Ради України: [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text>.

Терещенко Т. С.

студент 3-го курсу,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА НАЛЕЖНОЇ ФОРМИ ПРИ ПОДАЧІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У двадцять першому столітті важко протистояти викликам науково-технічного прогресу. Діджиталізація, охопивши майже всі сфери суспільного життя, дісталась і до юриспруденції, заклавши початок нової е-ери – ери електроніки. Важливим інститутом в цивільному процесі як в провідній галузі права, що не залишається осторонь новітніх технологій, можна вважати інститут електронних доказів. Попри загальну позитивну оцінку існування зазначеного інституту все ж виникає ряд проблем із застосуванням електронних доказів у цивільному процесі. Найчастіше мова йде саме про неналежну форму подачі таких доказів, а саме необхідність цифрового підпису, відсутність якого призводить до того, що суд не бере такі докази до уваги.

Актуальність цього дослідження зумовлена зростаючою роллю цифрових технологій у житті людини, у зв'язку з цим задля захисту прав учасників цивільного процесу можуть використовуватися й електронні докази, що свідчить про новий крок у становленні вітчизняної юриспруденції відповідно до міжнародних стандартів, водночас актуалізується і питання про необхідність дотримання належної форми подання відповідних доказів.

Метою цього дослідження є визначити поняття електронних доказів, вказати вимоги належного оформлення таких доказів шляхом надання цифрового підпису та навести приклади порушення цих вимог у судовій практиці вітчизняних суддів.

З 15 грудня 2017 р. набув чинності Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) у новій редакції, норми якого, на відміну від старої редакції, розширили можливості сторін у справі – була введена глава, що стосується електронних доказів.

Так, відповідно до частини 1 статті 100 ЦПК електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [1, с.436].

Питання належної форми доказів безпосередньо пов'язане з їхньою процесуальною формою, тобто належні докази мають бути належно оформлені відповідно до вимог чинного законодавства.

Говорячи про особливості належної форми таких доказів, варто зазначити, що електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Таке положення ми можемо зустріти в частині 2 статті 100 ЦПК, проте зазначений закон втратив чинність на підставі Закону України «Про електронні довірчі послуги», а тому ми маємо застосовувати саме останній для регламентації питання електронного цифрового підпису.

14.02.2019 р. Велика Палата Верховного Суду, переглядаючи справу №9901/43/19 (П/9901/43/19), ухвалила, що саме електронний цифровий підпис є головним реквізитом такої форми подання електронного доказу. Відсутність такого реквізиту в електронному документі виключає підстави вважати його оригінальним, а отже, належним доказом у справі [2].

Порядок оформлення, подання та дослідження електронних доказів досі не врегульовано законодавцем. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму [3, с.275].

Порядок засвідчення як електронної копії електронного доказу, так і його паперової копії, законом також не передбачений. Тому в процесі подання до суду як доказу інформації з мережі Інтернет або на електронних носіях, виникає питання щодо належності та допустимості таких доказів. Засвідчувати копії електронних документів могли б нотаріуси. Однак, Законом України «Про нотаріат» і Правилами вчинення нотаріальних дій нотаріусами України прямо не передбачена можливість засвідчення копій електронних документів [4, с. 85].

Неналежне оформлення електронних доказів часто стає підставою для їх відхилення. Загалом позиція судів з цього питання є цілком очевидною, в справах, де електронні докази подаються з порушенням належної форми, суд відхиляє такі докази.

Наприклад, Тернопільський апеляційний суд у постанові по справі №607/11385/19 поставивши під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу електронного доказу, що не містила електронного підпису, звернув увагу на грубі недоліки оформлення електронних доказів у справі, які не відповідають вимогам ст. 100 ЦПК України, а тому висловився, що такий доказ не може бути взятий судом до уваги [5].

Ще одним, проте далеко не останнім в судовій практиці, прикладом подібного вирішення питання щодо форми електронних доказів, можна вважати рішення Самарського районного суду міста Дніпропетровська по справі №206/1886/20, в якій позивач надала суду паперові копії її переписки з відповідачем. Суд наголосив, що паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом. Учасник справи, який подає копію електронного доказу, повинен зазначити про наявність у нього або іншої особи оригіналу електронного доказу. Якщо подано копію (паперову копію) електронного доказу, суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи може витребувати у відповідної особи оригінал електронного доказу. Якщо оригінал електронного доказу не подано, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу, такий доказ не береться судом до уваги. З огляду на зазначене вище, невідповідність поданих доказів вимогам закону, суд відхилив, як неналежні та недопустимі електронні докази надані позивачем [6].

Як показує практика складність питання електронних доказів впливає на правозастосовчу діяльність. Крім наведеної проблематики недотримання належної форми електронних доказів, варто також звернути увагу на можливості підробок електронних доказів, що можуть докорінно спотворювати реальні обставини справи. Виходячи з цього, слід усунути лакуни (прогалини) в законодавстві з питань, що стосуються електронних доказів, серед можливих шляхів додаткової регламентації цього питання можна виокремити: доповнення ЦПК нормами, що встановлюють порядок подачі електронних доказів, а також порядок їх перевірки на достовірність, для того аби уникнути їх фальсифікації.

Отже, електронні докази – це особливий вид доказів, що набуває значного поширення із загальною діджиталізацією суспільно-правових інститутів та відіграє важливу роль для захисту прав сторін судового процесу. Відносно молодий інститут цивільного процесу видається ще не достатньо врегульованим законодавцем, а тому виникають досить спірні питання щодо застосування норм права, існують прогалини, які необхідно усунути. Важливим залишається питання визнання неналежними та відхилення судами електронних доказів, що подаються без відповідного електронного підпису. Однією з головних проблем залишається також питання відсутності процедури перевірки електронних доказів, що може призвести до спотворення обставин справи та некоректного судового рішення. Подальші наукові розробки можуть виробити стратегії врегулювання проблемних відносин та допомогти законодавцеві прийняти відповідні зміни до законів, що покращать відповідну правозастосовчу діяльність.

Список літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України в редакції від 3 жовтня 2017 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст.436.
2. Ухвала Великої Палати Верховного Суду по справі №9901/43/19 від 14 лютого 2019р. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/79883385>.
3. Закон України Про електронні документи та електронний документообіг. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. ст.275
4. Чорний С. О., Антонюк О. І. Електронні докази в цивільному процесі: проблеми застосування на практиці. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. Т. 1. №. 10. С. 83-88.
5. Постанова Тернопільського апеляційного суду по справі № 607/11385/19 від 19 жовтня 2020 р. URL: <https://opendatabot.ua/court/92437438-ae8901143d4cfe3411140d7b54a6c638>.
6. Постанова Самарського районного суду міста Дніпропетровська по справі № 206/1886/20 від 26 серпня 2020р. URL: <https://opendatabot.ua/court/91358577-29da9eb2d87152683842a2b16b1f30da>.

Сіманова А. О.

3 курс, 1 група, фінансово-правового факультету,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник:

Євков А. М.

к.ю.н.,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДЕННЯ УГОД ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ

В сучасних умовах спостерігається стрімкий розвитку дистанційної комунікації і зростання науково-технічного прогресу, що впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства, зокрема і на сферу торговельно-економічних відносин. В Україні обсяги електронної комерції постійно зростають і мова йде не тільки про збільшення продажу товарів за допомогою мережі Інтернет, але й про поступову дематеріалізацію обороту. Мається на увазі поява великої кількості послуг, які надаються та споживаються в самій мережі Інтернет: реєстрація домену, продаж хостингу, провайдерські послуги та ін. Саме з цим і пов'язана актуальність даної теми.

Теоретичними дослідженнями, щодо електронної форми договорів займалися такі науковці, як Г. Дункан, К. Пейтель, А. Саммер, А. Воронова, Ю. Асадчев, Н. Ю. Филатова, А. В. Чучковська, В. М. Желіховський, С. В. Злобін, Ю. О. Борисова та інші. Метою даної доповіді є аналіз чинного законодавства у сфері укладення електронних угод.

З прийняттям Закону України від 3.09.2015 року «Про електронну комерцію» на законодавчому рівні врегульовані особливості укладення договорів в електронній формі

(окремі питання були врегульовані також Законами України від 22.05.2003 р. «Про електронні документи та електронний документообіг») Термін «електронна торгівля», «електронна комерція» наведені у ст. 3 цього Закону [1], також застосовується поняття «електронний правочин», який вчиняється із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. У розумінні Закону про електронну комерцію «електронний правочин – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем». У цьому плані Закон про електронну комерцію до усталеного поняття «правочин», наведеного у ст. 202 ЦКУ, додає кваліфікуючу ознаку електронного правочину, яка й робить його електронним: здійснений із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Можна сказати, що електронна форма розуміється у чинному законодавстві у широкому сенсі, включаючи в себе будь-які види нематеріальної (безпаперової) форми представлення інформації. Тому фактично електронна форма має місце як у випадку представлення інформації, створеної, збереженої чи переданої за допомогою сучасного комп'ютерного обладнання, так і більш застарілих форм, таких як телефакс, телекс тощо [4, ст. 236].

Документом, який формує європейське право у сфері електронної торгівлі, є прийнята в грудні 1999 р. Директива ЄС «Про правові основи Співдружності для використання електронних підписів». Цей документ найбільш повно врегулював відносини у сфері використання електронних підписів. Також доцільно буде згадати Директиву Європейського Парламенту та Ради 2000/31/ЄС від 8 червня 2000 р. про деякі аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку (Директива про електронну комерцію), яку було імplementовано у національне законодавство. Взагалі, електронний підпис відіграє одну з ключових ролей при укладенні угоди в мережі Інтернет, оскільки його достовірність має бути підтверджена належним чином. Згідно з ч. 2 ст. 207 ЦК України угода може вважатися письмовою лише тоді, коли вона містить усі необхідні реквізити, а саме підписи сторони (сторін) правочину. З огляду на це не будь-яка електронна форма фіксації може бути прирівняна до електронної (письмової) форми вчинення правочину, а лише та, яка містить підпис, передбачений законодавством або письмовою угодою сторін (ч. 3 ст. 207).

Відносини, пов'язані з використанням електронних цифрових підписів, регулюються Законом України «Про електронні довірчі послуги». Відповідно до п. 12 ст. 1 цього Закону електронний підпис - електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис. Проте в цьому законі можна знайти таке поняття як «кваліфікований електронний підпис», який є удосконаленим видом попереднього. Проте у сфері приватно-правових відносин електронний цифровий підпис із прийняттям вищевказаного Законів і до цього часу не став поширеною та зручною альтернативою паперових документів та звичайних підписів і печаток. Це спричинено, по-перше, складною процедурою виготовлення цифрового підпису, а по-друге, низьким рівнем довіри суспільства до державних інституцій, особливо представлених в електронному вигляді. [2, ст 74] Можна зазначити, щораніше існував ЗУ «Про електронний цифровий підпис», проте зараз він втратив чинність у зв'язку з прийняттям вищевказаного нормативно-правового акту. Використання інших видів електронних підписів в електронному документообігу здійснюється суб'єктами електронного документообігу на договірних засадах відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема Закону «Про електронну комерцію». Питання електронної комерції підіймаються і в «Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом...». Положення даної угоди дублюють норми чинного міжнародного законодавства.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що розвиток законодавства в сфері укладення електронних угод вже пройшов стадію формування і на законодавчому рівні вже існує досить багато нормативно-правових актів, які чітко регулюють питання електронної комерції, торгівлі та електронних підписів. Проте не дивлячись на це вивчення даного питання буде актуальним і надалі, оскільки технічний прогрес постійно змінює форму та характер комунікації між людьми

Список літератури

1. Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII «Про електронну комерцію».
2. Голіна О. «до питання про поняття електронних довірчих послуг та їх договірного забезпечення» [Електронне джерело] / Режим доступу <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/5/15.pdf>
3. [Електронне джерело] / Режим доступу https://zib.com.ua/ua/122670-osoblivosti_elektronnih_dogovoriv_zgidno_zakonu_ukraini_pro_.html
4. Філатова Н. Ю. «Особливості укладення договорів з використанням електронної форми представлення інформації» / [Електронне джерело] / Режим доступу https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14991/1/FILATOVA_235-243.pdf

**СЕКЦІЯ 35
SECTION 35**

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION**

УДК 323.2

Бабіна В. О.

к.п.н., доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та права,
Державний університет «Одеська політехніка»,

Коротенко М. Р.

студентка 1 курсу ГФ,

кафедра міжнародних відносин та права,

Державний університет «Одеська політехніка»

**ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ НА ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИ
ПРОЦЕСИ В ДЕРЖАВІ**

Дещо складнішою є ситуація з «моделями існування» та «модернізаційними моделями» в Україні. В Україні взаємодія еліт відбувається за двома моделями: горизонтальною та вертикальною. Причому горизонтальна модель передбачає підвищення ролі політичних еліт, появу елементів поліархії, зменшення впливу центру на перебіг політичного процесу, поглиблення політичної конкуренції. Вертикальна, навпаки, передбачає сильну президентську владу, за якої оновлення еліти зокрема та функціонування держави загалом підкоряється позасистемним правилам гри. Політологи доходять висновку щодо наявності зв'язку між якістю політичної конкуренції та політичною культурою суспільства. Порушення принципів чесної політичної конкуренції в українському політичному процесі є спадщиною радянського режиму і виступає наслідком апатії населення, не сформованості громадянського суспільства і сприяє розвитку патримоніальноклієнтальних зв'язків. При цьому на характер політичної конкуренції впливають регіональні ідентичності, які зумовлені відсутністю повноцінного громадянського суспільства, диспропорціями соціально-економічного розвитку, культурно-ціннісними та геополітичними орієнтаціями громадян. Також суттєвий вплив на характер і роль політичної конкуренції справляє форма державного правління, тип виборчої системи і якість законодавчого забезпечення. Останнє

потребує глибинного покращення, що сприяло б регламентації політичної конкуренції, визначенню чітких прозорих правил її перебігу, обмеженню брудних технологій. Це стосується і діяльності сучасних політичних лідерів, які не намагаються професійно виконувати свої обов'язки, часто використовують популістські гасла і прагнуть максимально сконцентрувати владу в своїх руках. Політичні партії, які зазвичай і є колискою для нової еліти та лідерів, не виконують своїх обов'язків. Українським партіям притаманна надкласовість, маргінальність, ідеологічна і соціальна розмитість. Вони виступають не механізмом рекрутування та виховання нової еліти, а знярядям конкуренції між уже існуючими політичними групами. Українські політичні партії характеризуються відсутністю внутрішньопартійної демократії та, як наслідок, слабким впливом рядових партійців на ухвалення рішень, непрозорістю механізму формування партійних списків

Специфічність сучасного моменту полягає в тому, що українська еліта набагато менше біполярна, ніж в цілому українське суспільство. І це також обумовлено цілим комплексом об'єктивних (економічних і політичних) обставин, самим процесом формування нової української еліти.

Отже, місія сучасної української еліти полягає у виробленні консолідаційної моделі стратегічного розвитку країни. І саме вироблення і реалізація такої модернізаційної схеми стане доказом адекватності еліти сучасним викликам, які постають перед Україною.

Список літератури

1. Лой А. Постсовковий синдром української еліти / А. Лой // Філософська думка. - Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди. - 2016. - Вип. №1 – с. 10
2. Політична еліта: визначення стратегічного курсу України на сучасному етапі / В. Мачуський // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. - 2017. - Вип. 3. - с. 168-182. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2017_3_12.
3. Рябов А. Самобытность вместо модернизации // М. - 2005.
4. Щедрова Г. Формування політичної конкуренції еліт в сучасній Україні / Г. Щедрова, С. Щедров. – Луганськ: Елтон-2, 2013. – с. 265.

СЕКЦІЯ 36

SECTION 36

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО,
МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО
CONSTITUTIONAL LAW, MUNICIPAL LAW,
PUBLIC INTERNATIONAL LAW**

Голінна К. В., Радченко С. С.

студенти 3 курсу,

Полтавський юридичний коледж

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник:

Комаренко Є. А.

Полтавський юридичний коледж

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ

Нині в світі склалися дві основні моделі органів конституційної юстиції: американська та європейська.

Конституційний контроль у Сполучених Штатах Америки з'явився на основі прецедентів. Значну роль у такій появі та формуванні відіграла справа Марбері проти Медісона, рішення по якій було ухвалено головою Верховного Суду США Джоном Маршалом у 1803 році: «Саме судова влада має право і зобов'язання сказати, що є закон» [3, с. 135].

Для американської моделі характерні певні особливості, а саме:

- конституційний контроль здійснюється Верховним Судом;
- діє принцип «зв'язаної компетенції», який полягає у тому, що суд здійснює тлумачення конституційного тексту, але тільки для правильного вирішення справи на підставі конституційних норм;
- під час здійснення конституційного контролю вирішується питання відповідності конституції законів та інших нормативних і ненормативних актів;
- питання щодо невідповідності конституції законам та іншим актам вирішується безпосередньо під час слухання конкретної судової справи;
- відсутність окремої правової регламентації діяльності суду під час здійсненні конституційного провадження.

Зараз зазначена модель прийнята в більшості країнах американського континенту – Аргентині, Болівії, Канаді, Мексиці тощо. А також в деяких країнах Азії – Бангладеші, Індії, Пакистані і т.д.

Особливістю американської моделі можна вважати вирішення питань щодо відповідності конституції правових актів тільки найвищою судовою інстанцією загальної юрисдикції – традиційно, Верховним Судом.

Переходячи до європейської моделі, то варто зауважити, що вона уперше виникла в 1919 р. в Австрії, і її конституція була запропонована вченими Х. Кельзенем і Ш. Ейзенманом [4, с. 161]. Тому її також ще називають австрійською моделлю. Особливого поширення на європейському континенті вона набула після Другої Світової війни.

До її особливостей належать:

- конституційний контроль здійснюється окремо створеним органом конституційної юрисдикції, який не відноситься до судової гілки влади;
- відповідність конституції законів та інших нормативно-правових актів вирішується судом в рамках окремого конституційного провадження;
- наявна спеціальна сукупність правових норм (спеціальне законодавство), що регулює статус органу конституційної юрисдикції.

Європейську модель перейняли не тільки більшість країн Європи, а й країни американського континенту, зокрема, Колумбія, Чилі, Панама. Також країни Азії (Іран, Сирія, Туреччина) та Африки (Ангола, Єгипет, Малі, Ефіопія) не залишили її поза увагою. У зазначених вище країнах засновані конституційні суди, наприклад, у Болгарії, Іспанії, Італії, Польщі, Чехії, а також мають місце конституційні палати вищих судових органів загальної юрисдикції – у Гвінеї, Коста-Ріці та ін. Також є країни з конституційними радами, це насамперед Марокко та Сенегал. Особливу увагу варто приділити конституційному контролю Франції, який здійснюється Конституційною Радою. По-перше, він носить несудовий характер. По-друге, об'єктом не можуть бути закони, які мають юридичну силу.

Що ж до України, тут запроваджена саме європейська модель органу конституційної юрисдикції, оскільки створений та функціонуючий окремий орган – Конституційний Суд України. Він є єдиним органом конституційної юрисдикції.

Його статус та діяльність регламентується окремим законодавством - Конституцією України [1], Законом України «Про Конституційний Суд України» [2].

Як зазначає проф. А. Селіванов, виходячи із світового досвіду функціонування розподіленого конституційного правосуддя оптимальною моделлю для України Конституція України 1996 року визначила самостійний статус Конституційного Суду України [5, с. 48- 49].

Найважливішою метою діяльності Конституційного Суду України є охорона та забезпечення верховенства на всій території держави Конституції України. Наслідок цього - не здійснення правосуддя як такого, а здійснення конституційного контролю, що проявляється у вирішенні питань стосовно відповідності законів та інших правових актів Конституції України, офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

Таким чином, світовий досвід функціонування існуючих моделей органів конституційної юрисдикції є необхідним для України та надає можливість стрімко розвиватися нашій державі.

Список літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (Дата звернення – 11.05.2021).
2. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 жовтня 1996 р. № 35. Ст. 376 (Дата звернення – 11.05.2021).
3. Мишин А.А. Конституция США. Политико-правовой комментарий / А.А. Мишин, В.А. Власихин. Москва: Международные отношения, 1985. 336 с. (Дата звернення – 11.05.2021).
4. Сравнительное конституционное право / ред. кол. А.И. Ковлер, В.Е. Чиркин (отв. ред.), Ю.А. Юдин. Москва: Манускрипт, 1996. 729 с. (Дата звернення – 11.05.2021).
5. Шаповал В.Н. Сравнительное конституционное право / В.Н. Шаповал. Київ: ИД «Княгиня Ольга», 2007. 416 с. (Дата звернення – 11.05.2021)

СЕКЦІЯ 37 SECTION 37

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО ENVIRONMENTAL, LAND AND AGRARIAN LAW

УДК 332.3

Копиця О. Ю.

студент 4 курсу юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет,

Гончаров В. В.

ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою
Сумський національний аграрний університет

ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відповідно до статті 14 Конституції України та статті 1 Земельного кодексу України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, оскільки навіть в епоху сучасних технологій вона не втратила свого значення для повноцінного життя людини. Так, національна економіка України потребує розв'язання багатьох питань. Протягом тривалого часу актуальним питанням є земля, а саме: раціональне забезпечення використання земельних ресурсів, охорона земель, встановлення ефективної системи державного управління земельними ресурсами.

Існування функції по здійсненню державного контролю за використанням та охороною земель історично підтверджується у віковому перебігу історичних подій України. За радянських часів і часів незалежної України вказану функцію здійснювали різні органи державної влади. Політичні системи як би цю функцію не принижували, вона через деякий перебіг часу ставала однією з основних в регулюванні земельних відносин.

В регулюванні земельних відносин функція державного контролю за використанням та охороною земель є однією з найважливіших. Головними завданнями є забезпечення дотримання органами державної влади, місцевого самоврядування, установами, підприємствами та громадянами вимог земельного законодавства України. Цей контроль слід здійснювати над усіма суб'єктами земельних відносин та усіма землями, незалежно від форми їх власності.

Теоретичні та практичні питання концепції та сутності контролю, процесу державного контролю у сфері землекористування висвітлюються в працях таких вітчизняних вчених, як: Є. С. Лазеба, А.М. Третяк, Г. І. Балюк, А. А. Черевчук, А.П. Матвієнко та ін.

Правове регулювання державного контролю над використанням та охороною земель в Україні здійснюється відповідно до Земельного кодексу, законів «Про державний контроль над використанням та охороною земель», «Про охорону земель» та регламентується іншими нормативно-правовими актами. Тобто певна законодавча база для його забезпечення існує, але крім законодавчого впорядкування необхідно більш детально впорядкувати функціональні обов'язки органів центральної державної влади, що здійснюють контроль над використанням та охороною земель, особливо це стосується сільгоспугідь, оскільки вони є основним (незамінним) засобом виробництва у сільському господарстві [1, с. 67].

За статтею 187 Земельного кодексу України та статтею 5 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [2] державний контроль поділяють на 3 частини. За них відповідають різні центральні органи виконавчої влади. Це є державний, самоврядний та громадський контроль.

Розглядаючи законодавство, що регулює дане питання, слід зазначити, що підтримка державного контролю за використанням та охороною земель забезпечується шляхом забезпечення земельного законодавства, раціонального та ефективного використання земель та забезпечення їх охорони, збереження природних ресурсів та навколишнього середовища в цілому. Головними принципами є законність, систематичність, ефективність, об'єктивність, загальність, глибина, гучність, загальність, реальність, до яких можна додати принцип делікатності або «недопущення необгрунтованому втручання у діяльність власників та землекористувачів щодо використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням» [3, с. 97].

У 2014 році в Україні стартувала реформа децентралізації, а разом з нею відбулися значні зміни в земельному законодавстві. Вважаємо за доцільне розглянути проект Закону № 2194 «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин». Даний законопроект спрямований на децентралізацію управління землями, передаючи землі держави які знаходяться за межами населених пунктів у комунальну власність громад, в тому числі окремі функції контролю з їх використання відповідним місцевим органам.

За даним законопроекту пропонується, перехід земельних ділянок в межах об'єднаної територіальної громади у власність територіальної громади починаючи з

моменту державної реєстрації прав комунальної власності. Інші земельні ділянки та землі, які не були сформовані в земельні ділянки, потребуватимуть процедур (і, відповідно, витрат) для їх формування та включення до земельного кадастру для переходу до комунальної власності. Він також встановлює чіткий механізм порядку фіксування у Державному земельному кадастрі меж громад [4].

Законопроект пропонує, крім іншого, і відмовитися від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, і внесенням пропозиції щодо центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кадастрової діяльності та геопросторових даних.

Отже, ми вважаємо за необхідне передачу функцій державного контролю саме об'єднаним територіальним громадам, адже це надасть громадам перспективу розпоряджатися значними фондами земель сільгоспугідь. Не зважаючи на розгалужену систему центральних органів виконавчої влади, які проводять перевірки використання та охорони земель, на сьогодні не існує дієвого контролюючого органу, що незадовільно позначається на якості управління земельними ресурсами.

Список літератури

1. Матвієнко А.П. Державний контроль над використанням та охороною земель в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. № 3. С. 66-69
2. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 № 963-IV. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text> (дата звернення 14.04.2021).
3. Лазеба Є. С.. Державний контроль у сфері використання земель в Україні. Економіка та держава. 2015. № 1. С. 96-99.
4. Проект Закону про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин. URL: <http://surl.li/qlbd> (дата звернення 10.04.2021)

УДК 332.3

Лісіцин А. О.

студент 4 курсу юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет,

Коротенко Л. О.

студент 4 курсу юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет,

Гончаров В. В.

ст. викладач кафедри геодезії та землеустрою,
Сумський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Земля, як природний ресурс залишається одним із найбільш цінних, і має статус основного національного багатства країни, що потребує збереження і дбайливого ставлення. Земельні ресурси, своєю чергою, виступають територіальною базою для народногосподарських об'єктів, і водночас – основним засобом виробництва.

Україна, як аграрна країна, має значний земельно-ресурсний потенціал. Станом на 1 січня 2019 р. земельний фонд України становить 60,3 млн гектарів, або близько 6 % території Європи. На сьогодні земельні ресурси України перебувають в досить складному стані. Так, земельний фонд України характеризується високим рівнем

освоєння. До господарського використання залучено понад 90% його території і, лише, близько 8% – 5 млн га знаходиться в природному стані – це болота, озера, ріки, гори [1].

Основними причинами низької віддачі земельного потенціалу в Україні є неналежне ставлення до земельного ресурсу, тривала відсутність реального власника, необґрунтоване максимальне використання під рілля, недосконалі техніка і технологія обробки землі та виробництва сільськогосподарської продукції, не виважена цінова політика, недотримання науково обґрунтованих систем ведення землеробства і, зокрема, повсюдне недотримання сівозмін та невиконання природоохоронних, комплексно-меліоративних, протиерозійних та інших заходів.

Значна частина сільськогосподарських угідь піддана забрудненню техногенного характеру: викидами промислових підприємств, підприємствами паливно-енергетичного комплексу, в результаті розробки родовищ корисних копалин і влаштування звалищ відходів. Найбільше забруднюються ґрунти навколо великих промислових підприємств, великих міст, транспортних шляхів, де можливе формування техногенних пустель.

Згідно Протоколу про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат [2], «збереження» означає ряд заходів, що необхідні для підтримання природних середовищ існування й популяцій видів дикої фауни та флори у сприятливому для збереження статусі. Головною метою концепції збереження біологічного різноманіття України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1997 р., є збереження, покращання стану та відновлення природних і порушених екосистем, середовищ існування окремих видів та компонентів ландшафтів [3].

Таким чином, в загальному розумінні збереження це створення таких умов, при яких забезпечуються зберігання в першу чергу якісних властивостей природних ресурсів, а також їх кількість. В науці земельного права тривалий час ведеться дискусія щодо співвідношення понять «охорона» та «раціональне використання», «охорона» та «захист», щодо змісту охорони земель тощо. При цьому, не приділяючи належної уваги до визначення поняття «збереження» земель. Так, Я.А. Гуляєв [4] констатує, «не зважаючи на те, що дослідники по-різному підходять до визначення «охорони природи», в їх позиціях можна виявити і певні закономірності. Ряд авторів розглядає дане поняття через призму раціонального використання природних ресурсів, інші - як основу життя на Землі, треті – через певну діяльність, спрямовану на збереження та відновлення».

Необхідно також відзначити, що метою правової охорони земель сільгоспугідь від забруднення є не тільки недопущення такого негативного впливу, але й відновлення земель, підданих техногенному забрудненню і деградації. Всі передбачені національним законодавством заходи щодо охорони земель спрямовані на реалізацію відповідних завдань, а саме: раціональне використання; запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, тобто уникнення зменшення кількості даних земель; збереження якісних властивостей ґрунтів; забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного та іншого призначення з метою їх охорони. Отже, перераховані завдання мають за мету досягнення збереження, як якісних, так і кількісних показників земель.

З цього приводу М.О. Фролов [5] зауважує, що держава у законодавчих актах закріплює правові засади збереження земель, встановлює суб'єктивні права та обов'язки різноманітних учасників земельних правовідносин, що вже по суті і є охороною земель. На його думку, більш коректно та юридично виважено було б вести мову не про «охорону земель», а про «правове забезпечення збереження земель» як

юридичний термін, що повністю відтворює сутність явищ, пов'язаних з комплексом заходів, спрямованих на поліпшення якісних та кількісних характеристик земель та запобігання заподіяння шкоди. Позиція П.Ф. Кулинич [6] в цьому питанні полягає в тому, що термін «охорона земель» є багатоаспектним і містить три складові частини: збереження земель, відтворення земель та поліпшення земель. Збереження земель науковець розглядає як сукупність заходів щодо запобігання необґрунтованому вилученню сільськогосподарських угідь зі складу земель сільськогосподарського призначення та недопущення їх деградації. На його думку, термін «охорона земель» є родовим щодо термінів «відтворення земель», «збереження земель» та «поліпшення земель».

Заходи з охорони земель, які передбачені Земельним Кодексом України, розроблені для боротьби зі штучними та природними процесами, які негативно діяли на ґрунт. Отже, питання охорони земель сільськогосподарського призначення в умовах загостреної екологічної ситуації в Україні повинно стати одним з найважливіших напрямків державної політики тому, що покращення стану цих земель дозволяє значно збільшити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції і створить суттєве поліпшення екологічних умов життя людини. Також можна зазначити, що правильне використання земель в Україні неможливе без нормативно-правової бази, яка буде контролювати виконання земельних охоронних заходів. Недосконалість такої системи призводить до неконтрольованого використання земельних ресурсів, деградації земель та високої розораності.

Список літератури

1. Загальні відомості про територію України 2019. URL: <https://land.gov.ua>. (дата звернення 16.04.2021).
2. Про ратифікацію Протоколу про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат : Закон України від 4 вересня 2009 р. № 1621-VI. *Офіційний вісник України*. 2009. № 73. С. 2497.
3. Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.1997 р. № 439. Дата оновлення: 12.10.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-97-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.04.2021).
4. Гуляев Я. А. Предпосылки регулирования охраны природы в процессе исторического развития Российского государства. *Проблемы в российском законодательстве*. 2011. № 6. С. 150-155
5. Фролов М. О. Завдання, зміст і порядок охорони земель: Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар. Київ: Ін Юре, 2007. С. 631-659.
6. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія. Київ : Логос, 2011. 688 с.

УДК 502.45

Бойченко Р. В.

старший викладач кафедри геодезії та землеустрою,
Сумський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Вивчення заповідних територій та об'єктів неможливе без ведення їх державного кадастру – системи необхідних і достовірних відомостей про природні, наукові, правові та інші характеристики територій та об'єктів, що входять до складу природно-заповідного фонду [1].

Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду (далі – кадастр ПЗФ) ведеться з метою оцінки складу та перспектив розвитку природно-заповідного фонду, стану територій та об'єктів, що входять до нього, організації їх

охорони й ефективного використання, планування наукових досліджень, а також забезпечення державних органів, зацікавлених підприємств, установ та організацій відповідною інформацією, необхідною для вирішення питань соціально-економічного розвитку, розміщення продуктивних сил та в інших цілях, передбачених законодавством України. Кадастр ПЗФ містить відомості про правовий статус, належність, режим, географічне положення, кількісні й якісні характеристики цих територій та об'єктів, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну й іншу цінність [2, 3].

Відповідно до положень статті 59 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» державний кадастр територій та об'єктів ПЗФ ведеться центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Первинний облік кадастрових відомостей щодо територій та об'єктів ПЗФ здійснюється адміністраціями природоохоронних установ загальнодержавного значення, а також підприємствами, установами та організаціями, у віданні яких перебувають інші території та об'єкти ПЗФ.

Науково обгрунтоване, ефективне управління формуванням природоохоронного землекористування в широкому значенні цього поняття вимагає відповідного інформаційного забезпечення про земельні, лісові, водні та інші природні ресурси та права на них, що обумовлює створення багатofункціональної інформаційної системи всесторонньої і доступної інформації яка повинна задовільняти вимогам, визначеним земельним та природоохоронним законодавством. Тому кадастр територій ПЗФ як інформаційна система повинен узгоджуватися із земельним кадастром в частині обліку територіальних зон структурних елементів екомережі України, які за своєю сутністю є територіальними обмеженнями (обтяженнями) у використанні земель та інших природних ресурсів.

Отже, кадастр територій ПЗФ є основним інформаційним джерелом щодо формування та функціонування базової основи екологічного каркасу природоохоронного землекористування – територій ПЗФ.

Список літератури

1. Андрієнко Т.Л. Заповідна справа в Україні. / Т.Л. Андрієнко, Н.Р. Малишева, С.В. Парчук та ін. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.
2. Масікевич Ю.Г. Правове регулювання заповідної справи в Україні. / Ю.Г. Масікевич, Я.І. Мовчан, П.М. Цицима.– Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 816 с.
3. Солодкий В.Д. Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду: навч. посібник / В.Д. Солодкий, Р.І. Беспалько, І.І. Казімір. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 256 с.

Вергелес О. А.

студентка 2 року магістратури,

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ

Державна реєстрація земельної ділянки(далі-реєстрація) є процедурою, яка, відповідно до норм чинного законодавства(зокрема, згідно статей 79-1 Земельного кодексу України, статей 1 та 24 Закону України «Про Державний земельний кадастр»(далі-Закон України «Про ДЗК»)), дозволяє визначити ділянку в якості

об'єкта цивільних прав. Незважаючи на те, що усі земельні ділянки (включаючи ті, що не мають кадастрового номеру), які перебувають у приватній власності або користуванні, вважаються такими, що є сформованими, розпорядження ними сьогодні неможливе, оскільки кадастровий номер є істотною умовою будь-яких правочинів із земельними ділянками [1].

Нерідко результатом діяльності державних кадастрових реєстраторів або землевпорядних організацій є внесення некоректних відомостей щодо земельних ділянок в ДЗК. В результаті власники новосформованих земельних ділянок отримують відмови щодо реєстрації або ж змушені виправляти вже внесені відомості.

За комплексним способом вирішення (як позасудовим, так і в судах цивільної та адміністративної юрисдикції) можна виділити наступні проблеми, а саме: накладання меж земельних ділянок, помилки в кадастровому номері присвоєному земельній ділянці та помилки в інформації щодо цільового призначення земельної ділянки [2].

Накладання меж земельних ділянок, також відоме як «накладки» є гострою проблемою усіх учасників земельних відносин реєстрації землі. Сьогодні згідно з неофіційними даними в ДЗК знаходиться близько трьох мільйонів земельних ділянок межі яких накладаються одні на одні [3]. Серед причин виникнення накладок у науці земельного права та на практиці виділяють: перенесення паперових відомостей з помилками з Державного реєстру земель до Національної кадастрової системи; суворі вимоги щодо якості та високої точності відображення земельної ділянки в ДЗК; відсутність натурної верифікації даних кадастровим реєстратором [4].

Негативним наслідком накладок є те, що вони формально є підставою для відмови у реєстрації земельних ділянок. Незважаючи на такі приписи, кадастрові реєстратори не завжди слідуєть вищезазначеному правилу, тому в залежності від регіону можуть і задовільнити заяву щодо реєстрації земельної ділянки, наприклад, якщо відсоток накладання ділянок невеликий [5]. Судова практика демонструє подібне розходження розуміння підходів щодо відмов у реєстрації [6].

Наступною проблемою є помилки в кадастровому номері земельної ділянки. Загалом, кадастровий номер це унікальна послідовність цифр та знаків, що присвоюється земельній ділянці на період її існування та в будь-якому випадку не може повторюватися [7]. Зацікавлені особи, які зареєстрували або планують зареєструвати земельну ділянку можуть зіткнутися з випадками: коли дві земельні ділянки отримують однаковий кадастровий номер; коли одна земельна ділянка отримує два кадастрових номери; коли кадастровий номер містить помилки [8].

Такі проблеми виникають з наступних причин. Перш за все, помилки кадастрового номеру є результатом проведення оцифрування паперової документації Державного реєстру земель [9]. Причиною виникнення дублювань можуть бути неопрацьовані відомості від органів реєстрації прав на земельні ділянки, що знаходяться в ДЗК, незважаючи на те, що тепер розділ з такою інформацією закритий. Тому під час проведення реєстрації кадастровий реєстратор може обрати номер, який пропонує система, однак він може уже бути присвоєний іншій земельній ділянці [10]. Нарешті, проблеми з присвоєнням кадастрового номеру можуть виникати тоді, коли земельна ділянка знаходиться на межі міста та початку району [11].

Виправлення таких помилок зазвичай відбувається за допомогою механізму передбаченого Постановою КМУ щодо порядку ведення ДЗК №1051. Однак судова практика демонструє, що такий спосіб не завжди є очевидним. Наприклад, з метою захисту прав спадкоємців у випадку дублювання кадастрових номерів земельних ділянок, яким нотаріуси відмовляють у відкритті спадщини, суди в порядку окремого провадження встановлюють факти присвоєння правильного кадастрового номеру [12].

Останньою категорією помилок в ДЗК є помилки в інформації щодо цільового призначення земельної ділянки [13]. Серед поширених причин виникнення помилок в інформації щодо цільового призначення земельної ділянки можна виділити наступні: 1) наявність двох документів, зокрема, листа Державного комітету земельних ресурсів України від 24 квітня 1998 р. «Український класифікатор форм власності на землю» (далі-УКФВЗ), а також наказу Державного комітету України із земельних ресурсів від 23.07.2010 № 548 «Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель» (далі-КВЦПЗ). Незважаючи на те, що перший з документів не є нормативно-правовим актом, на практиці він застосовувався у період з 2008 по 2011 рік. Водночас зараз чинне законодавство не встановлює перехідних положень щодо застосування й заміни назв одних видів цільового призначення (за УКФВЗ) на аналогічні (передбачені КВЦПЗ). Результатом цього є необґрунтовані вимоги щодо приведення цільового призначення земельної ділянки за новим класифікатором або ж помилки кадастрового реєстратора при приведенні цільового призначення до нового класифікатора, що може спричинити, наприклад, неправильне нарахування земельного податку [14].

Окрім цього, кадастрові реєстратори непослідовно інтерпретують частину першу статтю 11 Закону України «Про ДЗК». На практиці багато кадастрових реєстраторів вимагають внесення до електронних документів проекту цільове призначення земельної ділянки, а не те, що існує на момент розгляду документів. В результаті кадастрові реєстратори відмовляють у реєстрації земельної ділянки, наприклад, через те, що в електронному документі вказане цільове призначення не відповідає запропонованому документальною із землеустрою [15].

Виправлення таких помилок відбувається зазвичай за допомогою механізму передбаченого Постановою № 1051, але також можна звернутися з відповідною скаргою на дії кадастрових реєстраторів до вищестоячого органу або ж до суду [16].

Підсумовуючи, кожен випадок помилки в кадастрових відомостях, який виник в результаті реєстрації або відмови у реєстрації земельних ділянок, є унікальним. Тому комплекс заходів для їх подолання може бути безпосередньо передбачений чинним законодавством, так і вимагати впровадження фундаментальних законодавчих та технологічних змін.

Помилки, які виникають під час або внаслідок державної реєстрації земельних ділянок, є безумовно тим явищем, яке неможливо цілком викоринити, однак за допомогою вищезазначених ґрунтовних змін, їхню кількість можливо зменшити.

Список літератури

1. Лист – роз'яснення Міністерства юстиції України від 18.05.2018 № 19765/14673-33-18/8.3 «Щодо вимог до договору у разі набуття права на жилий будинок, будівлю або споруду, яке пов'язане з переходом права на земельну ділянку». URL: <https://bit.ly/3sF9LFd>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру" від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://bit.ly/3n8QdYA>.
3. «Багатоповерхові» земельні ділянки як наслідок швидких земельних реформ. URL: <https://bit.ly/3xbMUVc>.
4. Мірошниченко А. М. Земельна ділянка як об'єкт права: абстракція чи реальність? URL: <https://bit.ly/3tHOIИH>.
5. Екстериторіальність державної реєстрації земельних ділянок: загальні питання й обговорення. URL: <https://bit.ly/3gv4YnI6>.
6. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 16 квітня 2019 року у справі №240/5498/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81645644>; Рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 16 квітня 2019 року у справі №240/5498/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81645644>.
7. Закон України "Про Державний земельний кадастр". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>.

8. Трегуб М. В. Формування просторової інформації для державного земельного кадастру. URL: <https://bit.ly/3nbaqgv>.
9. Рішення Черкаського районного суду Черкаської області від 30 березня 2021 року у справі №707/344/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95923151>.
10. Екстериторіальність державної реєстрації земельних ділянок: загальні питання й обговорення. URL: <https://bit.ly/3av2q4Z>.
11. Трегуб М. В. Формування просторової інформації для державного земельного кадастру. URL: <https://bit.ly/3gBKWHE>.
12. Рішення Котелевського районного суду Полтавської області у справі №535/295/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66064055>.
13. Мартин А. Г. Сучасні проблеми класифікації та встановлення цільового призначення земельних ділянок. URL: <https://cutt.ly/uvAi7u>.
14. Зміна цільового призначення згідно з новою класифікацією. URL: <https://bit.ly/3er0745>.
15. Обговорення відмов в реєстрації. URL: <https://cutt.ly/OvHmoeP>.
16. Рішення Старовижівського районного суду від 15 липня 2019 року у справі №168/444/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83034043>; Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 08 липня 2020 року у справі №160/2874/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90257596>.

УДК 349.412.24

Павлюк А. С.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
3 курсу 1 групи,
фінансово-правовий факультет,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник:
Донець О. В.
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

МЕДИЧНІ ВІДХОДИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УТИЛІЗАЦІЇ «ДІАБЕТИЧНИХ» ВІДХОДІВ

В Україні за рік накопичується близько 400 000 тон медичних відходів. Вони продукуються в медичних установах, фармацевтичних компаніях, а також у нас вдома. Незважаючи на те, що в медичних установах можуть утворюватися різні за небезпечністю категорії відходів, найнебезпечнішими відходами є ті що утворюються у нас вдома, оскільки вони зазвичай утилізуються не відповідно до типової схеми поводження з відходами, а просто викидаються з побутовими відходами. Більшу частину загальної кількості «домашніх» медичних відходів складають медичні інструменти, які щоденно використовуються інсулінозалежними людьми – діабетиками. Саме через щоденну появу великої кількості такого виду відходів, а також відсутність чітко прописаних інструкцій та алгоритмів поведінки з безпечної їх утилізації, дослідження вищезазначеної теми є актуальним питанням.

В сучасному світі фармакологічне лікування діабету, як хронічного захворювання протягом усього життя вимагає користування пластикових ручок та голок. Найбільшу частину забруднюючих речовин складає категорія «голки». Такий висновок можна зробити з дослідження Тарік Катіч, Рефет Гояк, Даніель Джекіч – в ході опитування яке вони провели, з 250 хворих 40,4% вводять ліки 2 рази на день та 37,6% три рази на день; тобто щодня 250 людей утворюють десь приблизно 485 шт.(5 коробок) відходів (значна кількість пояснюється тим, що згідно до інструкції використання такі голки є одноразовими) [5].

Відповідно до Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами, інсулінові голки, як гострі предмети, є відходи категорії В, тобто інфікованими та потенційно інфікованими відходами, які мали контакт з біологічними середовищами інфікованого матеріалу. Такі відходи підлягають обов'язковому знезараженню (дезінфекції) фізичними методами (термічними, мікрохвильовими, радіаційними тощо).

З аналізу вищезазначених правил випливає декілька проблем пов'язаних з утворенням великої кількості голок в домашніх умовах. Першим проблемним питанням є те, що не врегульований механізм їх накопичення: зазначені відходи необхідно збирати в вологостійкі ємності (контейнери), що не проколюються (оскільки такі предмети контактували з частинами тіла і можуть містити залишки крові чи тканин), в той час як в більшості інструкцій до використання шприц-ручок вказується що голку необхідно викинути (згідно до інструкцій лікаря). З цього випливає друга проблема – на жаль в нашій країні лікарями, котрими призначається препарат, не проводиться належний інструктаж поводження з таким специфічним видом відходів. Третьою проблемою можна назвати відсутність нормативно-правового акту, який би регламентував процедуру збирання та утилізації голок саме в домашніх умовах; у Державних санітарно-протиепідемічних правилах чітко прописана вищезазначена система дій тільки для медичних установ, тобто для місць де безпосередньо проводиться знезараження, де є окремі кімнати для зберігання відходів тощо. Наприкінці висвітлення проблем можна зазначити ще такий недолік, як відсутність державних програм по утилізації: відсутні інформаційні канали, які б пояснювали правильний механізм збирання відходів та пункти їх здачі.

Для вирішення останнього питання варто звернути увагу на досвід США. Так Американське агентство з охорони навколишнього середовища на офіційному сайті надає інформацію про утилізацію гострих предметів та регламентує наступні існуючі програми для пацієнтів: 1) поширення сайтів збору: офіційний перелік місць для утилізації, включаючи кабінети лікарів, лікарні, медичні клініки, аптеки, поліцію та пожежні; 2) програми зворотної пошти: багато виробників гострих виробів також виготовляють контейнери для гострих предметів, які можна надсилати Поштовою службою США до місць утилізації (для цього існують програми штатів, де споживачі можуть звертатися до виробників гострих предметів для отримання безпечних контейнерів); 3) послуга побутового сміття: в крайньому випадку, споживачі в певних штатах можуть утилізувати виготовлені вдома гострі вироби у твердих контейнерах, таких як порожні пляшки для прального порошку або кавові банки кришки, позначити контейнер «не підлягає переробці» та викинути разом із побутовим сміттям (але для цього необхідно пересвідчитись що це не заборонене в конкретному штаті на офіційному сайті чи за телефоном гарячої лінії, що дають консультації щодо утилізації ін'єкційного пристрою або голок) [3].

Таким чином можна підсумувати що в Україні існує велика кількість проблем в сфері утилізації «діабетичних» відходів, які призводять до великого скупчення небезпечних предметів. Оскільки правильна утилізація використаних ручок та голок впливає на навколишнє середовище, нагальним питанням на сьогодні є створення державної програми утилізації інсулінових голок та шприц-ручок.

Список літератури

1. Теличук Г. Утилізація медотходов в Україні: памятка діабетику [Електронний ресурс] / Галина Теличук – Режим доступу до ресурсу: <https://xn--80aa4apjd3a.com/aktual-no/utilizatsiya-medothodov-v-ukraine-pamyatka-diabetiku-10318507.html>.

2. Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поведінки з медичними відходами: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.06.2015 № 325.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959>

3. Eli Lilly and Company. Disposal Instructions for Consumers [Електронний ресурс] / Eli Lilly and Company – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwizs-PR-onwAhXV_ioKHeWvBEsQFjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Fwww2.calrecycle.ca.gov%2FDocs%2FSharpsDisposalPlans%2F103166&usg=AOvVaw1GCwYmEy0SuyhrQsc5eFkc.

4. SANOFI. Інструкція для медичного застосування лікарського засобу / SANOFI.

5. Tarik Catic. Disposal of Used Pens and Needles from Diabetes Patients Perspective [Електронний ресурс] / Tarik Catic, Refet Gojak, Danijel Djekic. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33628128/>.

СЕКЦІЯ 38
SECTION 38

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА
CRIMINAL LAW, CRIMINAL EXECUTIVE LAW, CRIMINOLOGY, CRIMINAL PROCEDURE, CRIMINALISTICS

Антонова Р. М.

студентка VI курсу кафедри правознавства,
Полтавський університет економіки і торгівлі

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

На сьогодні домашнє або ж побутове насильство є серйозною проблемою, пов'язаною з порушенням невід'ємних прав людини. Складно назвати країну, яка б взагалі не звертала уваги на цю проблему. Домашнє насильство у всьому світі призводить до широкомасштабних негативних наслідків для суспільства. У зв'язку з цим, кримінальне законодавство зарубіжних країн встановлює відповідальність за домашнє насильство, яка може бути різною.

Наприклад, у сусідній країні, у Польщі, особа, яка вчиняє домашнє насильство, притягується до кримінальної відповідальності. У ст. 207 Кримінального кодексу Польщі передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років особі, яка завдає фізичних або психічних страждань найближчій людині або іншій особі, яка перебуває в постійній чи тимчасовій залежності від винного. Якщо ж такі дії вчиняються з особливою жорстокістю, то покарання призначається в межах від 1 до 10 років позбавлення волі (ч. 2 ст. 207). Якщо внаслідок цих дій потерпілий здійснить замах на власне життя, відповідно до ч. 3 ст. 207 Кримінального кодексу Польщі, винний підлягатиме покаранню у вигляді позбавлення волі на строк від 2 до 12 років [1].

У Кримінальному кодексі Німеччини відповідальність за фізичне насильство щодо неповнолітніх передбачена у спеціальній ст. 225 «Катування опікуваних осіб». Відповідно до цієї статті муки, катування, заподіяння шкоди, зловмисне нехтування своїм боргом піклуватися про особу, якщо таке насильство вчиняється до особи, яка не досягла вісімнадцятирічного віку або особа, яка беззахисна внаслідок хвороби чи фізичних вад, яка знаходиться під його опікою або під його заступництвом, відноситься до його сімейства, надано в його розпорядження особою, зобов'язаною

надавати йому матеріальну соціальну допомогу або підлеглий йому у рамках службових і робочих стосунків, караються позбавленням волі на строк від шести місяців до десяти років. Позбавленням волі на строк не менше одного року карається особа, якщо вона в результаті здійснення діяння наражає опікуваного на небезпеку настання смерті або завдання тяжкої шкоди здоров'ю чи завдає значної шкоди фізичному або духовному розвитку [2, с. 151 – 152].

Особа, яка вчинила домашнє насильство може бути вилучена з родини. Цей досвід практикують такі європейські країни, як Іспанія, Австрія, Нідерланди, Німеччина, Чехія, Швеція. Щодо останньої країни можемо зазначити наступне. У Швеції криміналізовано усі форми домашнього насильства. За грати може потрапити той, хто вчинив емоційну сварку у грубій формі, висловлюючи погрози. Суд нерідко наказує кривднику тримати визначену дистанцію від об'єкта насильства, порушивши це, можна отримати штраф або ув'язнення терміном до одного року [3, с. 34 – 40].

Підсумовуючи, варто зазначити, що проблема домашнього насильства є загальносвітовою. Особливості правового регулювання кримінальної відповідальності за домашнє насильство у деяких зарубіжних країнах вдосконалювалися упродовж тривалого часу. У законодавстві одних держав встановлюється кримінальна відповідальність за більш широке коло посягань проти життя, здоров'я, честі, статевої недоторканності, які можуть бути вчинені в сім'ї; у інших – передбачається більш суворе покарання за злочини, що мають ознаки домашнього насильства, порівняно з іншими однорідними діяннями.

Список літератури

1. Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>.
2. Садонцева Л.К. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство в Україні та зарубіжному праві: порівняльний аналіз. *Young Scientist*. 2019. № 4 (68). С. 149 – 153. URL: DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-4-68-35>.
3. Харламов В.С. Институт охрального ордера в зарубежном законодательстве как инструмент защиты личности от внутрисемейного насилия. *Криминология. Вчера, сегодня, завтра*. 2014. № 1 (32). С. 34 – 40. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/institut-ohrannogo-ordera-v-zarubezhnom-zakonodatelstve-kak-instrument-zaschity-lichnosti-ot-vnutrisemeynogo-nasiliya/viewer>.

Антонюк А. Б.

к. ю. н., доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Університет ДФС України,

Груша В. В.

студентка групи ПБі-18-1,
Навчально-науковий інститут права
Університет ДФС України

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА-ПОЛІГРАФОЛОГА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На нашу думку, проблемним питанням є правовий статус експерта-поліграфолога. Серед усіх учасників кримінального провадження для проведення нашого дослідження необхідно виокремити експерта.

Найбільш влучне «доктринальне» визначення надає В. Б. Романюк: експерт – це особа, яка володіє певними спеціальними знаннями, досвідом та навичками і залучається суб'єктом розслідування, коли за її допомогою необхідно провести

конструктивне та всебічне наукове дослідження й аналіз зібраних матеріалів та об'єктів для відповідних висновків з обґрунтованими відповідями на питання, які мають значення для правильного вирішення справи [1, с. 163].

У частині 1 статті 69 КПК України надано визначення, що експерт – це особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань. Також частина 2,3,4,5,6,7 згаданої статті визначає права та обов'язки експерта, а частина 1 статті 70 встановлює відповідальність експерта [2].

Отже, КПК України визначає елементи правового статусу експерта, його права, обов'язки та відповідальність.

Поліграфолог – це особа, котра володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями та які нею були надбані у результаті спеціальної освітньої підготовки та професійного досвіду. Спеціальні знання набуваються у процесі навчання і практичної діяльності за певною спеціальністю (фахом) [3, с. 109].

Експерт-поліграфолог повинен мати вищу освіту за спеціальністю «психологія», проходити курси підвищення кваліфікації за напрямом «психофізіологічні методи дослідження та експертизи з використанням поліграфа», повинен мати певний стаж експертної роботи, тобто є фахівцем (експертом) з проведення досліджень з використанням поліграфа.

Наведемо ознаки судового експерта:

– це особа, яка згідно зі ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», здійснює судово-експертну діяльність, це можуть бути державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом [4];

– це особа, котра за дорученням сторони процесу, або суду зобов'язана провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та зробити висновок з поставлених питань у межах спеціальних знань. У випадку експерта-поліграфолога це – дослідити пам'ять підекспертної особи та встановити наявність або відсутність у пам'яті особи тих чи інших відомостей [4];

– це особа, яка відповідно до Закону України «Про судову експертизу» повинна провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок у встановленій формі. Висновок експерта-поліграфолога є неймовірно важливий, адже саме його суд буде досліджувати і на основі нього буде формувати судження про обставини об'єктивної реальності, що впливає на вирок суду [4];

– це особа, яка за свідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків несе відповідальність, встановлену законом [4].

Отже, виходячи з аналізу загального поняття та ознак експерта, як учасника кримінального процесу можна зробити висновок, що експерт-поліграфолог, який проводить судову психологічну експертизу з використанням поліграфа – це учасник кримінального провадження, який відіграє допоміжну, але вкрай важливу роль у кримінальному процесі, він володіє певними знаннями та навичками, має певну освіту та кваліфікацію, досвід проведення таких досліджень, не має ніякого

особистого інтересу, не є зацікавленою особою, не перебуває ні в якій залежності від будь-кого з учасників кримінального процесу, повинен надати змістовний, обґрунтований та неупереджений висновок в межах завдань, які покладаються на нього як на судового експерта.

Список літератури

1. Романюк Б. В. Окремі питання вибору спеціаліста для проведення експертизи на досудовому слідстві. Право України. 2003. № 1. С. 160-168
2. Кримінальний процесуальний кодекс України прийнятий Верховною Радою України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 13.04.2021 р.)
3. Белюшина О.В. Полиграф в суде и на предварительном следствии. Российский полиграф. URL: <http://www.anteu-group.ru/jurnal25.html> (дата звернення 13.04.2021 р.)
4. Про судову експертизу: закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII // відомості верховної ради України. 1994 № 28 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення 13.04.2021 р.)

Людвік В. Д.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології, доцент Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

Редкачов М. Є.

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВИПРАВНІ РОБОТИ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Існує законодавча прогалина щодо видів робіт, до яких має залучатися правопорушник. Законодавчо стверджується лише те, що такі роботи виконуються за місцем роботи правопорушника. Разом з цим чітко зазначається, що на підставі постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді виправних робіт із заробітку порушника протягом строку відбування ним адміністративного стягнення провадяться відрахування в дохід держави у розмірі, визначеному постановою [2].

Це вказує на те, що адміністративні роботи зводяться не до вжиття заходів, спрямованих на залучення правопорушника до праці, а до фінансових санкцій стосовно такого правопорушника (своєрідний кредит погашення штрафу). Так само й ст. 324 КУпАП, норми якої визначають обов'язки власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за місцем відбування порушником виправних робіт, зазначає, лише три обов'язки: 1) правильне і своєчасне провадження відрахувань із заробітку порушника в дохід держави і своєчасний переказ відрахованих сум у встановленому порядку; 2) трудове виховання порушника; 3) повідомлення органів, що відають виконанням даного виду стягнення, про ухилення порушника від відбування стягнення. Акцент робиться саме на фінансовому характері даного адміністративного стягнення.

Як результат пошуку фахівцями раціональних, ефективних і гуманних моделей кримінально-правового впливу було сформульовано певні вимоги, яким кримінальні покарання мають відповідати при встановленні їх у законі, при призначенні їх судами конкретним засудженим й при виконанні вироків. До їх числа належить, зокрема, принцип визначеності кримінального покарання у законі, в обвинувальному

вироку та в ході його виконання [3]. Цей принцип є похідним від ідеї законності в сфері протидії злочинності, яка передбачає, серед іншого, забезпечення визначеності й зрозумілості відповідних правових норм (матеріальних і процесуальних) та рішень про їх застосування. Як уявляється, уявлення про міру покарання в кримінальному праві мають забезпечувати вказані принципи [4].

Однією з вимог кримінально-виконавчого закону є формування у засуджених шанобливого ставлення до людини, суспільства, праці, нормам, правилам і традиціям людського гуртожитку, стимулювання законслухняної поведінки.

Вихователі зобов'язані формувати у засуджених до виправних робіт поважних жительное ставлення до норм, правил і традицій людського співжиття. Зовсім недавно в трудових колективах пропагувалися передовики, герої праці, заслужені трудівники і громадські працівники і т. д. На кожному підприємстві або в установі були стенди «Дошка пошани». Були вони і на центральних вулицях або площах сіл, селищ і міст. В даний час практично нічого цього немає. У зв'язку з цим представляється складним вирішення питання про те, до якого суспільства слід вихователю прищеплювати шанобливе ставлення у засудженого? Який моралі повинні придержуватися вихователі кримінально-виконавчих інспекцій?

Звичайно ж, співробітники кримінально-виправних інспекцій не можуть наявними силами організувати виховну роботу в силу завантаженості поточними справами і великого числа засуджених, які працюють в різних місцях, а також відсутності зна ний і навичок в області психології і педагогіки. Застосування виправних робіт знижується, і, без сумніву, незабаром вони як вид покарання перестануть застосовуватися взагалі. Але поки це покарання передумовлено кримінальним законом, необхідно показати прогалини, недоліки та колізії з тим, щоб законодавець міг їх усунути [1]. Так, у разі злісного ухилення від відбування покарання особою, засудженою до виправних робіт, суд може замінити невідбуте покарання обмеженням волі, арештом або позбавленням волі з розрахунку один день обмеження волі за один день виправних робіт, один день арешту за два дні виправних робіт або один день позбавлення волі за три дні виправних робіт. Фактично, за чинним кримінальним законодавством, виправні роботи можна замінити тільки позбавленням волі. Покарання у вигляді обмеження волі та арешту поки практично не застосовуються [3].

Виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому в віці від 16 до 18 років за місцем роботи на строк від двох місяців до одного року. Із заробітку неповнолітнього, засудженого до виправних робіт, здійснюється відрахування в дохід держави в розмірі, встановленому судом, в межах від п'яти до десяти відсотків.

Особливе місце займає смертна кара, що представляє виняткову міру покарання. Хоча цей захід покарання і можна віднести до одномоментним видам, але останнім часом наша держава не призводить цей захід у виконання, замінюючи її довічним позбавленням волі.

Закон про кримінальну відповідальність є єдиним джерелом кримінального права. Вироки, ухвали і постанови судів не визнаються джерелами права. Вони мають обов'язкову силу тільки по конкретній кримінальній справі. Точно так же керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України не створюють норм права. Вони лише розкривають зміст, справжнє зміст кримінально-правової норми, націлюють судову практику на правильне її застосування.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що законодавством передбачений порядок і умови виконання покарання у вигляді виправних робіт. Також автор роботи виділив плюси і мінуси відбування покарання у вигляді

громадських робіт. До плюсів можна віднести: знаходження в домашніх умовах, а не за ґратами; невеликий, але все ж заробіток; стабільна робота; допомога родині вже тим, що їй не потрібно витратитися на передачі засудженому в табір. До недоліків: необхідність працювати там, де вкажуть, без права самостійно вибирати місце і рід роботи; низька заробітна плата; утримання частини зарплати в дохід держави.

Список літератури

1. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.] ; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [А.М. Бойко, Л.П. Брич, В.К. Гришук та ін.] ; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 3-є вид., переробл. та доповн. – К. : Атіка, 2005. – 1064 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина : [підруч.] / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.] ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 5-те вид., переробл. та доповн. – К. : Атіка, 2009. – 744 с.
4. Лобанова Л.В. Преступления против правосудия. Проблемы классификации посягательств, регламентации и дифференциации ответственности / Л.В. Лобанова – Казань, 2000. – 264 с.

СЕКЦІЯ 39
SECTION 39

**МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО ТА
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО
PUBLIC INTERNATIONAL LAW AND
PRIVATE INTERNATIONAL LAW**

Климась Е. І.

студент 4 курсу, 41 групи
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

**НЕЛІДОЛІКИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ЗА УГОДОЮ ТРІПС**

Сьогодні в Україні активно розвивається сфера інформаційних технологій. Так на 2018 рік в Україні налічувалось близько ста тисяч працівників в даній сфері, а їх сукупний дохід склав понад вісімнадцять мільярдів гривень. Також важливим є те, що ми експортуємо ці послуги за кордон, а дохід від нашого програмного забезпечення склав 2,5 мільярдів доларів США. Саме тому дослідження особливостей правового регулювання захисту комп'ютерних програм в міжнародному приватному праві є надзвичайно актуальним.

Угода ТРІПС регулює відносини в низці сфер інтелектуальної власності, визначених розділами 1-7 частини II: авторське право та суміжні права, товарні знаки, географічні зазначення, промислові зразки, патенти, компонування (топографію) інтегральних мікросхем, не розголошувану інформацію. Варто зауважити, що ТРІПС не створює суттєву кількість нових обов'язків щодо матеріальних норм відповідних сфер інтелектуальної власності (у тому числі авторське право), натомість інкорпорує положення існуючих джерел міжнародного права (Бернської, Паризької конвенцій тощо). Коментуючи цю властивість права СОТ, Д. Чибісов вказує, що «інкорпорація» окремих статей чи положень міжнародних Конвенцій включає їх до системи права СОТ [1].

Водночас недоліком угоди ТРІПС є відсутність встановленого критерію оригінальності для авторсько-правових творів. На цю особливість угоди вказують як

С. Корреата П. Ван денБоссхе. Останній говорить, що кожна і сторона може встановлювати рівень оригінальності чи художньої творчості, необхідний для охороноздатності праці з боку авторського права. З огляду на складність встановлення оригінальності щодо комп'ютерних програм відсутність одного критерію оригінальності є недоліком угоди в аспекті встановлення гармонізованої охорони цього об'єкта.

Під час аналізу охорони комп'ютерних програм привертає увагу питання охорони близького до них об'єкта підготовчих матеріалів комп'ютерних програм, матеріали технічно являють собою результат одного з етапів створення програми, вони відрізняються від програми тим, що не знаходиться в машиночитній формі, а отже, не можуть прямо чи опосередковано привести комп'ютер до виконання завдання. При цьому на в вироблення витрачається суттєва, навіть більша частина «творчих» зусиль, спрямованих на створення комп'ютерної програми, що обумовлює необхідність забезпечення їх охорони. Така охорона закріплюється в низці національних законодавств (наприклад, Південноафриканської Республіки). надається на рівні європейського права, однак не передбачається положеннями ТРІПС, що також можна вважати можливим напрямом для вдосконалення угоди [2].

В частині встановлення авторських прав ТРІПС містить декілька недоліків порівняно, наприклад, з договором про авторське право ВОІВ, серед яких:

– перше, на відміну від провізій ст. 6 Договору про авторське право ВОІВ норми ТРІПС прямо не регулюють відносини, пов'язані з правом на розповсюдження об'єктів авторського права. Захист права на розповсюдження прямо передбачається Бернською конвенцією, однак лише щодо певного кола творів, наприклад кінематографічних (ч. 1 ст. 14). А. Таубман вважає, що для забезпечення правильного трактування обсягу авторських прав доповнення положень ТРІПС, вказівкою на право розповсюдження виглядає доцільним удосконаленням, особливо з огляду на регламентацію угодою відносин, пов'язаних з правом на прокат, що є похідним від права розповсюдження.

– друге, недолік ТРІПС порівняно з положеннями Договору про авторське право ВОІВ пов'язується з регулюванням відносин щодо права на розповсюдження серед широкої публіки. Обов'язок охороняти це право міститься в ст.11 Бернської конвенції, інкорпорованій до провізій ТРІПС. При цьому в системі права ВОІВ цей обов'язок Бернської конвенції конкретизується ст. 8 Договору про авторське право ВОІВ: «...» у тому числі розповсюдження своїх творів серед широкої публіки в такий спосіб, що представники публіки можуть мати доступ до таких творів у будь-якому місці та в будь-який час за їх власним вибором. Така редакція іменована як зонтичне рішення, дозволяє сторонам [3].

Водночас, незважаючи на істотну розвиненість заходів захисту прав ТРІПС порівняно з режимом ВОІВ, угода не регламентує питання, пов'язані з охороною технічних засобів захисту авторських прав, які дедалі частіше використовуються правласниками. Так, положення ст. ст. 11 та 12 Договору про авторське право ВОІВ, що встановлюють обов'язки щодо охорони засобів технічного захисту (пристроїв чи інших розробок, призначених для Створення технологічної перешкоди порушенню авторського права) та, відповідно, інформації про управління правами (у тому числі інформації в електронній (цифровій формі, що ідентифікує об'єкт авторською права й правласника), не мають аналогів в Угоді ТРІПС. Беручи до уваги важливість використання названих засобів для ефективної реалізації ексклюзивних прав у сучасних умовах, вважаємо необхідним удосконалити угоду в цьому напрямі [3, с. 2].

Отже, попри міжнародне застосування і активне використання Угода ТРІПС щодо статусу і захисту комп'ютерних програм, як об'єктів права інтелектуальної власності має низку недоліків, що перш за все пов'язані з швидкістю розвитку даної галузі. Серед них, відсутність встановленого критерію оригінальності комп'ютерної програми, відсутність захисту підготовчих матеріалів комп'ютерних програм, неврегульованість відносин з приводу права розповсюдження даних об'єктів, недостатня визначеність відносин щодо права на розповсюдження серед широкої публіки, а також відсутність регламентації питання пов'язаного з охороною технічних засобів захисту авторських прав. На ці недоліки слід звернути першочергову увагу при доробці та внесенні змін до Угоди ТРІПС.

Список літератури

1. Чибісов Д. М. Проблема інтерпретації терміну «protection» у праві СОТ: переклад угоди ТРІПС / Д. М. Чибісов // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 388-390.
2. Чибісов Д. М. Патентование компьютерных программ по праву ВТО: проблемы правовой квалификации и правоприменительная практика / Д. М. Чибісов // Таджикистанский ежегодник международного публичного и частного права. – 2016. – С.104-113.
3. Зоря С. Ю. Особливості захисту інтелектуальної власності у міжнародному праві // Theory and Practice of Public Administration. 1 (52). 2016.С. 1 – 6.

СЕКЦІЯ 40

SECTION 40

УДК 336.148

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС,
ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS,
FINANCIAL LAW, INFORMATION LAW**

Ярошенко О. Д.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

**ДІЯЛЬНІСТЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ
ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

Україна опинилася в доволі складній ситуації: воєнний конфлікт на сході України, анексії Криму, тривалий карантин на території України, наявність корупції в органах державної влади – всі ці обставини негативно впливають на наповнення Державного бюджету України коштами та їх використання. Саме тому, набуває неабиякої актуальності організація контролю за державними фінансами.

Контрольний процес - це здійснення планомірного систематичного впливу на конкретних суб'єктів фінансово-правового процесу з метою попередження або своєчасного виявлення й усунення відхилень і порушень в їх діяльності, забезпечення їх подальшого ефективного функціонування та розвитку з метою досягнення завдань правового регулювання [1, с. 130]. Тобто контрольний процес розглядається як самостійний та специфічний різновид фінансово-правового процесу при здійсненні якого використовуються як матеріальні, так і процесуальні правові норми, а мета контрольного процесу – відповідальність перед суспільством за ефективне і раціональне використання громадських фінансових ресурсів.

Під час реалізації контрольного процесу необхідно звернути увагу на Рахункову палату України, оскільки її особливий статус пов'язаний з тим, що на відміну від усіх інших установ, що мають повноваження у сфері здійснення

фінансового контролю в Україні, Рахункова палата працює на засадах прямих конституційних повноважень. Відповідно до ст. 98 Конституції України: «Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата. Організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом» [2]. Тому, Рахункову палату України можливо вважати унікальним явищем у сфері публічного фінансового контролю, органом фінансового контролю особливої компетенції, спеціальним органом, який діє від імені Верховної Ради України, тобто від імені народу України.

В чинному законодавстві визначено, що діяльність Рахункової палати ґрунтується на принципах законності, незалежності, об'єктивності, безсторонності, гласності та неупередженості; також у своїй діяльності Рахункова палата застосовує основні принципи діяльності (INTOSAI), (EUROSAI) та (ISSAI) в частині, що не суперечить Конституції та законам України; і навіть припинення повноважень Верховної Ради України не може бути підставою для припинення повноважень членів Рахункової палати. [3].

Діяльність Рахункової палати направлена на здійснення контролю в сфері бюджетного процесу, зокрема: на стадії розгляду та затвердження закону про Державний бюджет на стадії виконання бюджету; на стадії виконання бюджету; на стадії звітування про виконання Державного бюджету України. А повноваження, що покладені на Рахункову палату, здійснюються через провадження заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), який забезпечується Рахунковою палатою шляхом здійснення: фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) [3].

Слід зазначити, що Рахункова палата наділена широким колом повноважень, що реалізуються під час контрольного процесу щодо об'єктів контролю перелік яких є доволі значним, і не дивлячись на те, що статус Рахункової палати України як вищого органу фінансового контролю досі не закріплений законодавчо, проте, фактично, саме Рахункова палата є вищим органом фінансового контролю в Україні. В той же час, як вищий орган фінансового контролю Рахункова палата позбавлена квазісудових повноважень, які необхідно мати для швидкого реагування на виявлені порушення бюджетного законодавства зі застосуванням дієвих заходів зупинення порушення бюджетного законодавства з метою відвернення більш суттєвих шкідливих наслідків.

Таким чином, ефективна діяльність Рахункової палати України є запорукою реалізації контрольного процесу в Україні, але, оскільки положеннями Лімської декларації керівних принципів контролю, передбачено, що «основні контрольні повноваження вищого органу аудиту повинні бути визначені в Конституції; деталі можуть бути встановлені законом» [1, с. 130]., то необхідно продовжити удосконалення законодавства в частині визначення статусу Рахункової палати України та, зокрема, закріплення повноважень у Конституції з метою приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів.

Список літератури

1. Касьяненко Л.М. Фінансово-правовий процес : монографія. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2010. 505 с.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 22.04.2021).
3. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19> (дата звернення: 22.04.2021).
4. Лімська декларація керівних принципів контролю : Декларація, Міжнародний документ від 01.01.1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_001 (дата звернення: 22.04.2021).

Филь Н. І.

бакалавр,

студент 2 курсу інституту права, спеціальність: право,
КНУ ім. Тараса Шевченка

СПІВВІДНОШЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА. ДОЦІЛЬНІСТЬ ОДНОЧАСНОГО ІСНУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ ТА ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проблема співвідношення цивільного і господарського права та їх законодавства є дуже важливою та актуальною досих пір, адже саме з цим питанням пов'язане правильне розуміння приватного і публічного права, а Додаткової актуальності проблема розуміння господарського права як самостійної комплексної галузі права та її співвідношення з галуззю цивільного права набула у зв'язку з прийняттям Господарського кодексу України 2003 р. також розуміння господарського права як комплексної галузі законодавства.

Наукове обґрунтування вирішення цих проблем необхідно шукати в доктрині права, що стосується співвідношення концепцій цивільного права і господарського права.

Варто зазначити, що гострі дискусії з приводу дуалізму приватного права та співвідношення цивільного та господарського права ведуться як у вітчизняній юридичній літературі так і у зарубіжній. Російський цивіліст В. А. Белов зазначає, що відстоювати самостійність господарського права як підрозділу права приватного або, тим більш, комплексного приватно-публічного утворення можливо тільки у тій мірі, в якій об'єктивно-історичні умови існування і функціонування економічної системи того чи іншого суспільства знесилюють або виключають застосування тих чи інших норм цивільного права до відносин за участю підприємців.

Щодо вітчизняних цивілістів, то їх позиція завжди була цілком визначеною та однозначною: потреби в існуванні ГК України в його нинішньому вигляді немає, оскільки він не сучасний, цементує радянські засади регулювання та управління діяльністю суб'єктів господарювання, значною мірою дублює положення інших законодавчих актів, у багатьох питаннях суперечить положенням ЦК України, що матиме негативні наслідки для нормативного регулювання господарської діяльності. Правозастосовча та судова практика підтвердила висловлені цивілістами перестороги паралельного існування двох кодексів, які регулюють одні й ті самі відносини.

Як зазначається, наявність паралельного регулювання ЦК України та ГК України однакових за правовою природою приватних відносин є недоцільним. Від того, що зобов'язання названі в ГК України господарськими зобов'язаннями, а штрафні санкції – господарськими санкціями, їх правова природа не змінюється. Вони все одно залишаються зобов'язальними відносинами кредитора і боржника – двох автономних рівноправних суб'єктів.

Проте серед вітчизняних цивілістів існують інші думки щодо доцільності існування Господарського кодексу. Прихильники концепції господарського права, зокрема, І.Г. Побірченко, вважають, що Цивільний Кодекс повинен вирішувати основні питання, а специфічні, які стосуються виробництва, комерції тощо, повинні бути у віданні Господарського кодексу.

Розумінню господарського права як галузі права не сприяє сумнівна, з наукової точки зору, теза про поняття і місце категорії "господарський договір" у договірному праві України.

Раніше зазначалось, що виділення господарського права як окремої галузі права обґрунтовується тезою про об'єднання публічно-управлінських засад і приватно-правових у будь-яких їх варіаціях в економіці країни, забезпечення об'єднання державного регулювання економіки і ринкової саморегуляції.

Водночас можна говорити й про існування концепції плюралізму приватного права, що викликано як у розумінні системи приватного права в цілому, так і співвідношення цивільного та торгівельного, так званого господарського права. Така концепція поширена серед зарубіжних європейських науковців. Так, Д. Лайполд (ФРН) розглядає в приватному праві різнопорядкові категорії – цивільне та торговельне право як галузі права та окремі вхідні у них інститути: право товариств (Gesellschaftsrecht), право нематеріальних благ (Immaterialgüterrecht), яке багатьма називається правом інтелектуальної власності, і навіть приватне страхове право (Privatversicherungsrecht).

Щодо вітчизняної практики, то слід вказати, що два одночасно прийняті законодавчі акти мають деякі неузгодженості та суперечності, які унеможливають їх практичне застосування.

В цілому можна запропонувати такі шляхи вирішення зазначених суперечностей:

1) Перш за все розмежування сфер регулювання: залишити за Господарським кодексом відносини в сфері публічного права стосовно державного регулювання підприємництва, а за Цивільним кодексом – у сфері приватних відносин. Тобто відносини, які регулюються виключно на приватних засадах, позбавлених будь-якого публічного впливу, повинні повністю регулюватися Цивільним кодексом, а Господарський кодекс регулюватиме ті відносини, де немає приватної ініціативи сторін;

2) Також це питання поребує узгодження норм двох кодексів із відповідним відсиланням кожного з них до іншого стосовно тих чи інших аспектів регулювання, усунення дублювання, розбіжностей, а також узгодження термінології

Підсумовуючи, можна сказати, що я погоджуюсь із думкою вітчизняних цивілістів, тому повноцінне правове регулювання комерційних відносин не потребує ГК України, враховуючи дуже широку та неоднорідну сферу його регулювання.

Найбільш оптимальним шляхом розвитку такого регулювання є не кодифікація, а розробка спеціальних законодавчих актів, присвячених правому регулюванню окремих напрямків державного регулювання економіки та комерційної діяльності, включаючи їх адміністративну складову.

Список літератури

1. Ю. М. Жорнокуй та Л. В. Красицька «Сучасні проблеми цивільного права та процесу»
2. Анатолій Бабаскін, Марина Венецька. Юридична газета онлайн «До питання про скасування Господарського кодексу України».
3. Міністерство юстиції. Цивільний та Господарський кодекси України: проблемні аспекти практичного застосування.
4. Інтернет джерело. Навчальні матеріали онлайн. Цивільне і господарське право.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ,
ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА ПРАВА**

**Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
частина 2
(28 квітня 2021 р.)**

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 27.04.2021 р. Формат 60x90/16

Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 9,3

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 11597

Надруковано у ФОП Сидоренко А. В.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 710364 від 07.01.2007 р.

36000, м. Полтава, вул. Дмитра Корняка, 3

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

